

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา จากการค้นคว้าเอกสารต่างๆ ประกอบกับการสำรวจทางภาคสนาม และการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกรณี, เจ้าหน้าที่ และประชาชนในพื้นที่ศึกษา โดยผลการศึกษาดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ประวัติความเป็นมา: เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษาทั้งด้านกายภาพ, สังคม และเศรษฐกิจ เป็นประโยชน์ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา และเพื่อเข้าใจรากฐานความเป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะ

1. ด้านกายภาพ
2. ด้านสังคม, วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี
3. ด้านเศรษฐกิจ

สภาพปัจจุบัน: เป็นการนำประเด็นทางกายภาพของชุมชน ในการศึกษาจากบทที่ 2 ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเปรียบเทียบกับลักษณะทางกายภาพของชุมชนในพื้นที่ออกแบบ เพื่อนำเสนอ ลักษณะเฉพาะท้องถิ่นชุมชนมอญเกาะเกร็ด และรูปแบบความสัมพันธ์ทางกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ โดยมีกรอบในการศึกษาอยู่ 4 ประเด็นคือ

1. ลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น
2. องค์ประกอบของชุมชนNeighborhood
3. ระบบกิจกรรมในชุมชน
4. ระบบโครงสร้างทางพื้นที่

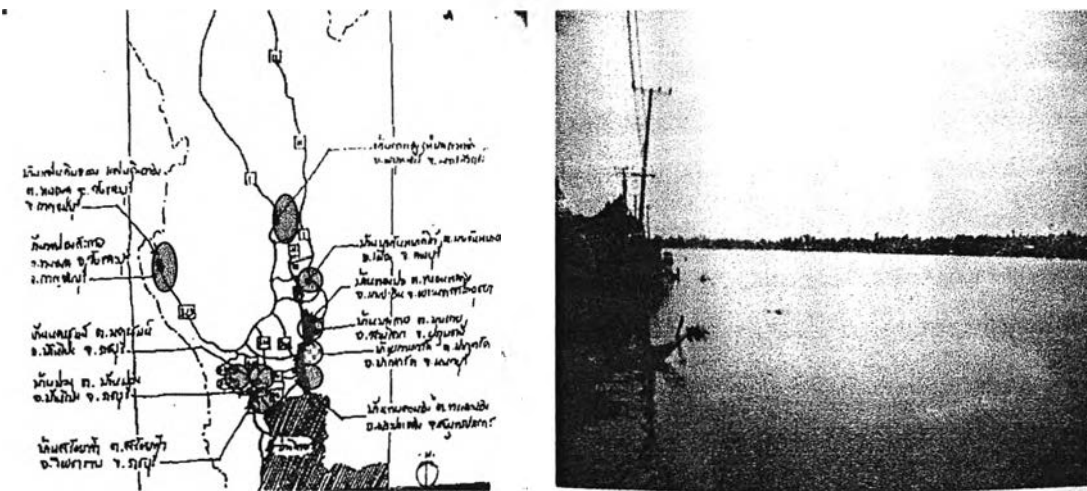
ศักยภาพในการอนุรักษ์-พัฒนา: เป็นการพิจารณาประกอบการเสนอแนวความคิดหลักในการอนุรักษ์ และพัฒนาชุมชนในบทที่4 รวมทั้งเพื่อนำเสนอ ในการศึกษาขั้นต่อไป มีกรอบการศึกษาอยู่ 3 ส่วน

1. กลุ่มอนุรักษ์ ในเรื่องผังการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชน
2. กลุ่มอนุรักษ์ และพัฒนาในเรื่องรูปแบบสิ่งปลูกสร้าง ที่วางประกอบกิจกรรม และโครงข่ายสัญจร
3. กลุ่มพัฒนา ในเรื่องเสนอเขตชุมชนใหม่

ประวัติความเป็นมา

ณัฐประวิณ ศรีทรัพย์(2537) ในปีพ.ศ.2317สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีมีชาวมอญบางส่วนได้อพยพครอบครัวหนีภัยมาเข้าประเทศไทย ซึ่งชาวมอญที่อพยพเข้ามาครั้งนั้น พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ปากเกร็ด เมืองนนทบุรี และสามโคก เมืองปทุมธานี ประกอบกับราวปี พ.ศ.2358 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ชาวมอญได้อพยพเข้าทางอุทัยธานี, ต่านเจดีย์สามองค์ และเมืองตาก โปรดเกล้าฯ ให้รับครัวเรือนมอญอยู่ที่ปากเกร็ดนนทบุรี และจัดอุปการะในการปลูกเรือน พร้อมเสวยอาหาร ล้นนิจฐานว่าชาวมอญที่อยู่ตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่บางปะอินตลอดมาจนถึงกรุงเทพฯ คืออยู่ที่ปากเกร็ด นนทบุรี, ชาวมอญสามโคก ปทุมธานี และชาวมอญปากลัด สมุทรปราการ ล้วนเป็นที่นอင့်กัน เพราะการเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของกษัตริย์ไทยครั้งนั้นอาจทำให้ครอบครัวต้องพลัดกันคนละถิ่นที่อยู่

ภาพที่ 3.1 ตำแหน่งและตัวอย่างบรรยากาศการตั้งถิ่นฐานครัวเรือนมอญที่อยู่ตามริมลำน้ำเจ้าพระยา

แหล่งที่ตั้งชุมชนมอญตามลุ่มน้ำภาคกลาง บรรยากาศโดยรวมของแหล่งที่อยู่ตามลำน้ำเจ้าพระยา

ที่มา :อรศิริ ปาณินท์.ศ. เรือนพื้นบ้านไทยมอญ. งานวิจัย. สถาบันวิจัยและพัฒนา. มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2542.

ดังนั้นชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยจึงมักอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มๆ มีวิถีชีวิตเรียบง่าย ประกอบอาชีพตามความชำนาญอย่างอิสระ มีการปกครองชุมชนของตนเอง สำหรับในท้องที่อำเภอปากเกร็ด 2 ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นชุมชนคนมอญเกือบทั้งหมด¹ โดยเฉพาะชาวมอญที่เกาะเกร็ดยึดอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา (สมศรี ศิริวัณชัย:2541:48) เป็นอาชีพเก่าแก่ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษที่เมืองมะตะบัน และเมืองหงสาวดี (จากหลักฐานหม้อไห เมืองมะตะบัน เมืองหงสาวดีเป็นสินค้าที่ค้าขายทางเรือสมัยโบราณ) และจากการศึกษาพบว่า ลักษณะกายภาพกับการตั้งถิ่นฐานมีความสัมพันธ์ต่อการประกอบอาชีพ เช่น ชาวมอญตามลุ่มน้ำภาคกลางที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ลำน้ำส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพโดยมีดินเหนียวเป็นวัตถุดิบหลักในการประกอบอาชีพ

1 จุรีรัตน์ นันทวนิช. การศึกษาวิถีวัฒนธรรม และรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน อำเภอปากเกร็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ. 2536.

เกาะเกร็ดเดิมมีสภาพพื้นที่เป็นเพียงแหลมยื่นไปตามความโค้งแม่น้ำเจ้าพระยาเรียกว่า“บ้านแหลม” ต่อมาประมาณปีพ.ศ. 2265 รัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยา(ภาพที่3.2) พระองค์ได้เสด็จเสียบแม่น้ำเจ้าพระยาผ่านมาถึงวัดปากอ่าว(ปัจจุบันชื่อ วัดปรมย์ยิกวาส) ทรงเห็นว่าลำน้ำเจ้าพระยาบริเวณวัดปากอ่าวไปจนจรดท้ายด่าน(ภาพที่3.3) ทางตอนใต้ของบ้านแหลม(ปัจจุบันเป็นที่ตั้งกรมชลประทาน ตำบลบางตลาด จังหวัดนนทบุรี)² มีสภาพน้ำที่คดเคี้ยว และอ้อมโค้งมาก ซึ่งเสียเวลาในการเดินทางจึงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาตรงบ้านแหลมลึก 6 ศอก กว้าง 6 วา และยาว 27 เส้น และทรงเรียกคลองขุดขึ้นใหม่ว่า “คลองลัดเกร็ดน้อย”(รูปที่3.3) ต่อมากระแสน้ำได้เปลี่ยนทางไหลมาทางคลองลัดเกร็ดน้อยมากจนทำให้เกิดการกัดเซาะพื้นที่ 2 ฝั่งคลอง กว้างจนกลายเป็นแม่น้ำลัดเกร็ด และพื้นที่ดินส่วนหนึ่งแยกออกจากแผ่นดินส่วนใหญ่เกิดเป็นเกาะ มีน้ำล้อมรอบชื่อว่า “เกาะเกร็ด”³

สำหรับชาวมอญที่อาศัยอยู่ที่เกาะเกร็ดนี้ส่วนใหญ่ เป็นชาวมอญที่อพยพมาครั้งสมัยกรุงธนบุรี เรียกว่า “มอญเก่า” โดยอพยพครั้งใหญ่หนี้ยี่ มาพึ่งพระโพธิสมภารจากกษัตริย์ไทยสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานีราวปี พ.ศ. 2317⁴ ชาวมอญที่อพยพเข้ามานี้ได้ประกอบอาชีพการปั้นหม้อซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวมอญในระยะแรกได้มีการทำเครื่องปั้นดินเผาเพื่อใช้สอยภายในครัวเรือน และต่อมาได้ทำเป็นอาชีพหลัก และทำการค้าเครื่องปั้นดินเผาที่สืบทอดต่อกันมาในปัจจุบัน ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชาวมอญที่ยึดถือปฏิบัติเฉพาะในหมู่คนมอญ จนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้ผู้มาเยือนจดจำได้อย่างดี เช่น ในต้นรัชกาลที่ 3 ประมาณ 150 กว่าปีมาแล้ว ราวปี พ.ศ. 2371 สุนทรภู่ยอดกวีเอกของไทยได้กล่าวถึงเกาะเกร็ดครั้งล่องเรือผ่านพื้นที่นี้ในนิราศภูเขาทอง แสดงให้เห็นภาพลักษณ์ และกาลเวลาที่ยาวนานของชุมชนชาวมอญ ณ ที่เกาะเกร็ดแห่งนี้ได้

“ถึงเกร็ดย่านบ้านมอญ แต่ก่อนเก่า ผู้หญิงเกล้าผมงามตามภาษา

เดียนี่มอญถอนไร่จุกเหมือนตุ๊กตา ทั้งผัดหน้าจับเขม่าเหมือนชาวไทย”⁵

2 กุลภัทร วนิกสัมบรรณ์. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำโดยอาศัยเทคนิควิเคราะห์ระบบตารางกิจกรรมเชิงนิเวศนวิทยาการณศึกษาพื้นที่

เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาค และเมืองมหาวิทยาลัย สาขาการวางแผนชุมชนเมือง และสภาพแวดล้อม

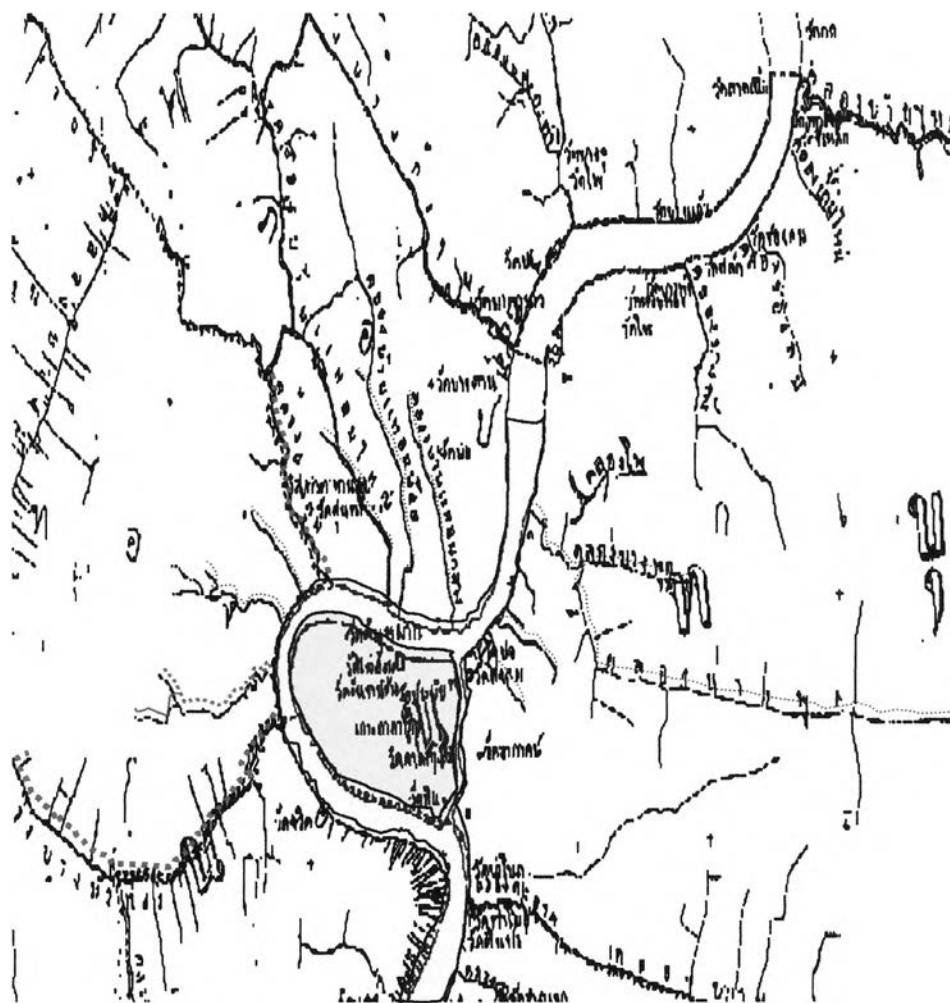
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.2541.

3 จุรีรัตน์ นันทวนิช. การศึกษาวิวัฒนาการ และรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน อำเภอปากเกร็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาค และเมือง มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2536.

4 Brian.L. Foster. Ethic Identity of the mons in Thailand.:JSS: LXL. PT. I . 1973 p207-211.

5 ช่างแก้ว. กุลภัทร วนิกสัมบรรณ์

ภาพที่ 3.2 ตำแหน่งคูคลอง และแม่น้ำโดยรอบพื้นที่ศึกษาในช่วงรศ.124

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

<p>แสดง: ตำแหน่งคูคลอง และแม่น้ำโดยรอบของพื้นที่ศึกษา</p> <p>สัญลักษณ์:</p> <p> พื้นที่ศึกษา "เกาะเกร็ด"</p> <p> แม่น้ำ "เจ้าพระยา"</p> <p> คูคลอง</p>	<p> แผนที่: 1</p> <p>มาตราส่วน: _____</p> <p>ที่มา: จุฬารัตน์ นันทวนิช</p>	<p></p> <p>สาขาการออกแบบชุมชนเมือง</p>
---	--	---

ภาพที่ 3.3 แนวชุดคลองลัดเกร็ดน้อยบริเวณวัดปากอ่าวจรดท้ายค่านของบ้านแหลมช่วงพ.ศ.2265

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

<p>แสดง:</p> <p>สัญลักษณ์:</p>	<p>แนวชุดคลองลัดเกร็ดน้อย</p>		<p>แผ่นที่:</p> <p>2</p>	
	<p>ลำน้ำเจ้าพระยา</p>		<p>มาตราส่วน:</p> <p>_____</p>	
	<p>แนวชุดคลองลัดเกร็ดน้อย</p>	<p>ที่มา: ภูมิทัศร วนิกุลมบรรณ</p>		

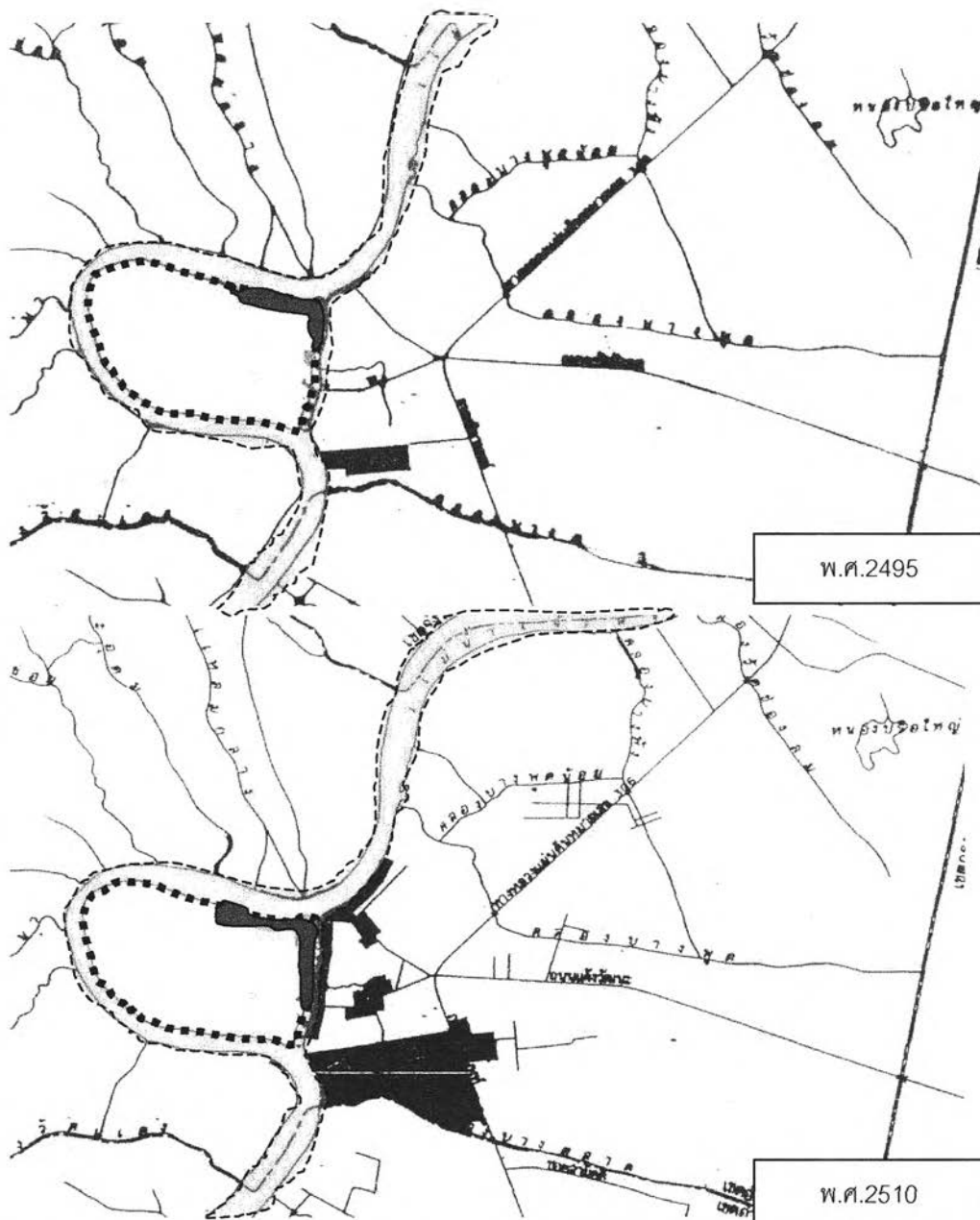
1. ด้านกายภาพ: จุรีรัตน์ นันทนิช(2538:145) จากการสร้างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 306 (ถนนติวานนท์)มีผลต่อระบบการสัญจร และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนดั้งเดิมอย่างชุมชนมอญเกาะเกร็ด กล่าวคือ ในช่วงปีพ.ศ. 2495 ถึง พ.ศ. 2510(ภาพที่ 3.4) ความหนาแน่นของประชากรภายในพื้นที่ต่ำ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้น มีความสัมพันธ์กับเส้นทางสัญจรทางน้ำอย่างใกล้ชิด เพราะตัวชุมชนอยู่เป็นแนวยาวขนานไปกับแนวลำน้ำเจ้าพระยา(River Linear Settlement) เพื่ออาศัยประโยชน์ในการคมนาคมขนส่ง กิจกรรมค้า และการใช้ประโยชน์ที่ดินต่างๆ เรื่องจึงเป็นย่านพาหนะที่สำคัญ พื้นที่โดยรอบชุมชนเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่กว้างใหญ่ จึงเป็นชุมชนชนบทโดยส่วนใหญ่ที่อยู่ร่วมกัน มีอาชีพต่างๆกัน และมีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2518 ถึง 2523(ภาพที่ 3.5) มีการเปลี่ยนรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน และลักษณะชุมชนเกาะกลุ่มตามแนวถนนหลัก(Ribbon Pattern) ดังนั้นถนนจึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้น การใช้ที่ดินเพื่อการตั้งถิ่นฐานขยายตัวเข้าสู่พื้นที่ชอย หรือพื้นที่ตอนในของเกาะมากขึ้น

ชุมชนริมน้ำเดิมอย่างชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้น มีตำแหน่งถิ่นฐานของชุมชน หรือชัยภูมิบริเวณคูกน้ำที่เป็นดินดอนมันคงสามารถสร้างที่อยู่ และเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นๆได้ รวมทั้งมีสถานะของลำน้ำที่เอื้อต่อการสัญจร รวมถึงการอุปโภค-บริโภคด้วยนั้น นับว่าเป็นลักษณะของพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของชุมชนที่เหมาะสมในการดำรงชีวิตชุมชนหนึ่ง ทั้งตัวชุมชนยังมีความผูกพันอยู่กับศาสนสถาน อย่างเช่น วัด อย่างแนบแน่น ทำให้พบตำแหน่งของชุมชน และวัดที่เป็นศูนย์กลางทางความเชื่อของชุมชน รวมถึงเป็นที่เคารพศรัทธากัน ดังคำที่ว่า "ถิ่นใดมีชุมชนมอญตั้งถิ่นฐานอยู่ คนทั่วไปรู้ได้จากวัดมอญที่มีเจดีย์มอญทรงลังกาเด่นอยู่ ณ ถิ่นนั้น"

ความเป็นชุมชน และการตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนเกาะเกร็ดนั้น มีขอบเขตที่แบ่งระหว่างชุมชนด้วยการใช้คูคลอง และทำน้ำ ที่ใช้งานทั่วไป และใช้ขนส่งเครื่องปั้นดินเผา ดังนั้น การตั้งบ้านเรือนจึงมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ เรียงตามแม่น้ำเจ้าพระยาจากทิศตะวันออกจรดตะวันตก และทิศเหนือจรดทิศใต้ ส่วนอีกกลุ่มตามถนนหลักและรองอยู่ถัดจากพื้นที่ริมน้ำเข้าไปด้านในของชุมชนซึ่งค่อยๆบางตาลงในพื้นที่กลางเกาะ และทิศตะวันตกของหมู่บ้าน สำหรับชุมชนมอญนั้นริมน้ำทางเดินคอนกรีตตลอดทั้งชุมชนมีเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาตั้งกระจายอยู่มีทั้งใช้การอยู่ และเลิกใช้งาน สำหรับการตั้งบ้านเรือนริมน้ำของชาวมอญที่เกาะเกร็ดนั้นส่วนใหญ่ใช้เพื่อความสะดวกในการขนส่งวัตถุดิบในการทำเครื่องปั้นดินเผา เช่น ดิน ททราย ไม้พื้นเป็นสำคัญ บ้านเรือนส่วนใหญ่ในชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้นตั้งอยู่นาแนบบริเวณริมน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียวได้สูง ส่วนบ้านที่อยู่ถัดเข้าด้านในนั้นส่วนใหญ่เป็นบ้าน 2 ชั้น ใช้ชั้นล่างเพื่อการค้าขาย และเก็บวัสดุในการปั้นดินเผา

จากการศึกษาข้างต้นพบว่า การตั้งถิ่นฐาน และลักษณะของชุมชนมอญเกาะเกร็ดมีความคล้ายกับวิถีชีวิตของคนไทย ภาคกลางที่มีอาชีพเกษตรกรรม นิยมปลูกบ้านเรือน และมีวัดวาอารามอยู่ใกล้ลำน้ำ รวมถึงใช้การคมนาคมทางน้ำโดยเรือ ลักษณะเฉพาะของชุมชนมอญเกาะเกร็ดทางกายภาพ จึงมีทั้งเรื่องการตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ลำน้ำ มีตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนที่โดดเด่น, เข้าถึงชุมชนได้ด้วยเรือ และมีจุดหมายตาที่สื่อถึงจุดหมายสำคัญในการเข้าถึง ซึ่งทั้งหมดเป็นเพียงข้อมูลเพียงเบื้องต้นในการวิเคราะห์หาลักษณะเฉพาะของชุมชน

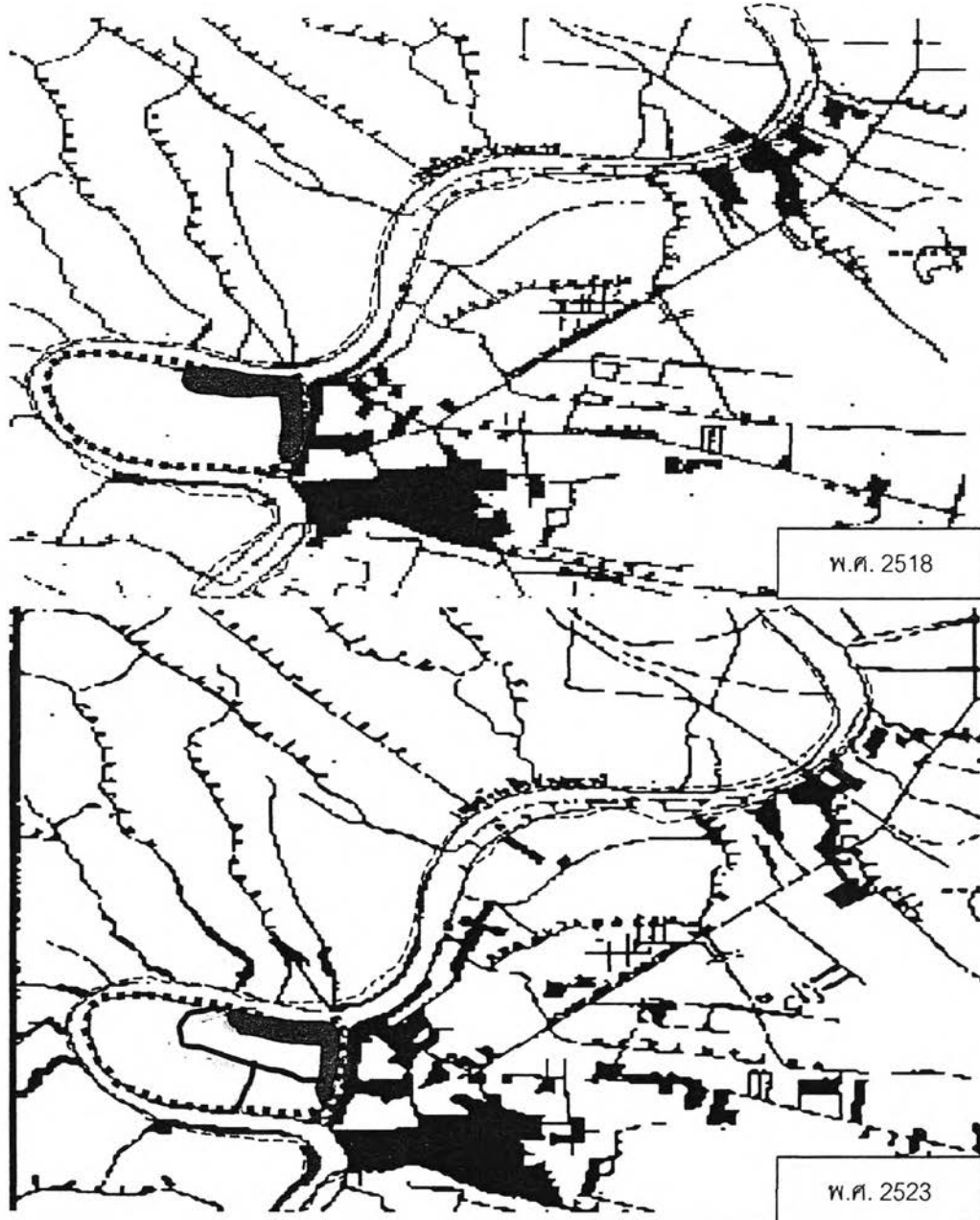
ภาพที่ 3.4 การใช้ที่ดินในปี พ.ศ. 2495 และ พ.ศ. 2510 ตามลำดับ

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONGTHABURI PROVINCE

<p>แสดง: การใช้ที่ดินในปีพ.ศ. 2495 และพ.ศ. 2510</p> <p>สัญลักษณ์:</p> <ul style="list-style-type: none"> การใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษา พื้นที่ศึกษา แม่น้ำ 	<p>แผนที่: 1</p> <p>มาตราส่วน: _____</p> <p>ที่มา: จุรีรัตน์ นันทวนิช</p>	 <p>สาขาการออกแบบชุมชนเมือง</p>
--	---	--

ภาพที่ 3.5 การใช้ที่ดินในปี พ.ศ. 2518 และ พ.ศ. 2523 ตามลำดับ

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOE-MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

<p>แสดง: การใช้ที่ดินในปีพ.ศ. 2518 และพ.ศ.2523</p> <p>สัญลักษณ์:</p> <ul style="list-style-type: none"> การใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษา พื้นที่ศึกษา เส้นทางบกในพื้นที่ศึกษา แม่น้ำ 	 <p>แผ่นที่: 2</p>	 <p>ที่มา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขาการออกแบบชุมชนเมือง</p>
<p>มาตราส่วน: _____</p>		

ดังนั้นลักษณะเฉพาะบางประการของชุมชนมอญเกาะเกร็ดทางกายภาพที่ต่างจากวิถีชีวิตของคนไทย โดยมีกรอบการวิเคราะห์จากการตั้งถิ่นฐาน และความเป็นชุมชนมอญเกาะเกร็ด, หมู่บ้านมอญเกาะเกร็ด และคนมอญเกาะเกร็ดดังนี้

1. กลุ่มชุมชนมอญเกาะเกร็ด: มีการตั้งถิ่นฐานใกล้เส้นทางสัญจรทั้งทางน้ำ และทางบก รวมทั้งมีลักษณะชุมชนแบบชนบทภาคกลางที่ตั้งชุมชนอยู่ใกล้วัด และศาสนาสถานอันมีเจดีย์มอญทรงลังกาเป็นจุดหมายตาในชุมชน

2. กลุ่มหมู่บ้านมอญเกาะเกร็ด: มีการแบ่งขอบเขตของหมู่บ้านแต่ละกลุ่มใช้คูคลอง และจุดชุมทางทำน้ำย่อยในชุมชน รวมทั้งมีลักษณะหมู่บ้านมอญที่นิยมประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา โดยสังเกตจากลักษณะชุมชนที่มีกลุ่มโรงปั้น และเตาเผา กระจายตามเส้นทางสัญจรในชุมชน

3. กลุ่มบ้านในชุมชนเกาะเกร็ด: มีการตั้งถิ่นฐานตามริมน้ำ และตามถนนทางสัญจรทางบก จึงมีลักษณะบ้านเรือนริมน้ำเป็นบ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง และบ้าน 2 ชั้นริมถนนทางสัญจรบก

ภาพที่ 3.6 ตัวอย่างลักษณะเฉพาะในการตั้งถิ่นฐาน และความเป็นชุมชนมอญเกาะเกร็ด

การตั้งถิ่นฐานกลุ่มบ้านหมู่ 7
ใกล้เส้นทางสัญจรทางน้ำ

การตั้งถิ่นฐานกลุ่มบ้านหมู่ 6
ใกล้เส้นทางสัญจรทางบก

คูคลองแสดงขอบเขต
หมู่บ้านมอญหมู่ 1 และวัดปรมัย

การตั้งถิ่นฐานกลุ่มบ้านหมู่ 6
ใกล้เส้นทางสัญจรทางน้ำ

การตั้งถิ่นฐานกลุ่มบ้านหมู่ 1
ใกล้เส้นทางสัญจรทางบก

ลักษณะการตั้งชุมชนอยู่ใกล้
วัด และมีเจดีย์มอญเป็นจุดหมายตา

ที่มา: โดยผู้ศึกษา. 2544.

2. **ด้านสังคม, วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี:** ภายในชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้น ประกอบด้วยหมู่บ้าน 1 บ้านลัดเกร็ด, หมู่ 6 บ้านเสาธงทอง และหมู่ 7 บ้านโอง่าง จากการศึกษา พบว่า บ้านเรือนภายในชุมชนอยู่กันเป็นกลุ่มๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างเครือญาติ มีการติดต่อ ช่วยเหลือ และส่งข่าวถึงกันเสมอ ทำให้มีความสนิทสนม และมีความใกล้ชิดกัน จึงมีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกันทั้งทางคติความเชื่อ นิทานปรัมปรา และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ภายในชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้น มีวัดมอญอยู่ 3 วัด คือ วัดปรมย์ยิกาวาส, วัดเสาธงทอง และวัดฉิมพลี รวมทั้งมีศาลเจ้าประจำหมู่บ้านทั้ง 3 แห่งอยู่ในพื้นที่ของหมู่บ้าน มีศูนย์กลางชุมชน คือวัดมอญ ซึ่งใช้เป็นที่รวมกลุ่มของคนในชุมชนมอญในการประกอบกิจกรรม พักผ่อน และพบปะสังสรรค์ การรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมตามที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมาให้คงอยู่ต่อไป เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่น และความเป็นหนึ่งเดียวกันภายในกลุ่มชุมชน เช่นมี ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีเฉพาะของชุมชน

สำหรับประเด็นด้านสังคมในการศึกษารุ่นนี้เน้นที่ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นสิ่งที่คนมอญเกาะเกร็ดยังคงมีการสืบทอด และถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่ชนรุ่นต่อไปอย่างชัดเจน รวมทั้งยังคงมีการเปลี่ยนแปลงซ้ำกว่าประเด็นอื่นๆ ในการศึกษาถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่ถือปฏิบัติกันอย่างมีแบบแผนของกลุ่มชุมชน และสืบทอดกันมา แบ่งออกเป็น ประเพณีชีวิต และประเพณีสังคม เช่น ประเพณีชีวิต ได้แก่ ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีการทำศพ หรือประเพณีการบวช เป็นต้น ส่วนประเพณีทางสังคม ได้แก่ ประเพณีที่ชุมชนนิยมปฏิบัติร่วมกัน เช่น ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา หรือเทศกาลต่างๆ

ดังนั้นลักษณะเฉพาะของชุมชนมอญเกาะเกร็ดทางสังคม จึงมีการอภิปรายวิเคราะห์จากระดับสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่เกิดขึ้นในการประกอบกิจกรรม และแหล่งที่ใช้เชื่อมความสัมพันธ์ทางขนบธรรมเนียมประเพณี

1. กลุ่มบ้าน-เครือญาติ: มีประเพณีกิจกรรมทางชีวิตที่กระทำในพื้นที่ของบ้าน และศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน
2. กลุ่มหมู่บ้าน-ชุมชน: มีประเพณีกิจกรรมทางสังคมที่ใช้พื้นที่ของหมู่บ้าน และศาสนสถาน

ภาพที่ 3.7 ตัวอย่างลักษณะเฉพาะความสัมพันธ์กลุ่มคนในการประกอบกิจกรรมของชุมชนมอญเกาะเกร็ด

พิธีไหว้เจ้าพ่อหนุมประจำปี หมู่ 1 ในช่วงสงกรานต์

งานบุญกลางบ้านประเพณีทางสังคม ที่คนภายในหมู่บ้านมารวมตัวกัน

งานออกพรรษามีการทำบุญ ตักบาตรน้ำผึ้งของคนในชุมชน

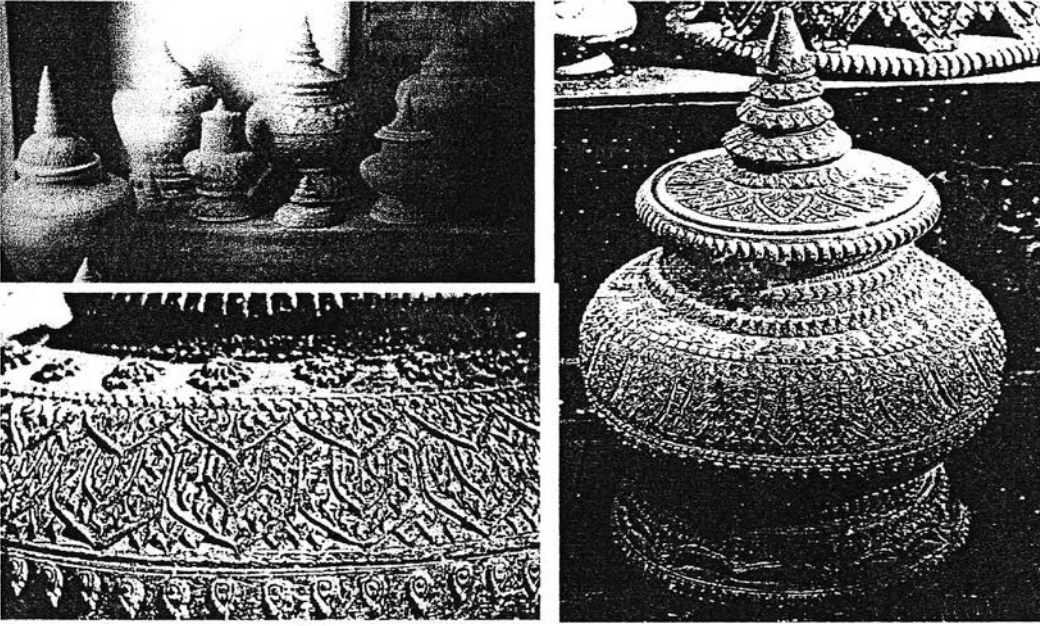
ที่มา: โดยผู้ศึกษา.2544.

3. ด้านเศรษฐกิจ: ชุมชนเกาะเกร็ดมีการติดต่อระหว่างชุมชน 2 ฝั่งโดยใช้เรือข้ามฟากในการติดต่อ ส่วนการคมนาคมภายในชุมชนใช้ทางเท้าเป็นคอนกรีตกว้างประมาณ1-1.5 เมตร เพื่อเดินทางติดต่อกับญาติพี่น้อง หรือบุคคลที่อยู่ไม่ไกลนัก หากไกลออกไปอาจใช้ยานพาหนะช่วยในการเดินทาง

ส่วนชาวมอญที่อยู่ในหมู่ 1, 6 และ7 ซึ่งมีพื้นที่เชื่อมกันนั้น มักใช้การเดินเท้าในการติดต่อไปมาหาสู่กัน ในวาระสำคัญ เช่น พิธีบวชนาค แต่งงาน งานศพ และเทศกาลสงกรานต์ นับว่าเป็นเสน่ห์หนึ่งของชุมชน ความสามารถในการประกอบอาชีพของชาวมอญที่อพยพมาในครั้งนั้นต่างมีอยู่หลายด้านซึ่งนอกจากการมีวัฒนธรรมที่น่าดึงดูดมาแล้ว ยังมีฝีมือความสามารถของตนที่เคยมีอยู่แต่เดิมมาใช้ประกอบอาชีพด้วย อย่างชาวมอญที่เกาะเกร็ดด้วยฝีมือที่มีอยู่ ประกอบกับสภาพดินที่อานวย รวมทั้งความสะดวกในการสัญจรทางน้ำ ที่นี้จึงกลายเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาชนิดเนื้อแดงไม่เคลือบ มีทั้งโถ้งน้ำ อ่าง ครก และหม้อน้ำลายวิจิตร แต่ต่อมาด้วยสภาพทางเศรษฐกิจในชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ดที่ซบเซา และภาวะวัตถุดิบที่ขาดแคลน รวมถึงมีการสืบทอดอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาจากกลุ่มคนรุ่นเก่าที่มีฝีมือน้อยลง จึงทำให้พบผลงานเครื่องปั้นหม้อน้ำลายวิจิตรได้ยากขึ้น รวมทั้งชาวมอญที่เกาะเกร็ดเริ่มทำการค้าขายโดยรับเครื่องปั้นดินเผาสำเร็จจากแหล่งต่างๆเข้ามาค้าขาย

ดังนั้นลักษณะเฉพาะด้านเศรษฐกิจของชุมชนมอญเกาะเกร็ดจึงเปลี่ยนรูปแบบอาชีพจากผู้ผลิตเป็นผู้จำหน่าย ซึ่งยังคงเป็นอาชีพเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผาอยู่ แต่มีการเปลี่ยนรูปแบบไปบ้าง การบ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะของคนในชุมชนมอญเกาะเกร็ดทางด้านเศรษฐกิจ ด้วยวิถีชีวิตเพียงเรื่องอาชีพอย่างเดียวมิเพียงพอในการสรุปลักษณะเฉพาะได้ จึงต้องศึกษาลักษณะเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนมอญเกาะเกร็ดในประเด็นต่างๆ ประกอบต่อไป

ภาพที่ 3.8 ตัวอย่างลักษณะเฉพาะเครื่องปั้นดินเผาของคนมอญเกาะเกร็ดบางประการ

ลวดลายของเครื่องปั้นดินเผาเป็นลวดลายที่ล้อเลียนรายละเอียดขององค์ประกอบตาม ธรรมชาติ ใบไม้ และดอกไม้ นานาชนิด เช่น กลีบดอกบัว ดอกพิกุล และดอกพุด ที่มา:โดยผู้ศึกษา.2544.

สรุปความสัมพันธ์ของรูปแบบทางกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ

จากข้อมูลสภาพอดีต-ความเป็นมาข้างต้น ใช้ข้อมูลประวัติศาสตร์การรวบรวมจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมอญเกาะเกร็ดในประเด็นทางกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ ประกอบกับใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีในบทที่ 2 พบว่า

ลักษณะความเป็นชุมชนมอญเกาะเกร็ดที่สื่อออกเป็นองค์ประกอบกายภาพ พบได้จาก

1. กลุ่มอาคาร
2. โครงข่ายการสัญจร
3. พื้นที่ประกอบกิจกรรม
4. ภูมิประเทศ

ประกอบกับการมีสภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยให้ชุมชนเกาะเกร็ด และหมู่บ้านมอญเกาะเกร็ดมีลักษณะเฉพาะ

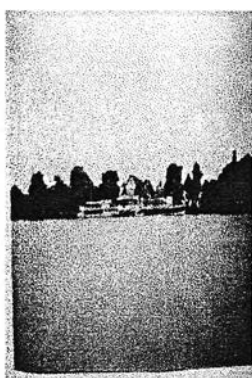
1. กลุ่มโครงสร้างภูมิประเทศ: ในการตั้งถิ่นฐาน ใกล้เส้นทางคมนาคม
2. กลุ่มโครงข่าย: มีขอบเขตเป็นเส้นทาง และเส้นขอบ ได้แก่ แม่น้ำ, คูคลอง และจุดชุมทางท่าหน้า
3. กลุ่มอาคาร-บ้านเรือน: อยู่ริมลำน้ำเป็นบ้านชั้นเดียว ใต้ถุนสูง และอยู่ริมถนนเป็นบ้าน 2 ชั้น
4. กลุ่มกิจกรรม: การใช้พื้นที่ประกอบกิจกรรมในระดับชุมชนอยู่ที่วัดเป็นส่วนใหญ่

ส่วนแหล่งประกอบกิจกรรมระดับหมู่บ้านมอญอยู่ที่ลานหมู่บ้าน และศาลผี ทั้ง 2 กลุ่มเป็นแหล่งประกอบกิจกรรมที่แสดงความเป็นมอญเกาะเกร็ดที่ต่างกับคนในชุมชนเกาะเกร็ด ตามระบบกิจกรรมที่ต้องการสื่อความหมายถึงความเป็นท้องถิ่นชุมชนมอญเกาะเกร็ด โดยโครงสร้างกิจกรรมทางพื้นที่ชุมชน

ภาพที่ 3.9 ตัวอย่างความเป็นชุมชนมอญเกาะเกร็ดบางประการในอดีตที่สื่อออกเป็นองค์ประกอบกายภาพ

โครงสร้างภูมิประเทศ
การตั้งถิ่นฐาน
ใกล้เส้นทางคมนาคม

โครงข่ายเป็นขอบเขต
เส้นทาง และเส้นขอบ
แม่น้ำ คูคลอง จุดชุมทาง

บ้านเรือนริมลำน้ำ
เป็นบ้านชั้นเดียว
ใต้ถุนสูง

พื้นที่ประกอบกิจกรรม
ระดับหมู่บ้าน
อยู่ที่ลานหมู่บ้าน

ที่มา: โดยผู้ศึกษา.2544.

สภาพปัจจุบัน

พื้นที่ศึกษามีฐานเป็นตำบล “ตำบลเกาะเกร็ด” อยู่เขตอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี(ภาพที่3.10 และ3.11) ตำบลเกาะเกร็ดเป็นพื้นที่ที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาล้อมรอบ มีเนื้อที่ 4.20 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,840 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆในอำเภอปากเกร็ด โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยา ช่วงที่เรียกว่า อ้อมเกร็ด หรือแม่น้ำลัดเกร็ดกั้นกลาง จึงมี(ภาพที่ 3.12)

ทิศเหนือ	ติดต่อแม่น้ำเจ้าพระยา(อ้อมเกร็ด)และตำบลคลองพระอุดม
ทิศใต้	ติดต่อแม่น้ำเจ้าพระยา(อ้อมเกร็ด)และตำบลท่าอิฐ
ทิศตะวันออก	ติดต่อแม่น้ำลัดเกร็ดและตำบลปากเกร็ด
ทิศตะวันตก	ติดต่อแม่น้ำเจ้าพระยา(อ้อมเกร็ด) และตำบลอ้อมเกร็ด

ตำบลเกาะเกร็ด แบ่งพื้นที่เป็น 7 หมู่บ้าน(ภาพที่3.13) มีจำนวนครัวเรือน 1,383 ครัวเรือน มีจำนวนคน 7,016 คน มีพื้นที่ทำการเกษตร 1,268 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 44.65 ที่เหลือเป็นที่อยู่อาศัย และการทำอุตสาหกรรม ในครัวเรือนร้อยละ 28.25 และอื่นๆร้อยละ 27.10 จึงมีความหนาแน่นเฉลี่ย 1,477 คนต่อ ตารางกิโลเมตร⁶

สภาพภูมิประเทศของชุมชน(ภาพที่3.14) มีลักษณะเป็นเกาะอยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยาจึงถูกล้อมรอบไปด้วยแม่น้ำ ทั้งมีคูคลองแยกย่อยเข้าไปในพื้นที่กลางเกาะ จึงทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำเกษตรกรรม โดยระดับความลาดพื้นที่ไล่ระดับจากตรงกลางพื้นที่ด้านในเกาะที่ราบลุ่มสู่พื้นที่ริมน้ำที่ลุ่มต่ำน้ำท่วมถึง โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนน้ำท่วมถึงได้ตลอดทั้งเกาะ สำหรับลักษณะดินส่วนใหญ่ในพื้นที่ของชุมชน(ภาพที่ 3.15) เป็นดินเหนียวชุดดินบางกอก และดินธนบุรี กล่าวคือ ดินบางกอกเป็นชุดดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูงเหมาะแก่การทำนา และปลูกพืชอยู่บริเวณตอนกลางของพื้นที่ และชุดดินธนบุรีเป็นชุดดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ใช้ยกร่องเพื่อปลูกผัก และทำสวนผลไม้ อยู่ที่ราบลุ่มใกล้ริมฝั่งแม่น้ำสภาพภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น หรือมรสุมเมืองร้อน ในช่วงฤดูฝนมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบปีประมาณ 1,225 มิลลิเมตร หรือประมาณ 50.20 นิ้ว/ปี แหล่งน้ำของชุมชน(ภาพที่ 3.16) ในพื้นที่เกาะเกร็ดมี 21 สายเป็นโครงข่ายโยงจากแม่น้ำเจ้าพระยาสู่พื้นที่ของชุมชน แต่ในช่วงหน้าแล้งคลองบางแห่งประสบปัญหาตื้นเขินอยู่บ้าง⁷

สำหรับชุมชนมอญในเกาะเกร็ดมีเพียง 3 หมู่บ้าน คือหมู่1 บ้านลัดเกร็ด, หมู่6 บ้านเสาธงทอง และหมู่ 7 บ้านโง่งอ่างคิดเป็นร้อยละ 43 ของประชากรทั้งเกาะ(ภาพที่3.17) อยู่ใกล้ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีเนื้อที่ประมาณ 990 ไร่ มี 497 ครัวเรือน, มีประชากร 2,312 คน⁸(ภาพที่3.18) เป็นชุมชนที่เจริญมาตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งดูจากวัดที่สร้างขึ้นเป็นวัดที่มีสถาปัตยกรรมในช่วงปลายสมัยอยุธยาทั้งสิ้น

6 องค์การบริหารส่วนตำบล, แผนพัฒนาเทศบาล ปี 2544-2549, 2544:หน้า 1-2

7 ช้างแก้ว,องค์การบริหารส่วนตำบล,

8 ทะเบียนอำเภอปากเกร็ด, สำนัก, สถิติข้อมูลทะเบียนราษฎร, นนทบุรี, มิถุนายน 2544.

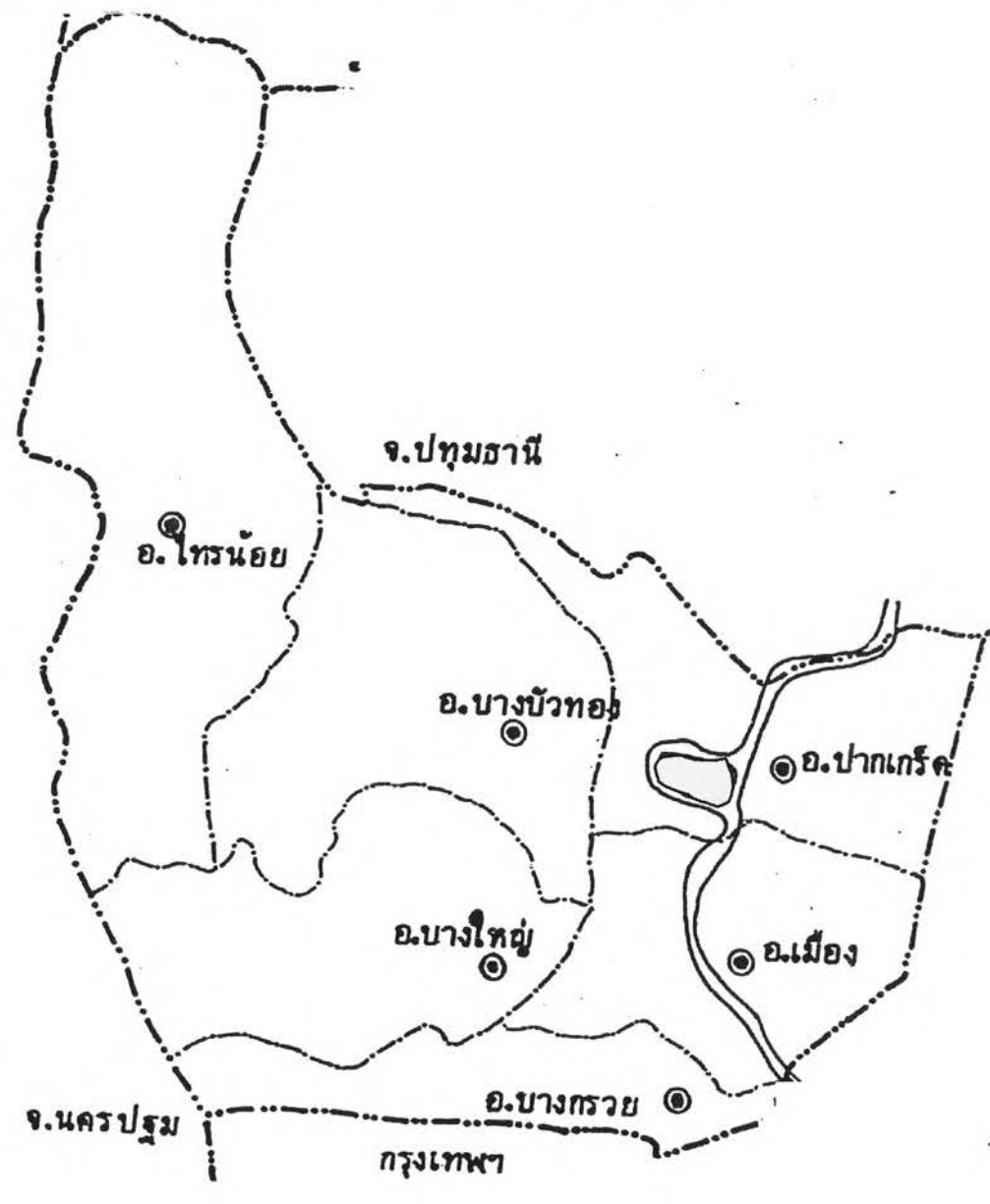
ภาพที่ 3.10 ที่ตั้งตำบลเกาะเกร็ดในเขตการปกครองจังหวัดนนทบุรี

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

<p>แสดง:</p> <p>เขตการปกครองของพื้นที่ศึกษา</p> <p>สัญลักษณ์:</p> <p>— . . — ขอบเขตการปกครองจังหวัดนนทบุรี</p> <p>○ พื้นที่ศึกษา</p>	<p>แผ่นที่:</p> <p>1</p> <p>มาตราส่วน:</p> <p>_____</p> <p>ที่มา: ภูลภัทร วณิชลัมบรรณ.</p>	 <p>สาขาการออกแบบชุมชนเมือง</p>
--	---	--

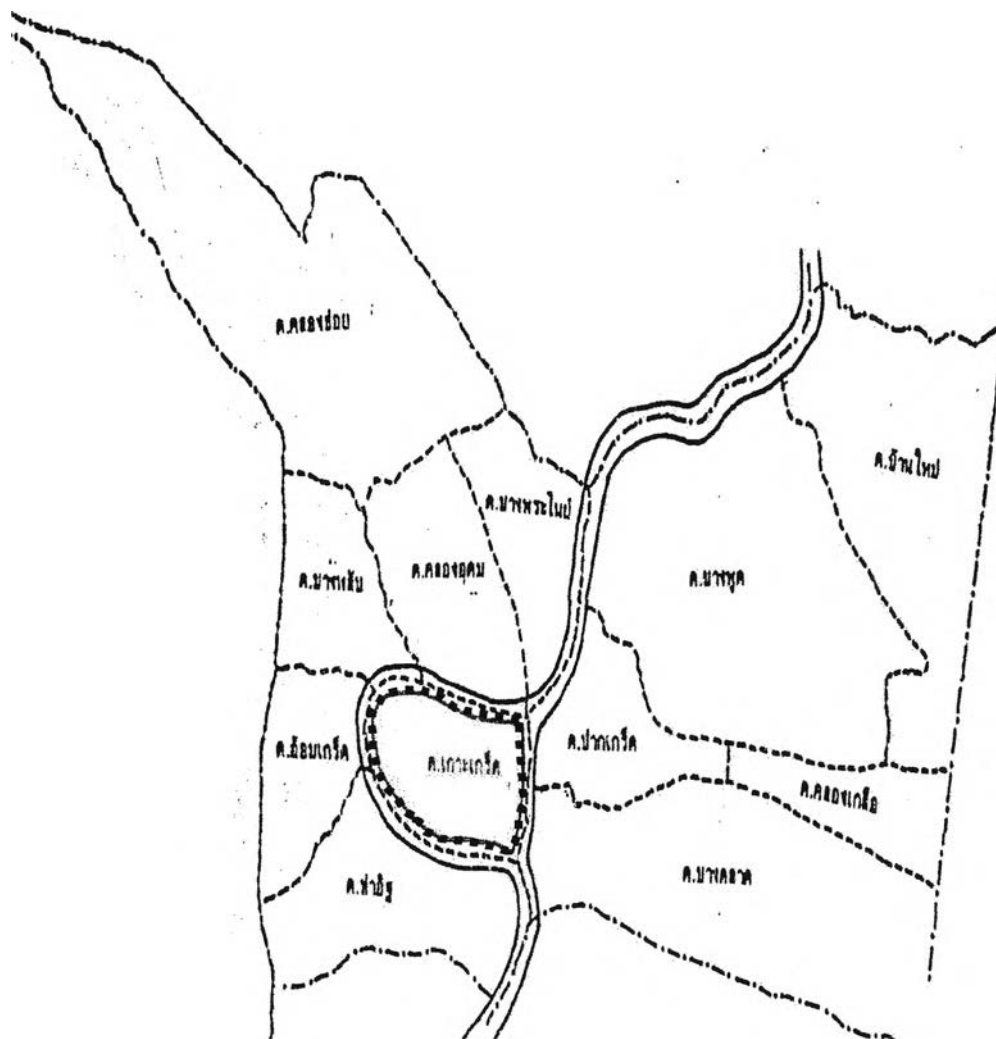
ภาพที่ 3.11 ที่ตั้งเกาะเกร็ดในเขตการปกครองของอำเภอปากเกร็ด

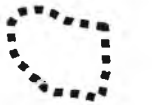

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONGTHABURI PROVINCE

<p>แสดง: เขตการปกครองของพื้นที่ศึกษา</p> <p>สัญลักษณ์: ขอบเขตการปกครองของพื้นที่ศึกษา</p> <p> พื้นที่ศึกษา</p>	 <p>แผ่นที่: 2</p>	 <p>สาขาการออกแบบชุมชนเมือง</p>
<p>มาตราส่วน: _____</p> <p>ที่มา: กุลภัทร วนิกสิมบรรณ.</p>		

ภาพที่ 3.12 - ที่ตั้งเกาะเกร็ดในเขตการปกครองตำบลเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

<p>แสดง: เขตการปกครองของพื้นที่ศึกษา</p> <p>สัญลักษณ์: ขอบเขตการปกครองของพื้นที่ศึกษา</p> <p> พื้นที่ศึกษา</p>	 <p>แผนที่: 3</p>	 <p>ที่มา: ฤกษ์พร วนิกสิมบรรณ</p> <p>สาขาการออกแบบชุมชนเมือง</p>
<p>มาตราส่วน:</p> <p>ที่มา: ฤกษ์พร วนิกสิมบรรณ</p>		

ภาพที่ 3.13 การแบ่งเขตการปกครองในตำบลเกาะเกร็ด 7 หมู่บ้าน

รายละเอียด:

หมู่ 1 บ้านลัดเกร็ด	หมู่ 5 บ้านทำน้ำ
หมู่ 2 บ้านศาลากุลนอก	หมู่ 6 บ้านเสาธงทอง
หมู่ 3 บ้านศาลากุลใน	หมู่ 7 บ้านโคงช้าง
หมู่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย	

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONGTHABURI PROVINCE

แสดง:

เขตการปกครองในตำบลเกาะเกร็ด 7 หมู่บ้าน

สัญลักษณ์:

	แม่น้ำ		หมู่ 4
	หมู่ 1		หมู่ 5
	หมู่ 2		หมู่ 6
	หมู่ 3		หมู่ 7

แผ่นที่:

4

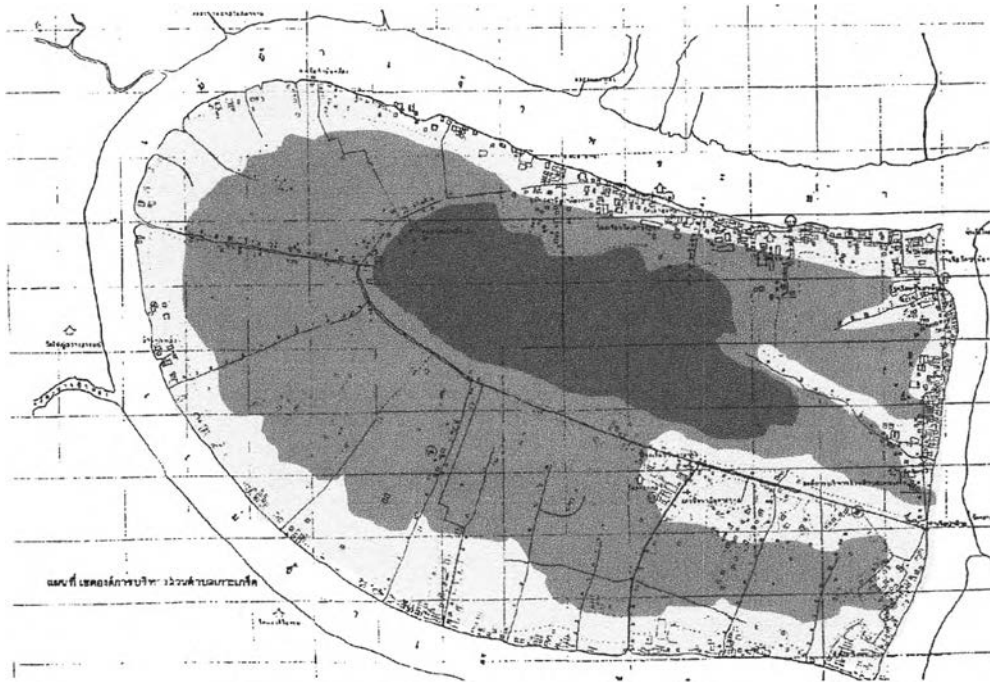
มาตราส่วน:

ที่มา: อบต.2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.14 สภาพภูมิประเทศของตำบลเกาะเกร็ด

รายละเอียด:

ที่ราบลุ่ม เหมาะสำหรับการเกษตร
 อยู่บริเวณตอนกลางของพื้นที่เกาะ
 ที่ราบลุ่มต่ำ และที่ราบลุ่มต้ำน้ำท่วมถึง ไหลระดับจากที่ราบลุ่มตอนกลางจนถึงพื้นที่ริมน้ำ

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONGHABURI PROVINCE

แสดง:

สภาพภูมิประเทศของตำบลเกาะเกร็ด

สัญลักษณ์:

- ที่ราบลุ่ม
- ที่ลุ่มต่ำ
- ที่ลุ่มต้ำน้ำท่วมถึง

แผ่นที่:

5

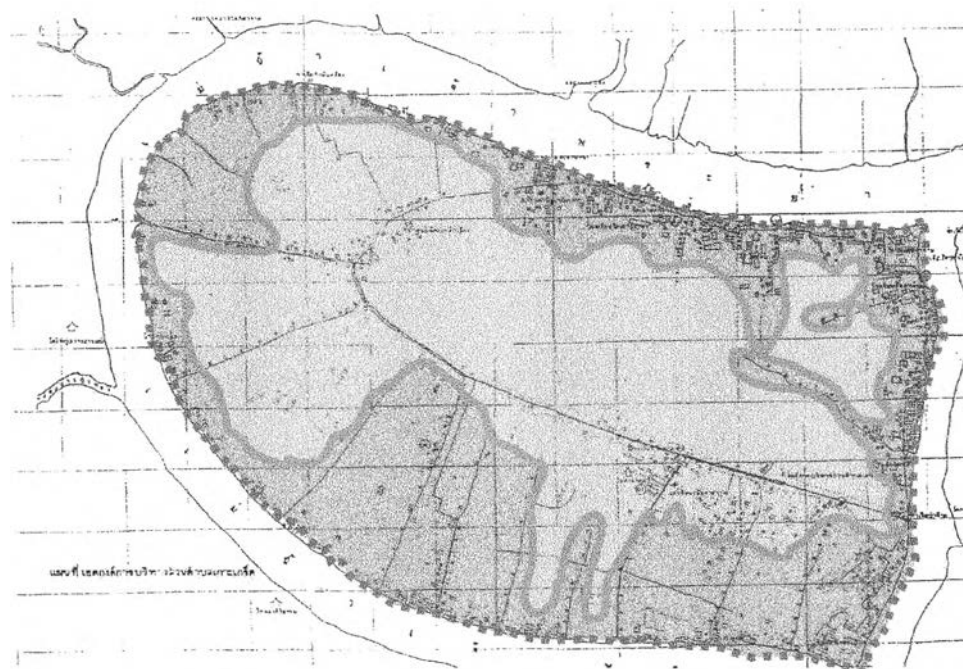
มาตราส่วน:

ที่มา: โดยผู้ศึกษา.2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.15 ลักษณะดินส่วนใหญ่ในตำบลเกาะเกร็ด

รายละเอียด:

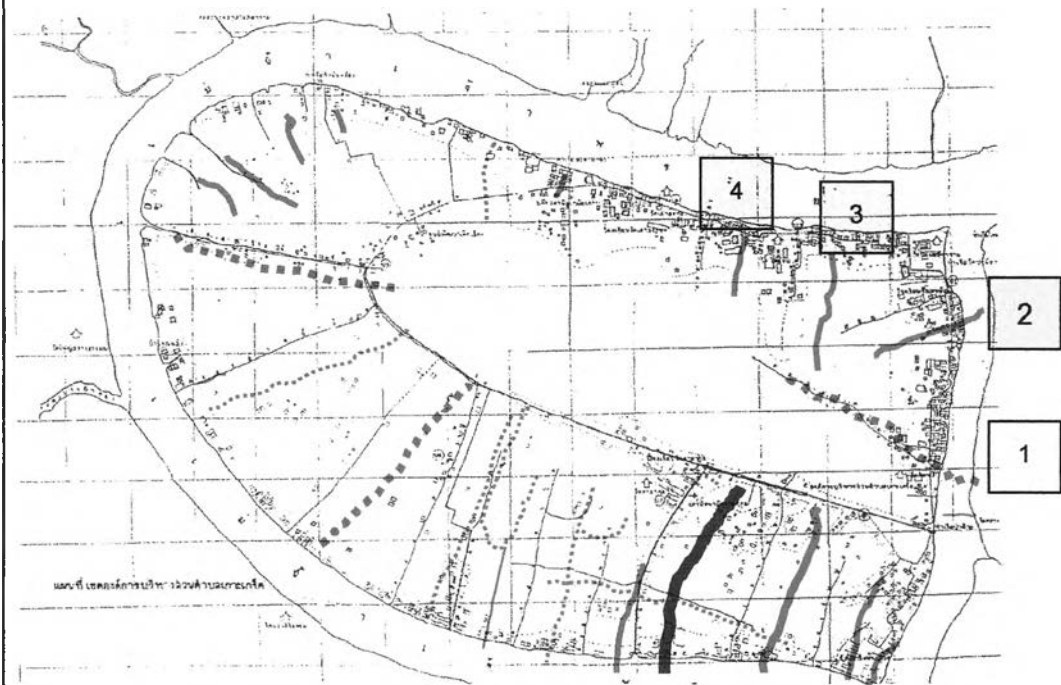
ชุดดินบางกอก ชุดดินที่อุดมสมบูรณ์ปานกลาง
เหมาะสำหรับการทำนา และปลูกพืช
อยู่บริเวณตอนกลางของพื้นที่

ชุดดินธนบุรี ชุดดินอุดมสมบูรณ์ปานกลาง
เหมาะสำหรับยกทรงปลูกผัก และผลไม้
อยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำของพื้นที่

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

<p>แสดง: ลักษณะดินส่วนใหญ่ในตำบลเกาะเกร็ด</p> <p>สัญลักษณ์:</p> <p>ชุดดินบางกอก</p> <p>ชุดดินธนบุรี</p>	 <p>แผ่นที่: 6</p> <p>มาตราส่วน: _____</p> <p>ที่มา: โดยผู้ศึกษา.2544.</p>	 <p>สาขาการออกแบบชุมชนเมือง</p>
---	---	--

ภาพที่ 3.16 เส้นคลองต่างๆในตำบลเกาะเกร็ด

รายละเอียด: เฉพาะหมู่บ้านมอญเกาะเกร็ด ได้แก่ หมู่ 1, 6 และ 7

1	หมู่ 1 คลองวัดฉิมพลีฯ	ขนาด กว้าง 4 เมตร ยาว 300 เมตร ลึก 2 เมตร
2	หมู่ 7 คลองวัดปรมย์ฯ	ขนาด กว้าง 3 เมตร ยาว 300 เมตร ลึก 2 เมตร
3	หมู่ 6 คลองวัดไผ่ล้อม	ขนาด กว้าง 3 เมตร ยาว 200 เมตร ลึก 1 เมตร
4	หมู่ 6 คลองวัดเสารังทอง	ขนาด กว้าง 3 เมตร ยาว 200 เมตร ลึก 1 เมตร

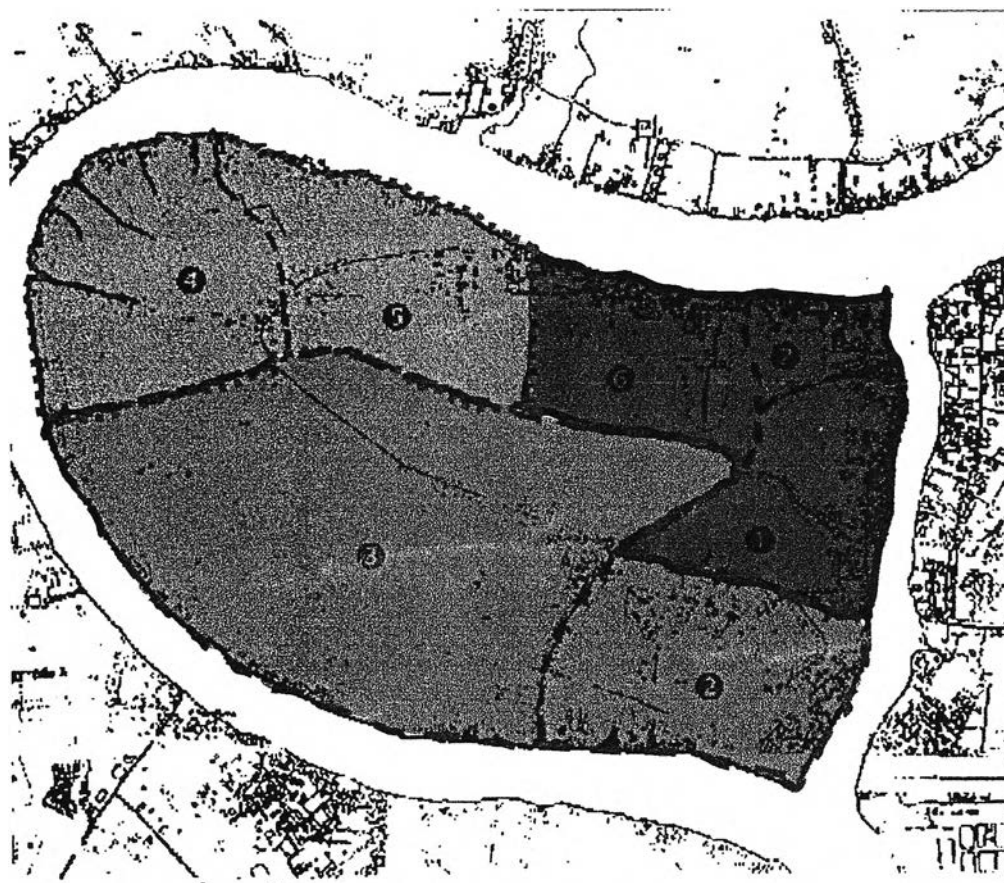
หมายเหตุ: รายละเอียดคลองอื่นๆในพื้นที่ศึกษาดูในภาคผนวก

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONGTHABURI PROVINCE

<p>แสดง:</p> <p>เส้นคลองต่างๆในตำบลเกาะเกร็ด</p> <p>สัญลักษณ์:</p>		แผนที่:	<p>สาขาการออกแบบชุมชนเมือง</p>
	<p>มาตราส่วน:</p> <p>_____</p> <p>ที่มา: กุลภัทร วณิชลัมบรรณ</p>	<p>7</p>	

ภาพที่ 3.18 กลุ่มประชากรในตำบลเกาะเกร็ดทั้ง 7 หมู่บ้าน

รายละเอียด:

หมู่1 บ้านลัดเกร็ด	หมู่5 บ้านท่าน้ำ
หมู่2 บ้านศาลากุลนอก	หมู่6 บ้านเสาธงทอง
หมู่3 บ้านศาลากุลใน	หมู่7 บ้านโอง่าง
หมู่4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย	

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง: กลุ่มประชากรในตำบลเกาะเกร็ดทั้ง 7 หมู่บ้าน
 สัญลักษณ์:

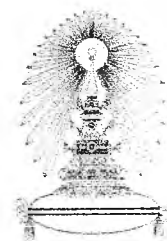
	คนไทยเชื้อสายมอญ
	คนไทยเชื้อสายจีน
	คนไทยเชื้อสายมุสลิม

แผ่นที่:
8

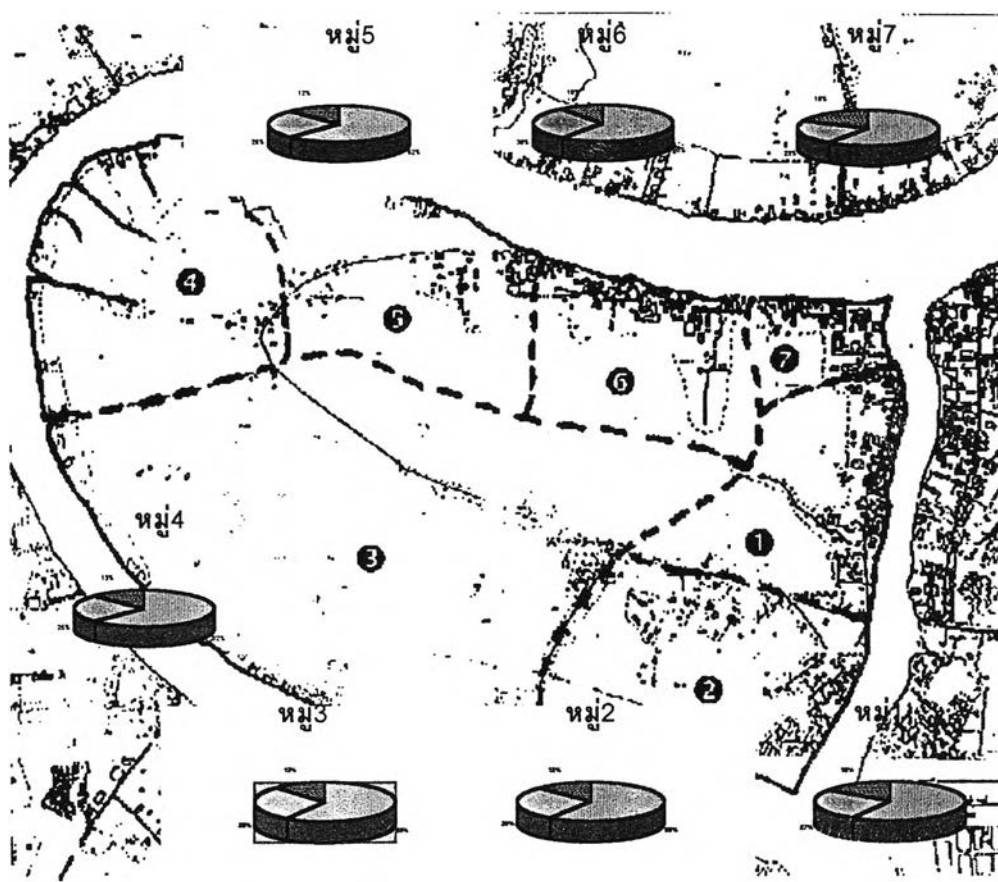
มาตราส่วน: _____

ที่มา: สนพ.ปากเกร็ด.2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.18 สัดส่วนกลุ่มอายุต่างๆของประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนเกาะเกร็ด

รายละเอียด:

- หมู่ 1 บ้านลัดเกร็ด
- หมู่ 2 บ้านศาลากุลนอก
- หมู่ 3 บ้านศาลากุลใน
- หมู่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย
- หมู่ 5 บ้านท่าหน้า
- หมู่ 6 บ้านเสาชงทอง
- หมู่ 7 บ้านโถ่งช่าง

รายละเอียด:

- กลุ่มวัยเด็ก และเยาวชน ช่วงอายุ 1 วัน-18 ปี
- กลุ่มวัยแรงงาน ช่วงอายุ 18 ปี 1 วัน-60 ปี
- กลุ่มผู้สูงอายุ ช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONGTHABURI PROVINCE

แสดง:

กลุ่มอายุประชากรในพื้นที่ศึกษา

สัญลักษณ์:

- กลุ่มวัยแรงงาน
- กลุ่มวัยเด็ก และเยาวชน
- กลุ่มผู้สูงอายุ

แผ่นที่:

9

มาตราส่วน:

ที่มา: สนท ปากเกร็ด.2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

จากข้อมูลสภาพปัจจุบันข้างต้น ประกอบกับกรอบแนวคิดจากทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นจินตภาพของเมืองประกอบด้วย เอกลักษณ์ โครงสร้าง และความหมาย(Lynch:1960) ซึ่งลักษณะเฉพาะมีการแสดงออกในรูปแบบของกลุ่มอาคาร โครงข่ายการสัญจร กิจกรรม และภูมิประเทศที่มี ลักษณะเฉพาะต่างจากชุมชนอื่น(Worsket:1969)

สภาพปัจจุบันในการศึกษานี้เป็นภาพรวมของการศึกษาชุมชนมอญเกาะเกร็ดในกรอบการศึกษา ประเด็นลักษณะเฉพาะทางภูมิประเทศที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่นที่ต่างจากชุมชนอื่น

1. ตำแหน่งที่ตั้งของชุมชน: เป็นพื้นที่ที่มีลำน้ำล้อมรอบชุมชน(ภาพที่ 3.9-3.12)
2. ขอบเขต และเส้นขอบ: มีคูคลองแยกย่อยเข้าไปในพื้นที่ของชุมชนเป็นแนวแบ่งกลุ่มหมู่บ้าน

(ภาพที่ 3.13-3.14)

3. ระยะทาง และเส้นทาง: โครงข่ายโยงจากแม่น้ำเจ้าพระยา จึงมีการเข้าถึงชุมชนได้ด้วยการสัญจร ทางน้ำในชุมชน (ภาพที่ 3.15)

4. ศูนย์รวม: ชุมชนไทย-มอญทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของชุมชนเกาะเกร็ด(ภาพที่3.16-3.17)

ภาพที่ 3.19 ลักษณะเฉพาะบางประการทางภูมิประเทศที่สื่อออกเป็นองค์ประกอบกายภาพของชุมชน

ภาพถ่ายทางอากาศปี 2475ตำแหน่งที่ตั้งชุมชน

คูคลองแยกย่อยเข้าไปในพื้นที่ของชุมชน

โครงข่ายโยงจากลำน้ำเจ้าพระยา

ศูนย์รวมของคนมอญในชุมชน คือวัดมอญ

ภาพถ่ายทางอากาศปี 2542ตำแหน่งที่ตั้งชุมชน

แนวแบ่งกลุ่มหมู่บ้านระหว่างหมู่1และวัดฉิมฯ

การเข้าถึงชุมชนได้ด้วยการสัญจรทางน้ำ

กลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญในเกาะเกร็ด

ที่มา: โดยผู้ศึกษา.2544.

ในบทที่ 3 ข้อมูลของพื้นที่ศึกษา ได้จัดแบ่งหัวข้อในการศึกษาออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ลักษณะด้านกายภาพ, ด้านสังคม-วัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ ประกอบกับการศึกษาในบทที่ 2 ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการสรุปลักษณะเฉพาะท้องถิ่น และรูปแบบความสัมพันธ์ทางกายภาพ, สังคม และเศรษฐกิจ รวมถึงองค์ประกอบทางกายภาพใน 4 ประเด็น คือ ลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น, องค์ประกอบของชุมชนNeighborhood ระบบกิจกรรมภายในชุมชน และระบบโครงสร้างทางพื้นที่ การนำเสนอข้อมูลจัดลำดับตามลักษณะด้านต่างๆในประเด็นทั้ง 4 ดังนี้

1. **ลักษณะด้านกายภาพ:** จากการสำรวจ พบว่า ชุมชนมอญเกาะเกร็ดมีลักษณะเฉพาะขององค์ประกอบทั้ง 5 คือ มีขอบเขต หรือ เส้นขอบ(Edges)ของพื้นที่เป็นน้ำล้อมรอบ จึงมีสภาพเป็นเกาะกลางแม่น้ำ สามารถเข้าถึงชุมชนด้วยเส้นทาง(Paths)ทางน้ำ มีศูนย์กลางชุมชน(Nodes)อยู่ที่วัดปรมัยยิกาวาส อันมีพระเจดีย์มูเตาว์เป็นจุดศูนย์รวมทางจิตใจ และสัญลักษณ์คนมอญหงสาวดี ในย่าน(Districts)นี้มีชื่อเสียงเกี่ยวกับอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา⁹ มีเจดีย์เอียงอยู่ชายพื้นที่ สีขาวทั้งองค์ และมีผ้าคาดสีแดง เสมือนเป็นจุดหมายตา(Landmarks)ซึ่งแสดงถึงดินแดนของชุมชนมอญเกาะเกร็ด

เมื่อประกอบกับข้อมูลจากแบบสอบถามจากคนภายใน และนอกชุมชนมอญเกาะเกร็ด พบว่า การรับรู้ถึงลักษณะเฉพาะถิ่นสำหรับคนภายใน และนอกชุมชน มีความต่างกัน คือ คนภายในชุมชนเน้นที่วิถีชีวิต-การแสดงออกถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่กระทำร่วมกันในชุมชน เช่น งานสงกรานต์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการกระทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นการบอกถึงความเป็นกลุ่มเดียวกัน และความสามัคคีภายในชุมชน รวมทั้งเป็นการบ่งบอกถึงความคงอยู่ของคนมอญที่นี่ได้ แต่สำหรับคนภายนอกชุมชนมองที่วิถีชีวิตอาชีพเดิม คือ อาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา ถึงแม้ปัจจุบันการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาประเภทโถ่ง และครกเป็นหลัก กลายเป็นผู้รับผลิตภัณฑ์จากแหล่งอื่นมาขาย แต่ภาพลักษณ์เดิมของคนภายในนอกชุมชนที่มองคนมอญเกาะเกร็ดคงเดิม

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า มุมมองของคนภายใน และภายนอกชุมชนนั้น มีข้อต่างกันที่คนภายในชุมชนมองที่แก่นในการกระทำที่ผ่านการประกอบกิจกรรมร่วมกันเป็นสำคัญ แต่สำหรับคนภายนอกชุมชนให้ความสำคัญกับกรอบนอกขององค์ประกอบทั้งทางกายภาพ หรือวัตถุที่ผ่านแก่นในการกระทำมาแล้ว แต่ถึงอย่างไรก็ดีทั้ง 2 มุมมองมีข้อเหมือนกันที่มองในประเด็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นสำคัญ

ดังนั้นลักษณะด้านกายภาพในปัจจุบันของชุมชนจึงเสนอประเด็นในการศึกษา เรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดิน การรวมกลุ่มอาคาร กิจกรรมการบริการทางสังคม และระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เพื่อการรักษาโครงสร้างทางกายภาพของวิถีชีวิตเดิมให้คงอยู่ไปพร้อมกับดำรงรักษากิจกรรมทางประเพณีไว้ ก่อให้เกิดแนวทางการมีวิถีชีวิตอาชีพที่เหมาะสมกับคนในชุมชน และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

1.1 ลักษณะเฉพาะของการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชน จากผังเมืองรวมนนทบุรีในการศึกษาบทที่ 2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องพบว่า พื้นที่ศึกษาถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สีขาวมีกรอบ และมีเส้นทแยงสีเขียว โดยความหมายคือ อนุรักษ์ไว้เพื่อชนบท และเกษตรกรรม สำหรับการให้ประโยชน์ที่ดินในชุมชนมอญเกาะเกร็ด จากการสำรวจได้แบ่งประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินออกเป็น(ภาพที่3.21) พาณิชยกรรม ที่อยู่อาศัย เกษตรกรรม อุตสาหกรรม และสถานที่ราชการ ตามการใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองรวม

การใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชนส่วนใหญ่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่รกร้าง การตั้งถิ่นฐานมักอยู่บริเวณริมน้ำทางฝั่งตะวันออกของเกาะ ศาสนสถานในชุมชนส่วนใหญ่กระจายอยู่โดยรอบ และในพื้นที่ว่างของวัดใช้เป็นลานกิจกรรมศูนย์กลางของชุมชนเพื่อทำกิจกรรมต่างๆทางสังคม ด้วยนโยบายของจังหวัดนนทบุรี ชุมชนมอญเกาะเกร็ดได้รับการสนับสนุนเรื่องการท่องเที่ยว ทำให้พื้นที่กรรมสิทธิ์ของวัด และพื้นที่ในที่อยู่อาศัยบางส่วนได้แปรรูปการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรมมากขึ้น ส่วนในพื้นที่กรรมสิทธิ์ที่ดินของวัดโดยส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์เป็นสถานที่สำหรับบริการทางสังคม และสถานที่ราชการต่างๆ เช่น โรงเรียน สถานีตำรวจ อาคารอุตสาหกรรมในชุมชนทั้งโรงปั้น และเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาอยู่ตอนในของพื้นที่ชุมชน

ประเด็นการวิเคราะห์(ภาพที่3.22) พบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้น มีลักษณะเฉพาะในการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในชุมชน คือ มีศูนย์กลางของชุมชนบริเวณวัดปรมัยเป็นพื้นที่ศูนย์กลางหลักในการกระทำกิจกรรมต่างๆที่สำคัญของชุมชน และมีความสำคัญทางจิตใจต่อคนในชุมชน ส่วนศูนย์กลางย่อยของชุมชนเป็นวัดมอญของแต่ละกลุ่มหมู่บ้าน เช่น หมู่7 และหมู่1 อยู่ที่วัดปรมัย วัดไม้ล้อม และวัดฉิมพลี ส่วนหมู่ 6 อยู่ที่วัดไม้ล้อม และวัดเสาธงทอง(ตามสะดวกในการเดินทาง) เขตชุมชนส่วนใหญ่อยู่ริมน้ำทางทิศตะวันออกของเกาะ แต่ปัจจุบันสภาพพื้นที่มีความหนาแน่นขึ้น จึงมีการกระจายที่อยู่ในพื้นที่ตอนในเกาะมากขึ้น และด้วยลักษณะทางกายภาพที่มีข้อจำกัด จึงทำให้ชุมชนมีแนวโน้มในการขยายตัวสู่พื้นที่ตอนในของเกาะมากขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเสนอ เขตชุมชนใหม่เพื่อประโยชน์ต่อคนในชุมชนเป็นสำคัญ ส่วนเขตอุตสาหกรรมในชุมชน ปัจจุบันโรงงานปั้นคงอยู่ในตำแหน่งเดิม และมีปริมาณคงที่(ต่อเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ.2539-2544) คือ 11 โรงงานใน 3 หมู่บ้านซึ่งมีการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ตอนในของเกาะ การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อสวนสาธารณะ และจัดกิจกรรมต่างๆในชุมชน ด้วยสภาพพื้นที่ที่จำกัด และความผูกพันกับศาสนสถาน จึงทำให้การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวแฝงตัวอยู่ในพื้นที่วัด แต่สำหรับหมู่1 บ้านลัดเกร็ดมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อจัดกิจกรรมย่อยภายในชุมชนตามลานกิจกรรมของหมู่บ้านด้วย

ภาพที่ 3.20 แสดงลักษณะเฉพาะบางประการของการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

บริเวณวัดปรมัยเป็นพื้นที่ศูนย์กลางหลัก
เขตชุมชนส่วนใหญ่อยู่ริมน้ำทางทิศตะวันออกของเกาะ
โรงงานปั้นคงอยู่ในตำแหน่งเดิมปริมาณคงที่
โรงเรียน สถานีตำรวจในพื้นที่กรรมสิทธิ์ที่ดินของวัด

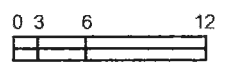

ที่มา: โดยผู้ศึกษา.2544.

ภาพที่ 3.21 กลุ่มการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

<p>แสดง: การใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชนมอญเกาะเกร็ด</p>	 <p>แผ่นที่: 1</p>	 <p>มาตราส่วน: 0 3 6 12</p>	 <p>สาขาการออกแบบชุมชนเมือง</p>							
<p>สัญลักษณ์:</p> <table border="0"> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>										<p>ที่มา: ผู้ศึกษา. 2544.</p>

ภาพที่ 3.22 ลักษณะเฉพาะของการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:

ลักษณะเฉพาะการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

สัญลักษณ์:

ศูนย์กลางชุมชน
 เขตชุมชน
 เขตอุตสาหกรรม
 ลานกิจกรรม

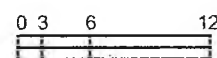
ศูนย์กลางย่อย
 เขตชุมชนใหม่
 สวนสาธารณะ
 ราชการ

แผ่นที่:

2

มาตราส่วน:

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

1.2 องค์ประกอบของการรวมกลุ่มอาคารในชุมชน: ประเด็นองค์ประกอบของการรวมกลุ่มอาคารในชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้น มีกลุ่มอาคารในชุมชนอยู่ 6 กลุ่ม ประกอบด้วย วัด บ้าน ศาลมีประจำหมู่บ้าน ร้านค้าของชุมชน โรงปั้น และโรงเรียน เป็นกลุ่มอาคารหลักเพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์ หรือพัฒนากลุ่มอาคารที่มีคุณค่าดังกล่าวให้คงอยู่ต่อไป โดยสร้างเกณฑ์จากปัจจัยสำคัญ เช่น ความหนาแน่น ความสูง วัสดุ สี อายุ และสภาพอาคาร

จากการสำรวจ(ภาพที่3.24-29)พบว่า กลุ่มอาคารที่อยู่ริมน้ำ ประเภทที่อยู่อาศัย มีความหนาแน่นมาก มีความสูงเฉลี่ยไม่เกิน 6 เมตรโดยยกใต้ถุนสูง แต่กลุ่มอาคารศาสนสถานมีความสูงเฉลี่ยไม่เกิน 12 เมตร ส่วนกลุ่มอาคารที่อยู่ถัดจากพื้นที่ริมน้ำบริเวณถนนสาธารณะของชุมชน มีความสูงเฉลี่ยตั้งแต่ 3 เมตร จนถึง 12 เมตร มีทั้งกลุ่มอาคารที่อยู่อาศัย ศาลมี พานิชยกรรม-อยู่อาศัย โรงปั้น-เตาเผา และโรงเรียน ส่วนลักษณะของโครงสร้างอาคารในชุมชน มีวัสดุ และโครงสร้างอาคารทั้งปูน และไม้ โดยกลุ่มที่เป็นปูนส่วนใหญ่เป็นอาคารที่สร้างใหม่อยู่ในช่วงอายุ 0-10 ปีสร้างใหม่ หรือต่อเติมจากกลุ่มอาคารเดิมบ้าง ส่วนบ้านครึ่งปูน และไม้เป็นกลุ่มบ้านในช่วงอายุ 11-79 ปี เป็นกลุ่มอาคารต่อเติมโดยส่วนใหญ่ และในกลุ่มอาคารของชุมชนช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไปมีอาคารประเภทที่อยู่อาศัย(เรือนไทย-มอญ) อรศิริ(2542)เรือนไทยมอญในหมู่ 7 บ้านโอง่างมีอยู่ 2 หลังที่คงมีโครงสร้าง และวัสดุเดิมอยู่มากทั้งโครงสร้างหลักของโครงหลังคา มัง และพื้น ไม้เป็นปัจจัยหนึ่งของลักษณะเฉพาะกลุ่มอาคารในชุมชนที่น่าสนใจ กล่าวคือ กลุ่มอาคารศาสนสถานมีสีขาว ส่วนกลุ่มอาคารอื่นๆ มีสีตามวัสดุธรรมชาติ หรือสีตามวัสดุก่อสร้างเดิมโดยส่วนใหญ่ ประกอบกับการสังเกตกลุ่มอาคาร บ้านเรือน หรือโบราณสถานในชุมชนที่คุณค่าต่อประวัติศาสตร์ทั้งทางโบราณคดี และสถาปัตยกรรม ปัจจุบันมีปรับปรุงสภาพอาคารทั้งโรงเรียน โรงปั้น ศาลมี และร้านค้า-อยู่อาศัยโดยต่อเติมอาคารเป็นส่วนใหญ่ และกลุ่มที่อยู่อาศัยตอนในของพื้นที่ชุมชนส่วนใหญ่เป็นสภาพอาคารใหม่

ประเด็นการวิเคราะห์(ภาพที่ 3.30) พบว่า กลุ่มอาคารโบราณสถานในชุมชน ประกอบด้วย วัดปรมัย วัดไผ่ล้อม วัดเสารทอง วัดฉิมพลี และวัดป่าเลไลย์ เป็นศาสนสถานที่สำคัญ และมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม (รายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก) จึงเสนอกกลุ่มอาคาร และบริเวณกลุ่มอาคารเพื่อการอนุรักษ์ รวมถึงรูปแบบที่อยู่อาศัยดั้งเดิม(เรือนไทย-มอญ)ในหมู่7 ทั้ง2 หลังด้วย ส่วนกลุ่มอาคารประเภทอุตสาหกรรม สถานที่ราชการ โรงเรียน และศาลมีประจำหมู่บ้าน เสนอการใช้งานแต่ปรับสภาพให้มีความคงทนทางโครงสร้างมากขึ้น สำหรับโรงปั้นบางแห่งที่มีสภาพเลิกใช้งานแต่ยังคงมีบรรยากาศเรื่องราวที่น่าสนใจเสนอในการเปลี่ยนการใช้งานเป็นร้านค้าภายในชุมชน หรือตลาดกลางเพื่อแสดง-แลกเปลี่ยนสินค้ากับชุมชนภายนอก และระบบทางสัญจรทั้งทางน้ำ และบกเสนอในการปรับสภาพแวดล้อมให้สะอาด สะดวก และมีความปลอดภัยยิ่งขึ้น

ภาพที่ 3.23 ภาพตัวอย่างกลุ่ม และบริเวณอาคารที่เสนออนุรักษ์ และพัฒนาในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

กลุ่มอาคารในบริเวณวัดปรมัยยกาวาส กลุ่มอาคารในบริเวณวัดไผ่ล้อม กลุ่มอาคารในบริเวณวัดฉิมพลี

ที่มา: โดยผู้ศึกษา. 2544.

ภาพที่ 3.24 ตำแหน่งกลุ่มอาคาร ประเด็นภาพ และพื้นที่ภาพของกลุ่มอาคารในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:

ภาพ และพื้นที่ภาพของพื้นที่ออกแบบ

สัญลักษณ์:

ภาพ

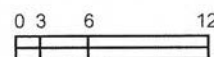
พื้นที่ภาพ

แผ่นที่:

3

มาตราส่วน:

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.25 ความสูงของกลุ่มอาคารในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:

ความสูงของกลุ่มอาคารในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

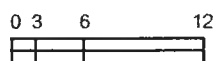
สัญลักษณ์:

แผ่นที่:

4

มาตราส่วน:

ที่มา: ผู้ศึกษา, 2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3. 2 6 วัสดุ-โครงสร้างของกลุ่มอาคารในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:
 วัสดุ-โครงสร้างของอาคารในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

สัญลักษณ์:

■ ปูน ■ ไม้ ▨ ครึ่งปูนครึ่งไม้

แผ่นที่: 5

มาตราส่วน: 0 3 6 12

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544.

ภาพที่ 3.27 สีของกลุ่มอาคารในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:

สีของกลุ่มอาคารในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

สัญลักษณ์:

สีขาว

สีปูน

สีไม้ปูน

อื่นๆ

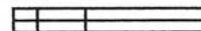

แผนที่:

6

มาตราส่วน:

0 3 6 12

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.28 อายุของกลุ่มอาคารในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:

อายุของกลุ่มอาคารในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

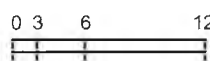
สัญลักษณ์:

แผ่นที่:

7

มาตราส่วน:

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.29 สภาพของกลุ่มอาคารในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

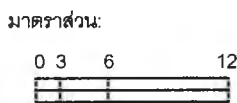
แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง: สภาพของกลุ่มอาคารในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

- สัญลักษณ์:
- ปรับปรุง
 - สร้างใหม่
 - ต่อเติม

แผ่นที่: 8

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544.

อาคารารออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.30 การกำหนดบริเวณในการอนุรักษ์ และพัฒนาชุมชนมอญเกาะเกร็ด

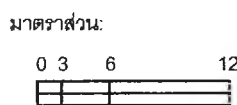
แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONGTHABURI PROVINCE

กำหนดกลุ่มและบริเวณอาคารในการอนุรักษ์-พัฒนา

- คงเดิม
- คงใช้งานปรับปรุงสภาพ
- ปรับสภาพแวดล้อม
- เปลี่ยนใช้งาน

แผ่นที่:
9

ที่มา: ผู้ศึกษา. 2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

1.3 ระบบกิจกรรม-การบริการทางสังคมในชุมชน: ในระบบกิจกรรม-บริการทางสังคมของชุมชน มีประเด็นในการศึกษา 6 ประเด็น จัดเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่ม 1. การศึกษา และบริการข่าวสาร, นันทนาการ-พักผ่อนหย่อนใจ และแหล่งจำหน่ายใช้สอยสินค้า

กลุ่ม 2. สาธารณสุข -อนามัย, จัดการของเสีย-ควบคุมสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย -สาธารณภัย

จากการสำรวจ และสอบถาม(ภาพที่ 3.32) พบว่า มีสถานศึกษา 2 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดปรมีย์ เปิดสอนระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่3และโรงเรียนวัดเสาชงทองเปิดสอนระดับประถมศึกษาปีที่1ถึง6 ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนอ่านออกเขียนได้ จบการศึกษาก่อนระดับเฉลี่ยร้อยละ 62 และกำลังอยู่ในระดับต่างๆประมาณร้อยละ 23 ของประชากรทั้งหมด¹⁰ การบริการข่าวสารในชุมชนอยู่ที่วัด มีศาลาอ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ส่วนกระดานข่าว ประชาสัมพันธ์ข่าวในชุมชนมีอยู่ที่วัดเช่นกัน และมีหอกระจายข่าวภายในชุมชนด้วย สำหรับแหล่งนันทนาการ ออกกำลังกาย และเล่นกีฬาพบว่า ปัจจุบันยังไม่มีสนามกีฬา หรือสถานที่เฉพาะ แต่ส่วนใหญ่มักใช้พื้นที่ของสนามโรงเรียน หรือลานวัด รวมถึงที่ว่างต่างๆ ที่พักผ่อนสำหรับคนส่วนใหญ่อยู่ที่บ้าน เนื่องจากบ้านติดริมน้ำจึงสัมผัสธรรมชาติที่เรียบง่าย และร่มรื่น รวมทั้งมีพื้นที่ริมน้ำของวัดต่างๆในชุมชน ทางด้านแหล่งจำหน่ายมีร้านค้าเล็กๆในชุมชนที่ขายสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น และมีรถเข็น หาบ และเรือล่องบริการสินค้าอยู่เรื่อยๆ หากต้องการสินค้าเฉพาะกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ ต้องข้ามฝั่งหาซื้อสินค้าบนฝั่งอำเภอปากเกร็ด

กลุ่มสาธารณสุข(ภาพที่3.33)ในชุมชนนั้น อยู่ที่หมู่6 ใกล้วัดเสาชงทอง มีลักษณะเป็นเรือนไม้ใต้ถุนสูง ส่วนการจัดการของเสียภายในชุมชนทั้งการระบายน้ำ บำบัดน้ำเสีย และกำจัดขยะ ยังไม่มีระบบการจัดการของเสียรวมกันในชุมชน ปัจจุบันมีการระบายน้ำเสียสู่ธรรมชาติโดยตรงทั้งบ้าน สถานที่ราชการ ศาสนสถาน และกิจการค้าต่างๆ รวมถึงระบบกำจัดขยะเป็นปัญหาที่สำคัญอยู่ปัจจุบัน ด้านความปลอดภัย มีสถานีตำรวจอยู่ที่หมู่6และมีตำรวจสายตรวจ 2 นายคอยดูแล รวมถึงมีอาสาประจำหมู่บ้านอีก หมู่บ้านละ 5 คน ด้านปัญหาน้ำท่วมจากเดิมมีโครงการสร้างเขื่อนนอกประสงครอบเกาะแต่ด้วยงบประมาณและการตั้งบ้านเรือนที่รูกล้ำลำน้ำบางส่วนจึงยากในการจัดสร้างขึ้น การป้องกันภัยดับเพลิง และสาธารณภัยยังไม่มีเครื่องมืดับเพลิงใช้สาธารณะมีถังดับเพลิงที่กระจายอยู่ตามเส้นทางคมนาคมทางบกเฉลี่ยหมู่บ้านละไม่น้อยกว่า 2 ถัง

ประเด็นการวิเคราะห์(ภาพที่ 3.34) ระดับกิจกรรม-บริการทางสังคมในชุมชน พบว่า ศูนย์กลางหลักและย่อยของชุมชนที่สำคัญอยู่ที่วัดของแต่ละหมู่บ้านที่ทำหน้าที่บริการให้หมู่บ้าน และชุมชนเป็นหลัก ดังนั้นวัดของชุมชนมอญเกาะเกร็ด จึงทำหน้าที่ศูนย์กลางสำคัญของการบริการสาธารณะที่สำคัญของชุมชนอีกด้วย

ภาพที่ 3.31 ตัวอย่างแหล่งบริการทางสังคมต่างๆในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

กลุ่มการศึกษาที่โรงเรียนวัดปรมีย์ กลุ่มนันทนาการพื้นที่ริมน้ำในวัดปรมีย์ กลุ่มบรรเทาสาธารณภัยใกล้วัด

ที่มา :ผู้ศึกษา.2544.

10 พัฒนาการชุมชน, สำนัก. ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนมอญเกาะเกร็ด.นนทบุรี. 2543.

ภาพที่ 3.32 กิจกรรมการบริการทางสังคมในชุมชนมอญเกาะเกร็ด(1)

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

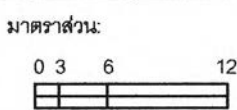
แสดง: การศึกษา-ข่าวสาร/ นันทนาการพักผ่อน/ แหล่งจัดจ่าย

สัญลักษณ์:

- โรงเรียน
ที่อ่านหนังสือ
กระดานข่าว
- ที่บ้าน
ที่โรงเรียน
ที่วัด
- ภายในชุมชน
เซ็น-หาบ-เรือ
ข้ามมาฝั่งเมือง

แผนที่:
10

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.33 กิจกรรมการบริการทางสังคมในชุมชนมอญเกาะเกร็ด(2)

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:

สาธารณสุขุ/จัดการของเสีย/บรรเทาสาธารณภัย

สัญลักษณ์:

- สถานีอนามัย
- ระบายน้ำ
- ชีวิตทรัพย์สิน
- บำบัดน้ำเสีย
- บรรเทาน้ำท่วม
- บรรเทาดับเพลิง
- กำจัดขยะ

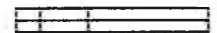

แผ่นที่:

11

มาตราส่วน:

0 3 6 12

ที่มา:ผู้ศึกษา.2544

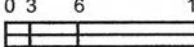

สํานักการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.34 ระดับกิจกรรม-บริการทางสังคมในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONGHABURI PROVINCE

<p>แสดง:</p> <p>ระดับกิจกรรม-บริการทางสังคมในชุมชน</p> <p>สัญลักษณ์:</p> <table border="0"> <tr> <td></td> <td>ตำบล</td> <td></td> <td>ศูนย์กลางหลัก</td> </tr> <tr> <td></td> <td>ชุมชน</td> <td></td> <td>ศูนย์ย่อย</td> </tr> <tr> <td></td> <td>หมู่บ้าน</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>		ตำบล		ศูนย์กลางหลัก		ชุมชน		ศูนย์ย่อย		หมู่บ้าน			 <p>แผ่นที่: 12</p>	
	ตำบล		ศูนย์กลางหลัก											
	ชุมชน		ศูนย์ย่อย											
	หมู่บ้าน													
	<p>มาตราส่วน:</p> <p>0 3 6 12</p> <p>ที่มา: ผู้ศึกษา.2544</p>	<p>สาขาการออกแบบชุมชนเมือง</p>												

1.4 ระบบโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน: ระบบโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนมอญเกาะเกร็ดมี 2 ประเด็น
1. ระบบไฟฟ้า ประปา และโทรคมนาคม 2. การคมนาคมขนส่งทั้งทางบก และทางน้ำ

จากการรวบรวมข้อมูล และสำรวจ(ภาพที่3.36) พบว่า ภายในชุมชนมีไฟฟ้าใช้มากกว่า 20 ปีแล้ว โดยมีแนวเสาไฟฟ้า ตามแนวริมน้ำ และถนนสาธารณะรอบเกาะ รวมทั้งมีการต่อสายแยกเข้าในพื้นที่ตอนในของเกาะ การบริการในขอบข่ายของการไฟฟ้านครหลวง ทางด้านการประปาเป็นระบบน้ำประปาบาดาล ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้จากการขุดเจาะแหล่งน้ำใต้ดินขนาดใหญ่ 6 แห่ง โดยเก็บค่าบริการรายเดือน 20 บาท และค่าน้ำประปาชนิดละ 4 บาท บางพื้นที่การบริการประปาไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะช่วงหน้าแล้ง จึงประสบปัญหาน้ำดื่มไม่สะอาด และไม่เพียงพอตามต้องการ ด้านโทรคมนาคมมีการติดตั้งบริการตั้งแต่ปีพ.ศ. 2532 ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน และมีบริการสาธารณะที่สำคัญของชุมชนเช่น วัด และศาลาท่าน้ำต่างๆในชุมชน

การคมนาคมขนส่ง(ภาพที่3.37)ของชุมชน มีทั้งทางบก และทางน้ำ เริ่มจากคมนาคมทางบก: จากพื้นที่ฝั่งสุพื้นที่เกาะ มีบริการสาธารณะต่างๆ ล้นสุดที่ทำน้ำปากเกร็ด-ถนนแจ้งวัฒนะ จากนั้นเข้าสู่พื้นที่เกาะด้วยเรือข้ามฟาก 2 ท่า คือวัดสนามเหนือ-วัดปริมย์ฯ และวัดกลางเกร็ด-วัดฉิมพลี เมื่อถึงพื้นที่เกาะเกร็ดสามารถเดินหรือใช้บริการรถรับจ้างสู่พื้นที่ต่างๆได้ ส่วนในพื้นที่ไกลถนนสามารถเดินตามคันดิน หรือใช้ทางน้ำบางลำคลองที่ไม่เดินได้ ส่วนเรือด่วนมีบริการ 2 สาย: สายที่1 วิ่งอ้อมทางเหนือของเกาะ คือ จากวัดบ่อ ผ่านหมู่7 บ้านโอง่าง ผ่านหมู่6 บ้านเสาธงทอง ผ่านหมู่5 และ4 ตามลำดับ สู่น้ำวัดใหญ่ และสายที่2 วิ่งอ้อมทางใต้เกาะ คือ จากเทศบาล ผ่านหมู่7บ้านโอง่าง ผ่านหมู่1 บ้านลัดเกร็ด และผ่านหมู่2, 3 และ4ตามลำดับ สู่น้ำท่าบ่อท่าอิฐ

ประเด็นการวิเคราะห์(ภาพที่ 3.38) ศูนย์กลางหลัก และย่อย ด้านการสัญจรของชุมชน วัดในชุมชนทำหน้าที่เป็นจุดชุมทางที่สำคัญ จากการคมนาคมที่ต้องเข้าถึงโดยทางน้ำ วัดทุกวัดในชุมชนจึงมีท่าหน้า และศาลาที่พักเรือ ในพื้นที่ของหมู่1 มีสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านยาวขนานกับแม่น้ำลัดเกร็ด จึงมีท่าเรือย่อย เป็นจุดชุมทางระหว่าง บ้านบน และบ้านล่างของหมู่1 บ้านลัดเกร็ด ส่วนการสัญจรภายในชุมชน มีศูนย์รวมหลักอยู่ที่วัดปริมย์ และวัดฉิมพลีเป็นชุมทางที่สำคัญในการสัญจรภายในชุมชน ทั้งทางบกด้วยการเดิน, จักรยาน และรถรับจ้าง (มีเฉพาะบริเวณวัดฉิมพลี :ท่าเรือป่าฝ้าย) ส่วนวัดไผ่ล้อม และวัดเสาธงทองเป็นศูนย์ย่อย การสัญจรภายในชุมชน ส่วนการคมนาคมทางน้ำภายในชุมชนคงมีอยู่ตามพื้นที่ส่วนตอนใน เนื่องจากเดิมเส้นทางคลองระหว่างหมู่บ้านมอญทั้ง 3 มีการเชื่อมต่อสามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้

ภาพที่ 3.35 ตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการคมนาคมขนส่งของชุมชนมอญเกาะเกร็ด

คมนาคมขนส่งจากฝั่งสุพื้นที่เกาะ

ศาลาท่าน้ำในพื้นที่บ้านลัดเกร็ด

เส้นทางน้ำคลองบริเวณข้างวัดปริมย์

ที่มา: ผู้ศึกษา. 2544.

ภาพที่ 3.36 ระบบโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

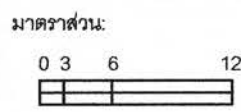
แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:
 ระบบโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนมอญเกาะเกร็ด
 สัญลักษณ์:

- ไฟฟ้า
- ประปา
- ไทรมานาคม

แผ่นที่:
 13

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.37 | ระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่งของชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:

คมนาคมขนส่งทางบก/ ทางน้ำของชุมชน

สัญลักษณ์:

- จากพื้นที่ฝั่งสุเอะ
- เข้าสู่พื้นที่เกาะ
- ถนนหลักในเกาะ
- ทางคั่นดินไถลถนน
- เรือข้ามฟากวัดสนามเหนือ-ปรมัย
- เรือข้ามฟากวัดกลางเกร็ด-ฉิมพลี
- เรือหางยาววัดบ่อ-วัดใหญ่
- เรือเร็วเทศบาล-ตำบลท่าอิฐ

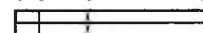

แผ่นที่:

14

มาตราส่วน:

0 3 6 12

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.38 ระดับจุดศูนย์รวมการสัญจรในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

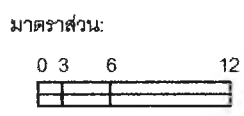
แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONGTHABURI PROVINCE

แสดง:
 ระดับจุดศูนย์รวมการสัญจรในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

- สัญลักษณ์:
	การสัญจรโดยเรือ		ศูนย์รวมหลัก
	การสัญจรโดยการเดิน		ศูนย์รวมย่อย
	การสัญจรโดยจักรยาน		
	การสัญจรโดยรถรับจ้าง		

แผนที่:
 15

ที่มา: ผู้ศึกษา, 2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

สรุปองค์ประกอบด้านกายภาพในปัจจุบันของชุมชน: จากข้อมูลสภาพปัจจุบันในลักษณะด้านกายภาพ ประกอบกับใช้กรอบแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบประเด็นในการพิจารณา ลักษณะเฉพาะท้องถิ่นชุมชนมอญเกาะเกร็ด และรูปแบบความสัมพันธ์กายภาพ สังคม และเศรษฐกิจของชุมชน

1. **การใช้ประโยชน์ที่ดิน** ตามลักษณะเฉพาะการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชน มีประเด็นพิจารณา
 - 1.1 **ขอบเขตของกลุ่มพื้นที่** ตามการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชนมี 6 กลุ่มคือ ศูนย์กลางหลัก และรอง เขตชุมชน-ลานกิจกรรม เขตอุตสาหกรรม เขตราชการ และสวนสาธารณะ
 - 1.2 **Neighborhood Unit** เป็นกลุ่มการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชน ศูนย์กลางหลัก และรอง คือที่วัด และมีกลุ่มร้านค้าในชุมชน ที่ตั้งสถาบันราชการมีสถานีตำรวจ และโรงเรียน เขตอุตสาหกรรมในชุมชนเป็นโรงงาน และเตาเผา
 - 1.3 **ที่ว่าง และพื้นที่พักผ่อน** อยู่ในพื้นที่ศูนย์กลางหลัก และรองของชุมชน รวมถึงลานกิจกรรมหมู่บ้าน
 - 1.4 **ระบบถนนภายใน** เป็นระยะทางที่เดินเท้าได้ และมีการแยกการสัญจรจากถนนหลักสู่ถนนย่อย
2. **การรวมกลุ่มอาคาร** จากกรอบแนวคิดทฤษฎีประกอบกับผังเมืองรวมนนทบุรี สามารถจัดกลุ่มอาคารออกเป็น 4 กลุ่มโดยมีการควบคุมเรื่องความหนาแน่น ความสูง วัสดุ สี อายุ และสภาพอาคาร
 - 2.1 **วัด** เป็นกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และประวัติศาสตร์
 - 2.2 **บ้าน ศาลผี และร้านค้า** มีกลุ่มที่อยู่อาศัยริมน้ำ กลุ่มที่อยู่ริมถนนหลักมีทั้งที่อยู่อาศัย และค้าขาย รวมทั้งศาลผี และกลุ่มที่อยู่อาศัยริมถนนตอนใน
 - 2.3 **โรงงาน และเตาเผา** เป็นกลุ่มอาคารอุตสาหกรรมอยู่ตอนในของพื้นที่
 - 2.4 **โรงเรียน และกลุ่มอาคารราชการ** เป็นกลุ่มอาคารอยู่ริมถนนหลักในพื้นที่กรรมสิทธิ์วัด ส่วนโรงสี และตลาด เนื่องจากการทำเกษตรกรรมการปลูกข้าวลดลงมาก จึงไม่พบกิจกรรมโรงสีดำเนินการอยู่ และตลาดสำคัญของชุมชนอยู่ฝั่งอำเภอปากเกร็ด ซึ่งร้านค้าในชุมชนส่วนใหญ่ขายของเบ็ดเตล็ด
3. **กิจกรรมสังคม** จากกรอบแนวคิดทฤษฎี สามารถจัดกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม
 - 3.1 **แหล่งประกอบกิจกรรม** มีศูนย์กลางหลัก และรองอยู่ที่วัดมอญ
 - 3.2 **ประเภทกิจกรรม** แยกความเป็นสาธารณะ และส่วนตัว จึงมี 2 ประเภทกิจกรรม คือชีวิต และสังคม
 - 3.3 **ระบบกิจกรรม** เป็นแบบสาธารณะ และส่วนตัวเชื่อมโยงด้วยพื้นที่ว่าง หรือโครงข่ายการสัญจร
4. **โครงข่ายการสัญจร** จากข้อมูลการสำรวจ จัดแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม
 - 4.1 **เส้นทาง** มีทางเรือ ทางเดิน จักรยาน และรถรับจ้างโดยมีจุดชุมทางอยู่ที่ศูนย์กลางหลัก และรอง
 - 4.2 **เส้นขอบ** เป็นภาพรวมภายนอกชุมชนเป็นลำน้ำกั้นระหว่างพื้นที่ฝั่งกับเกาะ ส่วนพื้นที่ในเกาะมีถนน และลำคลองกั้นแบ่งเป็นเส้นขอบพื้นที่แต่ละกลุ่มหมู่บ้าน
 - 4.3 **ศูนย์รวม** ในชุมชนอยู่ที่วัดซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางหลัก และรอง ตามลำดับความสำคัญของวัด
 - 4.4 **ที่หมายตา** ภายนอกชุมชนเห็นตำแหน่งที่ตั้งเจดีย์มอญอยู่ชายฝั่งที่เด่นสง่า ส่วนพื้นที่ในชุมชนสัญลักษณ์เป็นสะพาน และศาลาท่าน้ำแสดงจุดเปลี่ยนในการเข้าชุมชนมอญแต่ละกลุ่มหมู่บ้าน

2. **ลักษณะด้านสังคม และวัฒนธรรม:** ประเด็นในการศึกษาส่วนที่ 2 สภาพปัจจุบันในชุมชนเป็นการศึกษาถึงลักษณะทางด้านสังคม และวัฒนธรรม โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ลักษณะเฉพาะของประชากร, องค์ประกอบของการตั้งถิ่นฐาน, ระบบกิจกรรมทางศาสนา, ประเพณี และวัฒนธรรม และระบบโครงสร้างของกิจกรรมในชุมชน

2.1 **ลักษณะเฉพาะของประชากรในชุมชน:** จากการสอบถาม เจ้าอาวาสวัดปรียญ (2544) ได้ความว่า (ภาพที่ 3.40) ชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้น มีลักษณะเฉพาะของประชากรทั้ง 3 หมู่บ้านด้วย "ชื่อหมู่บ้านเดิม" เป็นชื่อหมู่บ้านเดิมของคนในหมู่บ้านนั้น แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้น มีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่ดั้งเดิม และหวงรำลึกถึงถิ่นที่อยู่เดิม ด้วยการนำชื่อเดิมที่สื่อความหมายจากชุมชนมอญดั้งเดิมที่เมืองมอญมาใช้เรียกชื่อถิ่นที่อยู่หมู่บ้านในไทย เช่น บ้านลัดเกร็ดเป็นถิ่นที่อยู่ของกลุ่มคนมอญ 2 กลุ่ม คือ กวานฮะตาวหรือบ้านบน และกวานฮาโม หรือบ้านล่าง ส่วนบ้านเสารงทอง ชื่อเดิมกวานใต้ และหมู่บ้านโง่งอ้าง หรือชื่อเดิมกวานอาฆ่าน ประกอบกับข้อมูลจากสอบถาม, สัมภาษณ์ และสังเกตการตั้งถิ่นฐานของคนในชุมชน(ภาพที่3.41) พบว่า มีความเชื่อเรื่องการสร้างบ้านตามทิศของถิ่นฐานเดิม(ทางทิศเหนือ) ประมาณร้อยละ 18 โดยส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานตามระบบทางสัญจรทั้งทางน้ำ และทางบก ประมาณร้อยละ 73 ส่วนที่เหลือเป็นการตั้งถิ่นฐานตามองค์ประกอบของชุมชนที่สำคัญ เช่น ใกล้เคียง, โรงเรียน, โรงบั่น และพื้นที่เกษตรกรรม หรือใกล้ที่ทำกิน

2.2 **องค์ประกอบของการตั้งถิ่นฐานในชุมชน:** ส่วนของข้อมูลข้างต้น สื่อความให้ทราบถึงความเป็นตัวตนของคนในชุมชนว่า การตั้งถิ่นฐาน(ภาพที่ 3.41)คนกลุ่มเดิมที่มาที่นี่ คงมีความรู้สึกคิดถึงถิ่นกำเนิดเดิม และมีความผูกพันในบ้านเกิดอยู่ทั้งใช้ชื่อเรียกหมู่บ้าน(คำว่า"กวาน"ในภาษามอญแปลเป็นภาษาไทยว่าหมู่บ้าน)และมีการตั้งถิ่นฐานที่มีความสัมพันธ์กับถิ่นที่อยู่เดิม ส่วนชื่อที่ตามมานั้นเป็นชื่อเรียกกลุ่มคนซึ่งเฉพาะกลุ่มลงไปอีก และส่วนชื่อปัจจุบันของชุมชนมอญทั้ง 3 หมู่บ้านนั้น เป็นชื่อตามสภาพแวดล้อมของชุมชน เช่น หมู่บ้านลัดเกร็ด เนื่องจากอยู่ใกล้ ลำน้ำที่มีชื่อว่า "ลัดเกร็ด" ส่วนชื่อโง่งอ้างนั้น เป็นผลผลิตในอาชีพที่คนในหมู่บ้านทำกันมาก คือ บั่นโง่ง และอ้างในอดีตมากจนสามารถเรียกเป็นชื่อเฉพาะคนกลุ่มนั้นได้ และส่วนบ้านเสารงทองเป็นชื่อตามองค์ประกอบที่มีอยู่ในพื้นที่ของชุมชน จากดัชนีในการตั้งถิ่นฐานของชุมชน พบว่า มีความสัมพันธ์กับความเชื่อทิศของถิ่นที่อยู่เดิม และอยู่ใกล้องค์ประกอบสำคัญของชุมชนชี้ให้เห็นว่า คนในชุมชนคงมีความผูกพันกับถิ่นฐานเดิม จึงแสดงพฤติกรรมที่สื่อถึงถิ่นฐานเดิม อันนำไปสู่ลักษณะเฉพาะของชุมชนได้

ภาพที่ 3.39 ลักษณะเฉพาะบางประการ เรื่องการตั้งถิ่นฐานของคนในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

กลุ่มชุมชนมอญ
ตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ลำน้ำ

บรรยากาศแหล่ง
ที่อยู่อาศัยตามลำน้ำ

บ้านในชุมชนมอญ
ที่ตั้งอยู่ใกล้ลำน้ำ

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544.

ภาพที่ 3.40 กลุ่มประชากรในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:

กลุ่มประชากรในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

สัญลักษณ์:

- 1. บ้านลัดเกร็ด
- 6. บ้านเสาธงทอง
- 7. บ้านโอง่าง
- กวานสะตาว
- กวานฮาม
- กวานใต้
- กวานอาม่าน
- วิทยาลัยแรงงาน
- วิทยาลัยเด็ก
- วิทยาลัยสูงอายุ

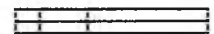

แผนที่:

1

มาตราส่วน

0 3 6 12

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.41 การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มประชากรในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

<p>แสดง: การตั้งถิ่นฐานในชุมชนมอญเกาะเกร็ด</p> <p>สัญลักษณ์: ■ สัมพันธ์กับความเชื่อ/ทิศเหนือ(ถิ่นฐานเดิม) ■ สัมพันธ์กับองค์ประกอบของหมู่บ้านและสถานที่สำคัญ ■ สัมพันธ์กับระบบถนน-ทางสัญจร และสาธารณูปโภค</p>	<p>แผนที่: 2</p> <p>มาตราส่วน: 0 3 6 12</p> <p>ที่มา: ผู้ศึกษา.2544.</p>	 <p>สภาการออกแบบชุมชนเมือง</p>
--	--	---

2.3 ระบบกิจกรรมทางศาสนา, ประเพณี และวัฒนธรรมในชุมชน: มีระบบที่ทำการศึกษ 3 ส่วน
1.ประเภทของกิจกรรมที่กระทำ 2. ช่วงเวลาในการกระทำกิจกรรม 3. พฤติกรรมในการกระทำกิจกรรมนั้น

จากการรวบรวมข้อมูล ประกอบกับสอบถามผู้ที่เชี่ยวชาญ(ภาพที่3.43) ได้ความว่า กิจกรรมหลักใหญ่ๆ มี 3 ชนิด คือ กิจกรรมทางศาสนา, กิจกรรมทางประเพณี และกิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งทั้ง 3 กิจกรรม มีความสัมพันธ์กับช่วงเวลา หรือฤดูกาล รวมทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกด้วย เช่น ประเพณีตักบาตรน้ำหวาน เป็นกิจกรรมทางศาสนาที่กระทำที่วัด ส่วนกิจกรรมที่กระทำที่ลานของชุมชน หรือศาลเฝ้าประจำหมู่บ้าน เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมความเชื่อของคนภายในกลุ่ม ส่วนเรื่องช่วงเวลาในการกระทำกิจกรรม ได้ความว่า ช่วงฤดูร้อนเป็นช่วงที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมมากกว่ากิจกรรมอื่น เพื่อให้คนในชุมชนได้สมาคม และพบปะกัน ส่วนช่วงฤดูฝนเป็นช่วงเวลาที่มักมีกิจกรรมทางประเพณี เพื่อสร้างความสามัคคีภายในชุมชน และช่วงฤดูหนาว ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมทางศาสนา เพื่อช่วยกันทะนุบำรุงศาสนา ส่วนใหญ่กิจกรรมที่กระทำมี 3 กิจคือ พิธีกรรม, การละเล่น และอาหาร เป็นลักษณะเฉพาะที่สามารถ บ่งบอกถึงฤดูกาลในการประกอบกิจกรรมของชุมชนได้

ประเด็นการวิเคราะห์(ภาพที่ 3.44) เป็นการวิเคราะห์ระบบกิจกรรมข้างต้น ว่า การแสดงออกในกิจกรรมมีจุดประสงค์แฝงสื่อถึงความหมาย และตีความเข้าใจลักษณะเฉพาะของนิสัยพฤติกรรม เช่น กิจกรรมศาสนาสื่อถึงความเชื่อในพระพุทธศาสนา ความศรัทธา และยึดมั่นในคำสอนทางศาสนาที่สืบมาแต่อดีต แสดงออกด้วยกิจกรรมการทำบุญ-ทำทาน และบริจาคทาน แสดงให้เห็นว่า คนภายในชุมชนมีความเชื่อเพื่อ และแบ่งปัน รวมถึงความมีน้ำใจ ส่วนกิจกรรมประเพณีส่วนใหญ่ต้องการสื่อถึงความผูกพันถิ่นฐานเดิม เช่น ถวายธงขาวเสนาหงษ์ เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายพระเจดีย์มูเตาว์ เมืองหงสาวดีที่ไคเรพ และศรัทธามาแต่เก่าก่อน โดยกิจกรรมแฝงให้คนในชุมชนร่วมกันกระทำกิจกรรมเพื่อสืบทอดสู่คนรุ่นต่อไปให้รำลึกถึงบรรพบุรุษ และถิ่นที่อยู่บรรพบุรุษ โดยไม่ให้ลืมความเป็นมาของตนเองเป็นสำคัญ และส่วนกิจกรรมวัฒนธรรมของชุมชน โดยส่วนมากเป็นกิจกรรมที่สื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิตของกลุ่ม เช่น ทำบุญกลางบ้านเป็นกิจกรรมที่แต่ละหมู่บ้านใช้พื้นที่ลานของหมู่เพื่อสร้างความสามัคคีภายในกลุ่มเดียวกัน โดยเริ่มจากกลุ่มสังคมย่อย เพื่อสร้างความเข้มแข็งต่อไปสู่สังคมกลุ่มใหญ่

ดังนั้น ระบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน จึงมีส่วนประกอบของกิจกรรมทางศาสนา, ประเพณี และวัฒนธรรมอยู่ในกิจกรรมหนึ่งๆ ตามสัดส่วนจุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดผลดีต่อคนในชุมชน เช่น ประเพณีที่มีกิจกรรมทั้ง 3 อย่างประเพณีสงกรานต์ในชุมชน สื่อให้เข้าใจถึงความหมายในการแสดงออกโดยทุกกิจกรรมว่ามีจุดประสงค์ หรือเป้าหมายเพื่อให้คนในชุมชนมีความสามัคคี รวมกลุ่มกัน และผูกพันกันเป็นสำคัญ

ภาพที่ 3.42 ตัวอย่างประกอบกิจกรรมทางศาสนา, ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนมอญเกาะเกร็ด

วัฏจักรกิจกรรมในชุมชน

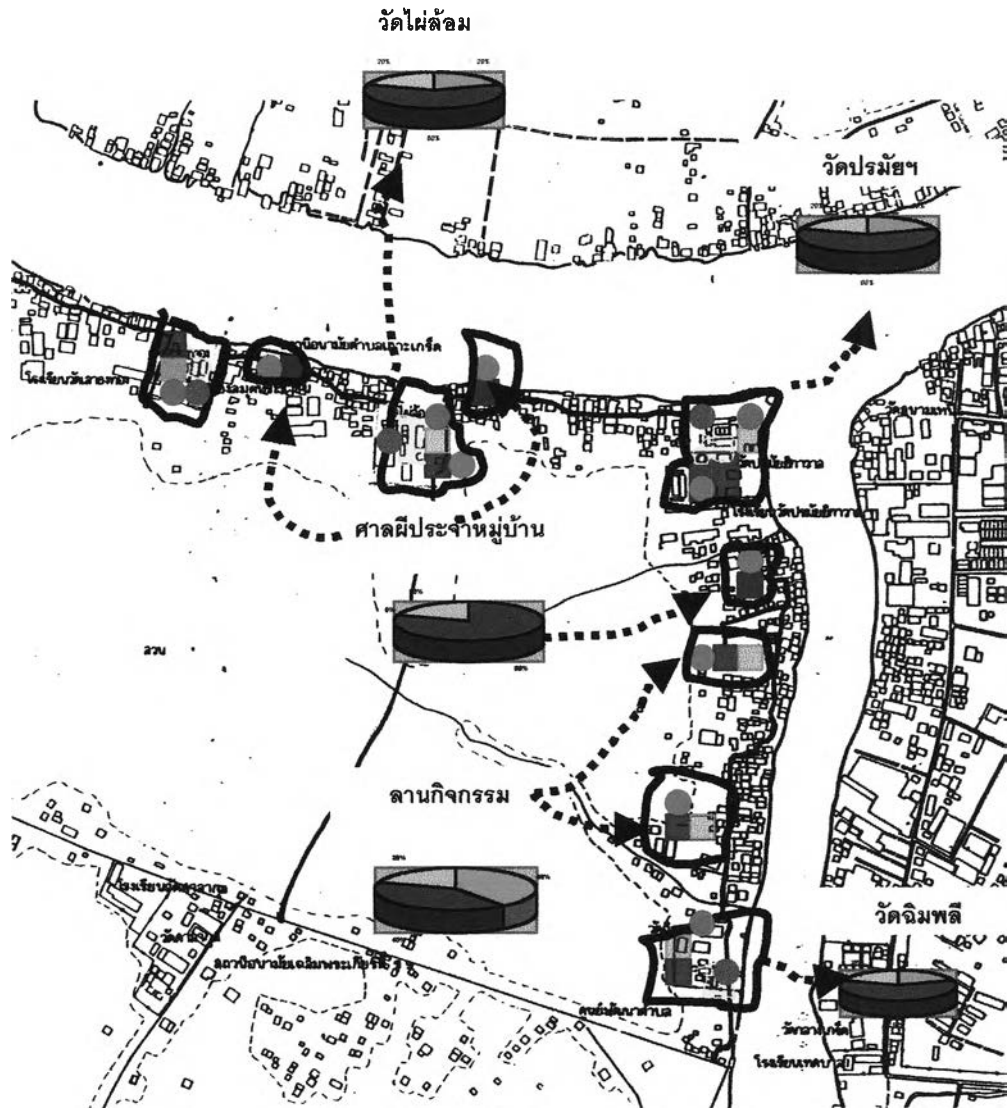
กิจกรรมศาสนาทำบุญ

กิจกรรมประเพณีก่อเจดีย์ทราย กิจวัฒนธรรมไหว้เจ้าพ่อ

ภาพที่ 3.43 ระบบกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONGHABURI PROVINCE

แสดง:

ระบบกิจกรรมศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมในชุมชน

สัญลักษณ์:

	กิจกรรมศาสนา		เดือนส.ค.-พ.ย.		มีการละเล่น
	กิจกรรมประเพณี		เดือนธ.ค.-มี.ค.		มีพิธีกรรม
	กิจกรรมวัฒนธรรม		เดือนเม.ย.-ก.ค.		มีอาหาร

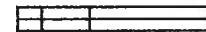

แผ่นที่:

3

มาตราส่วน:

0 3 6 12

ที่มา:ผู้ศึกษา.2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.44 ระบบสื่อความหมายของกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมในชุมชน

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:
 ระบบสื่อความหมายของกิจกรรมในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

สัญลักษณ์: การแสดงออกของกิจกรรมสื่อถึง/ เป้าหมาย

	สื่อถึงความเชื่อศาสนา		เพื่อสื่อเพื่อ
	สื่อถึงถิ่นฐานเดิม-ผูกพัน		เพื่อสืบทอด
	สื่อถึงวิถีชีวิต-กลุ่มเดียว		เพื่อผูกพันกลุ่ม

	แผ่นที่:
	4
มาตราส่วน:	
ที่มา: ผู้ศึกษา. 2544.	

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

2.4ระบบโครงสร้างของกิจกรรมในชุมชน: มีประเด็นในการพิจารณา 3 กลุ่ม คือ
 1. ประเภทของกิจกรรม ประเพณีชีวิต และสังคม 2. ตำแหน่งของกิจกรรม 3. จำนวนครั้งในการเกิดกิจกรรม

จากการศึกษา และรวบรวมข้อมูล ประกอบการสอบถาม(ภาพที่3.46) พบว่า ประเพณีชีวิตของคนในชุมชนที่ยังคงมีอยู่ ได้แก่ ปลูกเรือน โคนจุก บวช แต่งงาน งานศพ เลี้ยงผี และบูชาผี-รำเจ้า แต่ประเพณีที่หายไปเป็นประเพณีการเกิด ส่วนประเพณีสังคมที่คงอยู่ ได้แก่ สงกรานต์ ทำบุญกลางบ้าน ออกพรรษา ตักบาตรน้ำผึ้ง ถวายธง-ขาวหงษ์ การสงฆ์นม บุญเดือน6 ลอยกระทง ประเพณีสังคมที่หายไปคือ มอญร้องไห้ ตักบาตรดอกไม้ ตักบาตรพระร้อย คำตันโพธิ์ ชอนดูป ทั้ง 2 กลุ่มประเพณีที่สูญไปเนื่องจากสภาพแวดล้อมของชุมชนเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยชุมชนจึงมีการปรับตัวสู่สภาพแวดล้อมใหม่ ส่วนตำแหน่งที่กระทำประเพณีต่างนั้นมี 3 กลุ่ม คือ ที่ลานของหมู่บ้าน, ลานวัดหมู่บ้าน และลานวัดของชุมชน จากการสำรวจ พบว่า ภายในชุมชนไม่มีพื้นที่ว่างสาธารณะ เว้นแต่พื้นที่ลานวัด จึงทำให้กิจกรรมต่างๆที่สำคัญเกิดขึ้นที่วัดเป็นสำคัญ แต่สำหรับหมู่1 มีพื้นที่ว่างส่วนบุคคลที่เจ้าของยินดีให้กระทำกิจสาธารณะได้ ส่วนเรื่องของจำนวนครั้งในการเกิดกิจกรรมโดยส่วนใหญ่ประเพณีทางสังคมมีช่วงวันที่แน่นอน แต่สำหรับประเพณีชีวิตบางประเพณีเกิดขึ้นตามวาระที่บุคคลอาศัยความเหมาะสมในการดูฤกษ์ยามประกอบด้วย

ประเด็นการวิเคราะห์(ภาพที่ 3.47) ได้ทำการจัดกลุ่มตามลักษณะกลุ่มคนที่เข้ามาใช้งานในแหล่งต่างๆ พบว่าความผูกพันในระดับหมู่บ้าน เกิดขึ้นจากประเพณีชีวิตเป็นสำคัญ ส่วนประเพณีสังคมเกิดความเป็นชุมชนได้มากกว่า การส่งเสริมกิจกรรมภายในชุมชนด้วยประเพณีชีวิต มีส่วนช่วยให้โครงสร้างของระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้านมีความเหนียวแน่น, ผูกพัน และสามัคคีกัน ส่วนประเพณีทางสังคมส่วนใหญ่เกิดขึ้นที่วัด เพราะวัดเป็นภาพรวมของชุมชนเป็นหน้าตาของชุมชน

ดังนั้นระบบโครงสร้างของกิจกรรมเป็นการบอกความสำคัญของแหล่งประกอบกิจกรรมว่าสำคัญในด้านสังคม หรือชีวิต และมีกลุ่มคนที่มาใช้ระดับครอบครัว หมู่บ้าน หรือชุมชน ทำให้ทราบถึงระดับของความสัมพันธ์ในแหล่งประกอบกิจกรรม และกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องได้

ภาพที่ 3.45 ตัวอย่างแหล่งประกอบกิจกรรมทางประเพณีชีวิต และสังคมในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แหล่งประกอบกิจกรรม
ทางประเพณีชีวิตในพื้นที่
ของหมู่1บ้านบนบ้านลัดเกร็ด

แหล่งประกอบกิจกรรม
ทางประเพณีชีวิตของคน
ในหมู่1บ้านล่างบ้านลัดเกร็ด

แหล่งประกอบกิจกรรม
ทางประเพณีสังคม
ลานวัดปรมัยในชุมชน

ที่มา: ผู้ศึกษา. 2544.

ภาพที่ 3.46 โครงสร้างของระบบกิจกรรมในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:

โครงสร้างของระบบกิจกรรมในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

สัญลักษณ์: ชนิด/ ตำแหน่ง/ จำนวนครั้ง

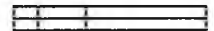

แผ่นที่:

5

มาตราส่วน:

0 3 6 12

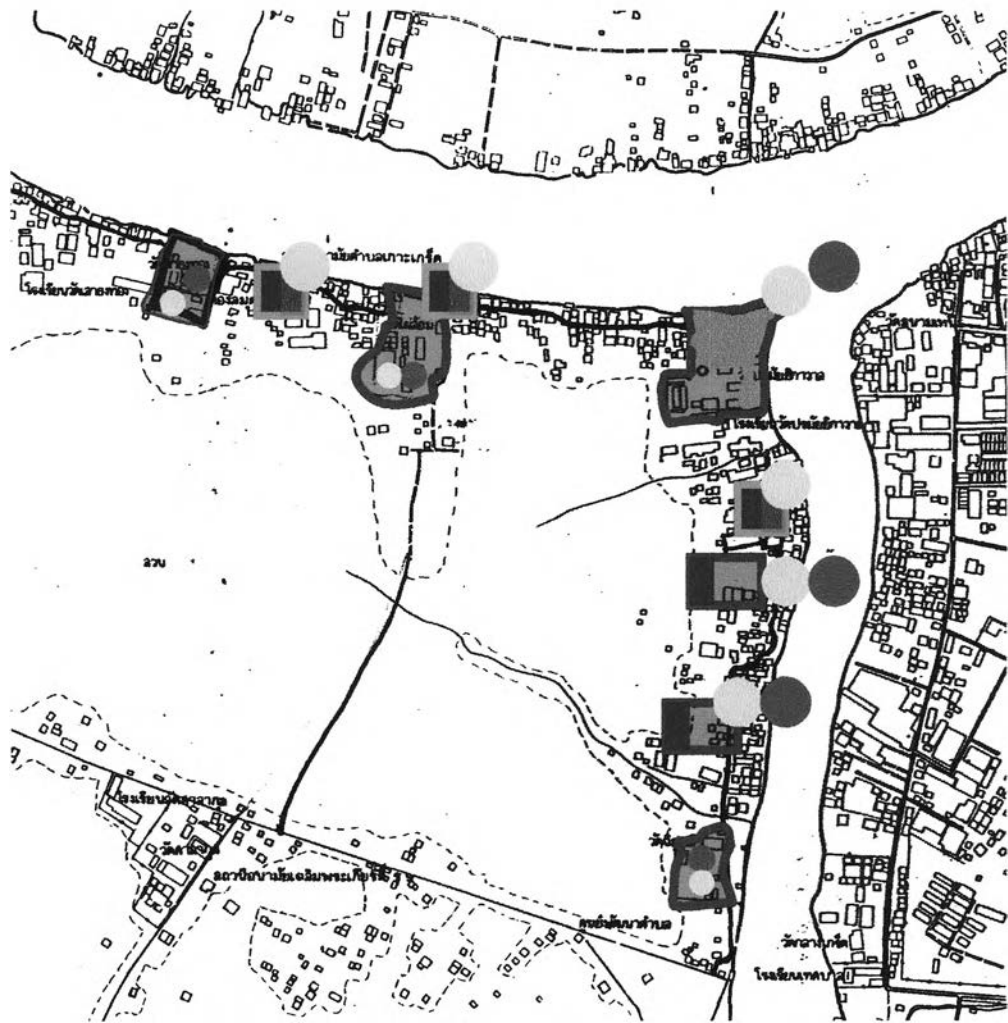

ที่มา: ผู้ศึกษา. 2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.47 ระบบโครงสร้างของกิจกรรมในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:

ระบบโครงสร้างของกิจกรรมในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

สัญลักษณ์: ประเภท/ แหล่ง/ ความบ่อยครั้ง

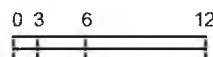
- สังกคม
- ชิวัด
- ครอบครัว
- หมู่บ้าน
- ชุมชน-สังคคม
- ตามกำหนด
- ตามเทศกาล

แผ่นที่:

6

มาตราส่วน:

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

สรุปองค์ประกอบด้านสังคมในปัจจุบันของชุมชน: จากข้อมูลสภาพปัจจุบันลักษณะด้านสังคม-วัฒนธรรมประกอบกับการวิเคราะห์ในกรอบแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหารูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของกิจกรรมท้องถิ่นชุมชนมอญเกาะเกร็ดมีประเด็นในการพิจารณา

1. กลุ่มประชากร: ประกอบกิจกรรม มี 4 กลุ่มคน และมี 3 กลุ่มหมู่บ้าน
2. การตั้งถิ่นฐาน: มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของชุมชนเกาะเกร็ด เพราะคนในชุมชนเคารพใน

สิ่งแวดล้อมของชุมชน จึงให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตอาชีพที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3. กิจกรรม:

ในช่วงฤดูร้อน: กิจกรรมทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นมาก เพราะช่วงเวลาดังกล่าวเกิดการร่วมตัวของคนในชุมชนเพื่อพักผ่อน จึงต้องการการรวมกลุ่มกันมีการสมาคมกัน พบปะกันทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน

ในช่วงฤดูฝน: กิจกรรมทางประเพณีเกิดขึ้นมาก เพราะช่วงเวลานั้นเหมาะในการทำงาน จึงต้องอาศัยความสามัคคีภายในชุมชน ด้วยวิถีชีวิต และความผูกพันทางประเพณีที่กระทำร่วมกัน

ในช่วงฤดูหนาว: กิจกรรมทางศาสนาเกิดขึ้นมากเพราะ เป็นช่วงเหมาะสมในการเก็บเกี่ยวผลผลิต หรือแบ่งปันแลกเปลี่ยนผลผลิตกัน และเป็นช่วงเวลาเหมาะในการทะนุบำรุงศาสนาตามศรัทธา

4. โครงสร้างกิจกรรม:

กิจกรรมทางสังคม: มักเกิดขึ้นที่วัด แสดงถึงความผูกพันของกลุ่มชุมชน และสังคมเป็นส่วนใหญ่

กิจกรรมประเภทชีวิต: เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ของหมู่บ้าน และครอบครัว แสดงถึงความผูกพันภายในกลุ่มย่อย และมีความเป็นส่วนตัว สามารถถ่ายทอดทัศนคติ ความเชื่อสืบทอดวัฒนธรรมได้

ดังนั้นการรักษาพื้นที่ประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี และศาสนาในพื้นที่ของหมู่บ้าน ที่เกี่ยวกับชีวิตเป็นกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งในการธำรงกลุ่มชาติพันธุ์ให้สืบต่อไปได้ เพราะเป็นกลุ่มกิจกรรมที่มีความเป็นครอบครัว และหมู่บ้าน จึงมีความใกล้ชิด และมีความเป็นส่วนตัวในการถ่ายทอดความเชื่อที่มีผลต่อวัฒนธรรมการแสดงออกในกิจกรรมประเภทชีวิตในพื้นที่สำคัญของชุมชน อันมีผลต่อการธำรงรักษาวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม และเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นชุมชนให้สืบต่อไปได้

3. ลักษณะด้านเศรษฐกิจ: ประเด็นในการศึกษาส่วนที่ 3 ของสภาพปัจจุบัน เป็นการศึกษาถึงลักษณะทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ลักษณะเฉพาะของอาชีพ, องค์ประกอบของชุมชนกับการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน, ระบบแรงงาน และระบบโครงสร้างการเงินของชุมชน

3.1 ลักษณะเฉพาะของอาชีพในชุมชน: จากข้อมูลสถิติ สำนักพัฒนาชุมชน อำเภอปากเกร็ด(2543) พบว่า(ภาพที่3.49)อาชีพของคนในชุมชนมอญเกาะเกร็ดส่วนใหญ่รับจ้างในภาคครัว และเอกชนรองลงมาเป็นพาณิชย์กรรม และอุตสาหกรรมในครัวเรือนประเภทเครื่องปั้นดินเผา, ครก และกระถางต้นไม้ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อย่าง มีทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม และจากการศึกษาข้อมูลประวัติความเป็นมาพบว่า อาชีพดั้งเดิม-ลักษณะเฉพาะทางอาชีพของคนในชุมชนเป็นการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือนประเภทเครื่องปั้นดินเผาเทียบค่าทางสถิติอาชีพเดิมในแต่ละหมู่บ้านทำให้ทราบระดับของความคงอยู่ทางวัฒนธรรม อาชีพที่สืบทอดกันมา(ภาพที่3.50)อันแสดงถึงความเกี่ยวเนื่องผูกพันภายในชุมชนที่มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางอาชีพสืบทอดให้คนในรุ่นต่อไป โดยชุมชนหมู่ 6 บ้านเสาธงทอง มีระดับการถ่ายทอดอาชีพเดิม-อาชีพเฉพาะสูงกว่าหมู่บ้านอื่นๆ

3.2 องค์ประกอบของชุมชนกับการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน: เมื่อดูปัจจัยในด้านต่างๆ ประกอบเช่นกรรมสิทธิ์ที่ดินในชุมชนมี 3 กลุ่มคือ(ภาพที่3.51)) มีสิทธิ์ทั้งหมด มีสิทธิ์บางส่วน และไม่มีสิทธิ์ จากการวิเคราะห์(ภาพที่3.52) พบว่า หมู่ 6 มีระดับความผูกพันภายในชุมชนเหนียวแน่นจากการคงมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่สูง

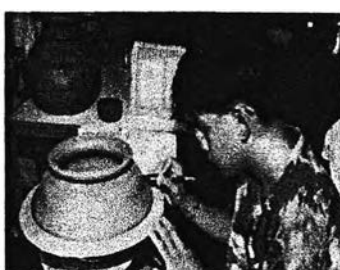
3.3 ระบบแรงงานในชุมชน: ที่ออกไปทำงานนอกชุมชน(ภาพที่3.53) หมู่6 และ7มีองค์ประกอบโครงสร้างทางพื้นที่ดีกว่าหมู่บ้าน1จึงทำให้มีจำนวนประชากรออกไปทำงานภายนอกน้อย(ภาพที่3.54)

3.4 ระบบโครงสร้างการเงินในชุมชน: ลักษณะทางเศรษฐกิจในชุมชน พบว่า หมู่ 6บ้านเสาธงทองมีปัจจัยทั้ง 4ส่วนมีเรื่องอาชีพ การถือครองกรรมสิทธิ์, แรงงานในชุมชน และการเงินในระดับที่ดีเมื่อเทียบกับหมู่1 บ้านลัดเกร็ด และหมู่7 บ้านโองอ่าง ประกอบกับข้อมูลสอบถาม และสัมภาษณ์ ได้ความว่า คนในหมู่6 บ้านเสาธงทองมีเสถียรภาพในการดำรงชีวิต โดยพึ่งพาปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีวิถีชีวิต เรียบง่าย และพึ่งพาตัวเอง จึงทำให้นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดนนทบุรีเป็นเพียงปัจจัยเสริมฐานะทางเศรษฐกิจ ดังนั้น หมู่ 6 บ้านเสาธงทอง จึงเป็นแบบอย่างหมู่บ้านในชุมชนมอญเกาะเกร็ดในด้านเศรษฐกิจที่ยั่งยืนได้ดี

ภาพที่ 3.48 ตัวอย่างลักษณะเฉพาะด้านเศรษฐกิจบางประการของคนในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

อาชีพส่วนใหญ่ทำเครื่องปั้นดินเผา
อุตสาหกรรมในครัวเรือน

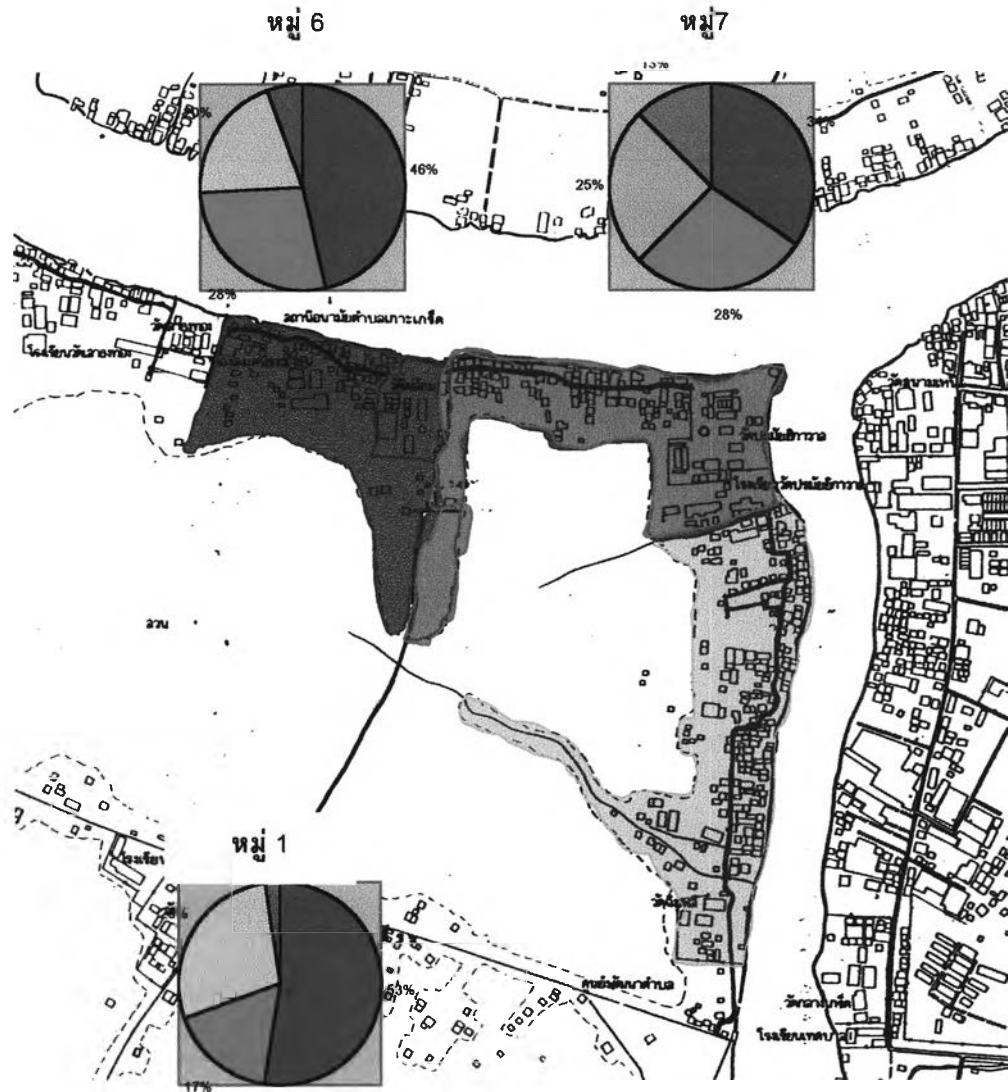
แรงงานที่สืบทอดวัฒนธรรม
อาชีพเดิมของคนในชุมชน

ตัวอย่างผลผลิตที่เป็นผลงานเด่น
ของคนในชุมชน

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544.

ภาพที่ 3.49 ลักษณะเฉพาะอาชีพของคนในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:

ลักษณะเฉพาะของอาชีพในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

สัญลักษณ์:

- รับจ้าง(ราชการ/เอกชน)
- พาณิชยกรรม-ค้าขาย
- อุตสาหกรรมครัวเรือน
- อื่นๆ
- หมู่ 1 บ้านลัดเกร็ด
- หมู่ 6 บ้านเสาชิงช้า
- หมู่ 7 บ้านโองอ่าง

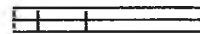

แผนที่:

1

มาตราส่วน:

0 3 6 12

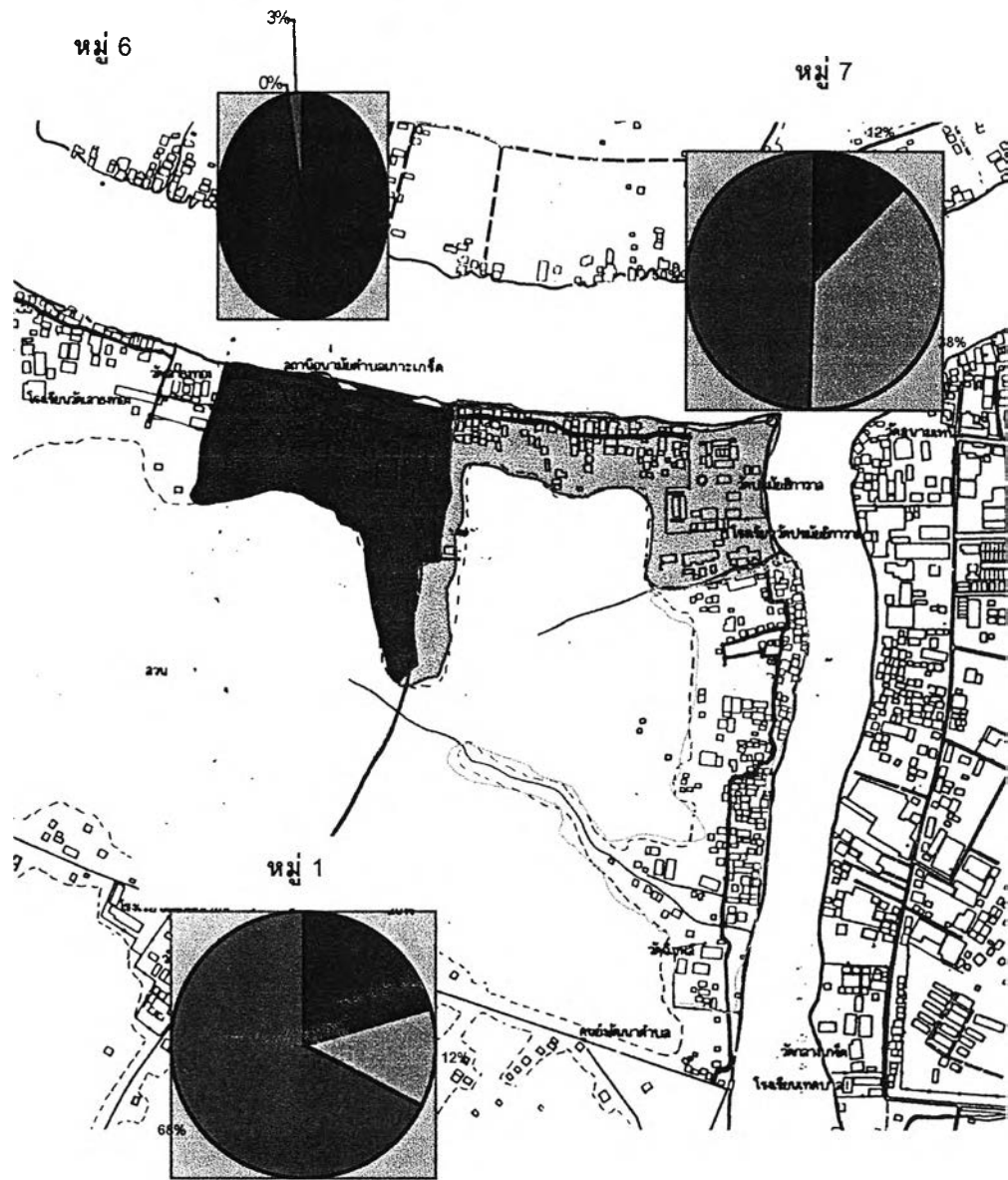

ที่มา: สนพ..2544

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3. 51 สัดส่วนการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนใหญ่ตามกลุ่มหมู่บ้านในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:

การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินในพื้นที่ออกแบบ

สัญลักษณ์: การถือครองกรรมสิทธิ์/กลุ่มหมู่บ้าน

- สีทึบในที่ดินทั้งหมด
- สีเทาในที่ดินบางส่วน
- ไม่มีสีทึบในที่ดิน
- หมู่ 1 บ้านลัดเกร็ด
- หมู่ 6 บ้านเสาธง
- หมู่ 7 บ้านโองอ่าง

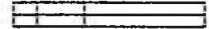

แผ่นที่:

3

มาตราส่วน:

0 3 6 12

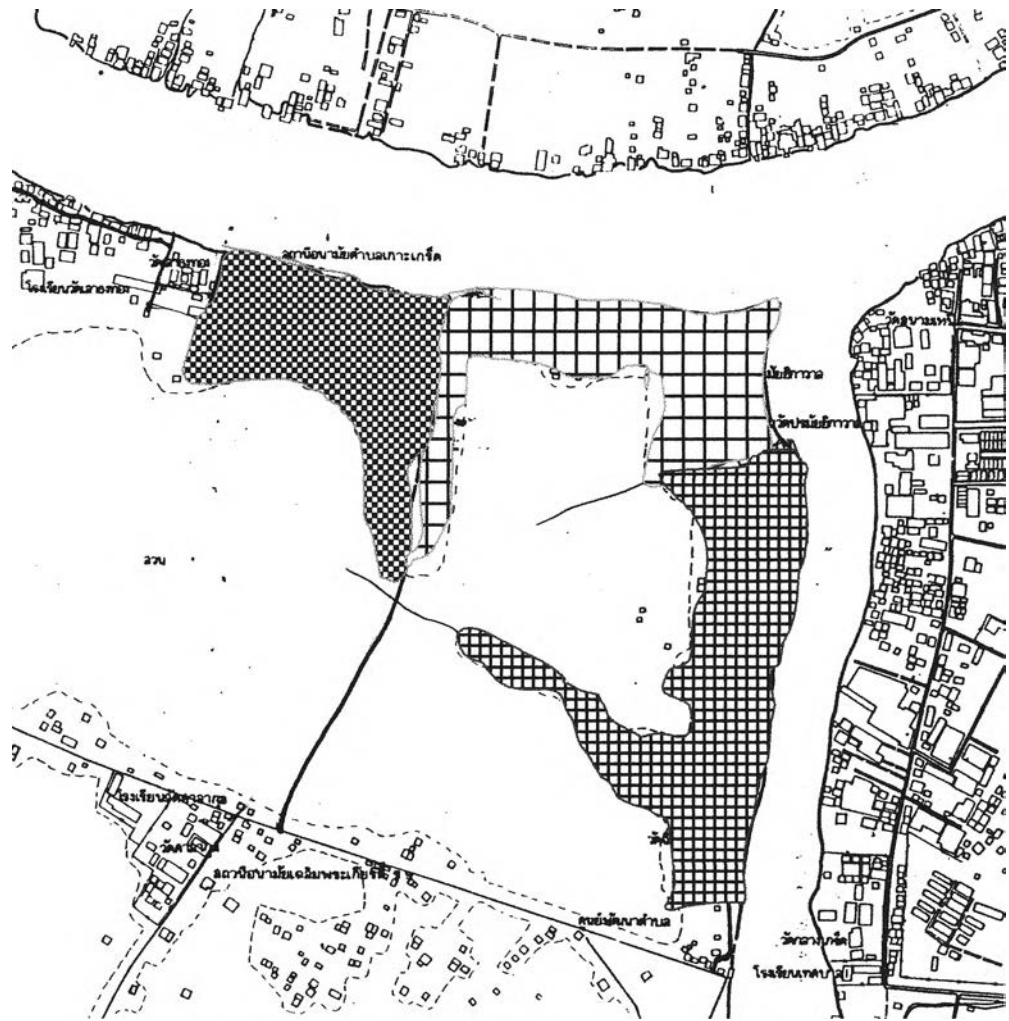

ที่มา: ส.นพ.ปากเกร็ด. 2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.52 ระดับความผูกพันกับที่อยู่อาศัยในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

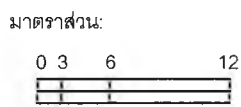
แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:
ระดับความผูกพันกับที่อยู่อาศัยในชุมชน
สัญลักษณ์:

แผนที่:
4

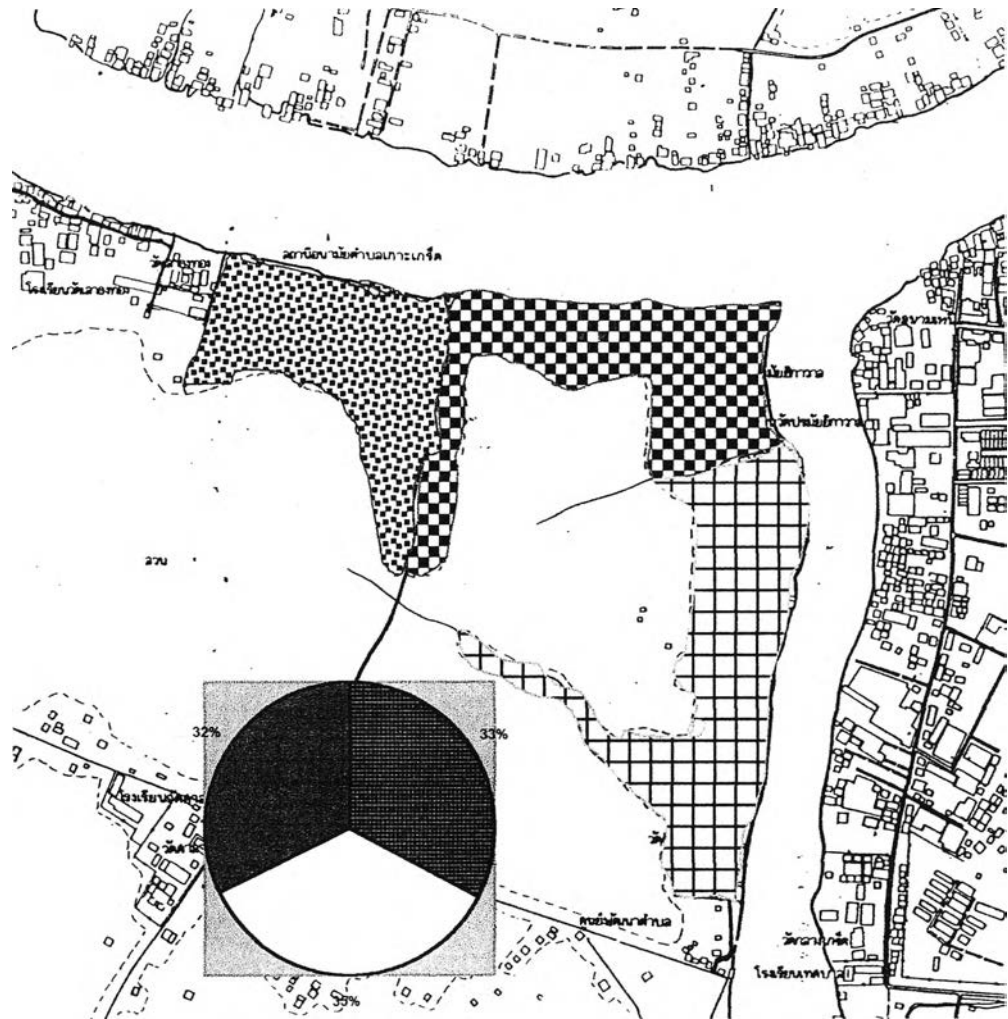

ที่มา:ผู้ศึกษา.2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.53 แรงงานในชุมชนมอญเกาะเกร็ดที่เดินทางไปทำงานนอกพื้นที่ชุมชน

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง: แรงงานในชุมชนมอญเกาะเกร็ดที่ไปทำงานนอกพื้นที่ชุมชน

สัญลักษณ์:

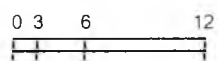
- แรงงานหมู่ 1
- แรงงานหมู่ 6
- แรงงานหมู่ 7
- หมู่ 1 บ้านลัดเกร็ด
- หมู่ 6 บ้านเสาธงทอง
- หมู่ 7 บ้านโองอ่าง

แผนที่:

5

มาตราส่วน:

ที่มา: สทพ. ปากเกร็ด. 2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

สรุปองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจในปัจจุบันของชุมชน: จากข้อมูลสภาพปัจจุบันด้านเศรษฐกิจ ประกอบกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหารูปแบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของชุมชน มอญเกาะเกร็ด มีประเด็นในการพิจารณา อาชีพ การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน แรงงาน และการเงินในชุมชน

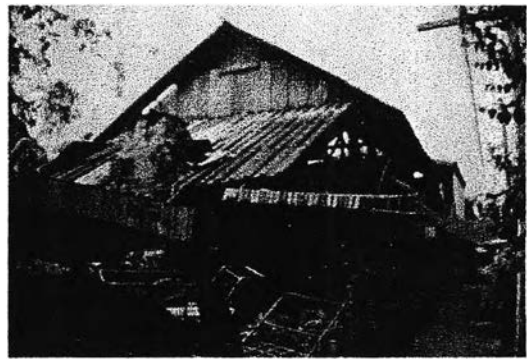
ประเด็นการรักษา และความคงอยู่ทางวิถีชีวิต-วัฒนธรรมของคนในชุมชน จากข้อมูลข้างต้น การคงอยู่ทางวัฒนธรรมนั้นไม่แปรตามลักษณะอาชีพ แรงงาน และการเงิน แต่แปรตามการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน หมายความว่า การรักษาความคงอยู่ของคนในชุมชนมอญเกาะเกร็ดด้วยการรักษากรรมสิทธิ์การครอบครองที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชน เท่ากับเป็นการรักษากลุ่มคนในชุมชนสืบต่อจากกลุ่มคนรุ่นเดิมให้คงอยู่ในพื้นที่ของชุมชน และมีความผูกพันร่วมกัน ด้วยกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชน

ดังนั้น การดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของชุมชนให้คงสืบทอดต่อไปได้นั้น ควรพิจารณาการควบคุม การเปลี่ยนแปลงการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินในชุมชน เพราะเมื่อคนในชุมชนเดิมลดลง การสืบทอดวัฒนธรรม ด้วยกิจกรรมในรูปแบบประเพณีชีวิต และสังคมย่อมมีสัดส่วนที่ลดลงไปเช่นกัน จึงอาจเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการสูญหายของกลุ่มคนเดิมจากถิ่นฐานเดิมในพื้นที่ชุมชนที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ไป

ภาพที่ 3.55 แสดงภาพตัวอย่างรูปแบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มคนในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

อาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาโดยคนในชุมชน

โรงปั้นในพื้นที่หมู่บ้านลัดเกร็ดที่คงสภาพใช้งาน แต่มีสภาพอาคารทรุดโทรมตามอายุอาคาร

งานแสดงวัฒนธรรมของคนในชุมชน
โชว์ผลงาน และการแกะลายเครื่องปั้นดินเผา

สภาพโรงปั้นเดิมของหมู่บ้านลัดเกร็ดที่รกร้าง
แต่คงมีซากผลผลิต และเครื่องมืออยู่ภายใน

ที่มา: โดยผู้ศึกษา.2544.

สรุปความสัมพันธ์ของรูปแบบด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ

จากกรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยในประเด็นลักษณะเฉพาะท้องถิ่นชุมชนมอญเกาะเกร็ด Lynch(1960)กล่าวไว้ว่า จีนตภาพประกอบด้วย เอกลักษณะ โครงสร้าง และความหมาย โดยสื่อออกมาในรูปของกลุ่มอาคาร โครงข่ายการสัญจร กิจกรรม และภูมิประเทศ(Worsket:1969)

ลักษณะเฉพาะท้องถิ่นชุมชนมอญเกาะเกร็ด:ที่สื่อออกมาทางกายภาพนั้นมี

1. การใช้ประโยชน์ที่ดิน: มีการรวมกลุ่มอาคารอุตสาหกรรมในเขตอุตสาหกรรมทำเครื่องปั้นดินเผา อยู่ใกล้แหล่งที่อยู่ หรือในพื้นที่ของเขตชุมชน
2. การรวมกลุ่มอาคาร: มีศาลผีเป็นสิ่งก่อสร้างเฉพาะในหมู่บ้านมอญ
3. การประกอบกิจกรรม: ในระบบประเพณีชีวิต และสังคมในพื้นที่ลานกลางบ้านของแต่ละหมู่บ้าน
4. การสัญจร: ภายในหมู่บ้านมีทางน้ำ และทำน้าย่อยสาธารณะ รวมทั้งทางเดินเฉพาะของกลุ่มบ้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบทางกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ:ในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

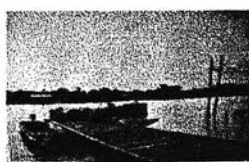
1. ภูมิประเทศ: มีการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกลุ่มประชากรในแต่ละกลุ่มหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนเฉพาะกลุ่ม จึงมีสังคมการรวมกลุ่มภายใน และมีเศรษฐกิจรายได้ที่พอเพียงในแต่ละกลุ่มหมู่บ้าน
2. กลุ่มอาคาร: มีการรวมกลุ่มอาคารตามการตั้งถิ่นฐาน โดยเฉพาะพื้นที่ตอนในเดิมเป็นศาลผี อยู่ชายขอบพื้นที่แต่ละหมู่บ้าน มีความสำคัญทางจิตใจเป็นศูนย์รวมใจของคนในหมู่บ้าน สำหรับการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินขึ้นอยู่กับสัดส่วนความผูกพันภายในกลุ่มหมู่บ้าน
3. กิจกรรม: มีแหล่งประกอบกิจกรรมตามกลุ่มหมู่บ้านทั้งทางวัฒนธรรม ประเพณี และศาสนา ในพื้นที่ลานวัดมอญ ลานกลางหมู่บ้าน และลานใกล้ศาลผี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นกรรมสิทธิ์รายย่อยของคนในหมู่บ้านที่ละให้กระทำกิจกรรมสาธารณะ โดยมีกลุ่มคนภายในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการรักษากิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น
4. โครงข่ายการสัญจร: พื้นฐานตามกลุ่มโครงสร้างกิจกรรมการใช้สอยของกลุ่มผู้ใช้ โดยส่วนใหญ่เป็นทางน้ำ-บกผ่านสู่พื้นที่ของชุมชนในลักษณะโครงข่ายชุมชนบ้านใกล้เคียงกัน(Neighborhood) จากการศึกษพบว่า องค์ประกอบทางกายภาพของหมู่บ้านมอญส่วนใหญ่ ประกอบด้วยบ้าน วัด

โรงเรียน โรงสี ตลาด ศาลผี (อรศิริ2542) แต่สำหรับชุมชนมอญเกาะเกร็ดจากการสำรวจพบว่า มีความคงอยู่ขององค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนประกอบด้วยบ้าน วัด โรงเรียน และศาลผีในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

ภาพที่ 3.56 แสดงภาพตัวอย่างความสัมพันธ์ทางกายภาพในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

การใช้ประโยชน์ที่ดิน ส่วนใหญ่ทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน

ท่าเรือภายในหมู่บ้าน ใช้สำหรับขนส่งเครื่องปั้นดินเผา

ตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้เส้นทางสัญจรเพื่อสะดวกในการเดินทาง

มีแหล่งสืบทอดวัฒนธรรมร่วมกันในกลุ่มหมู่บ้าน เพื่อสร้างความสามัคคี

ที่มา: โดยผู้ศึกษา.2544.

ศักยภาพในการอนุรักษ์ และพัฒนา: ชุมชนมอญเกาะเกร็ดเป็นกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญที่มีการรวมกลุ่มเป็นชุมชน และอยู่ริมน้ำแบบชุมชนริมน้ำภาคกลาง มีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่วัดเสาชิงช้าจนถึงวัดฉิมพลี เดิมประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพปั้นโอ่ง, ครก และหม้อน้ำลายวิจิตร (สัญลักษณ์ประจำจังหวัดนนทบุรี) ชุมชนมอญเกาะเกร็ดมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นลักษณะเฉพาะกลุ่ม ทั้งกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม รวมถึงการเล่นรื่นเริงต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ และ วันออกพรรษา โดยกิจกรรมส่วนใหญ่มีศูนย์กลางอยู่ที่วัดปรมัยยิกาวาส คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีรูปแบบทางสังคมคล้ายสังคมชนบทที่พึ่งพาช่วยเหลือกัน และมีความผูกพันอยู่กับแม่น้ำ และลำคลอง ทั้งอุปโภค-บริโภค และเส้นทางสัญจรเชื่อมระหว่างภายนอกสู่ชุมชน และเชื่อมภายในชุมชนด้วย การสัญจรทางบกเป็นทางเดินเท้ามีรอบเกาะ และพื้นที่ภายในชุมชน โดยเชื่อมต่อการสัญจรทางน้ำ มีวัดเป็นจุดชุมทาง และการบริการทางสังคมที่สำคัญของชุมชน

แม้ว่าชุมชนมอญเกาะเกร็ดจะมีข้อจำกัดในเรื่องการเข้าถึงชุมชนได้เพียงเส้นทางน้ำทางเดียว ความเจริญก็ยังสามารถเข้าสู่พื้นที่ในชุมชนได้ ก่อให้เกิดหลายสิ่งเปลี่ยนแปลง เช่น ด้านกายภาพ สภาพบ้านเรือน มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก อรศิริ ปาณินท์ (2542) เรือนไทยที่เคยมีอยู่แทบทั่วเกาะเกร็ดเมื่อช่วงปี พ.ศ.2520 นั้นแทบไม่เหลืออยู่เลย ประกอบกับนโยบายของรัฐที่กำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ไว้เพื่อชนบทและเกษตรกรรม ตลอดจนมีข้อจำกัดควบคุมการก่อสร้าง และดัดแปลงอาคารภายในชุมชน จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ไม่มากนัก

ดังนั้น ศักยภาพที่เด่นของชุมชนทั้งเรื่องกายภาพ และสังคม เช่น พื้นที่ชุมชนเป็นเกาะกลางลำน้ำเจ้าพระยา มีสภาพธรรมชาติที่ร่มรื่นงดงาม มีศาสนสถานที่มีคุณค่า มีความเป็นอยู่ที่พึ่งพาปัจจัยจากธรรมชาติ รวมทั้งวิถีชีวิต-เฉพาะกลุ่มที่แสดงออกผ่านกิจกรรมประเพณีที่สำคัญๆ ของหมู่บ้าน และชุมชน อันสามารถนำไปสู่สภาพทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนได้ด้วยตัวตนของชุมชนเอง การอนุรักษ์-พัฒนาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน จึงควรก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งการเติบโตตามธรรมชาติ หรือตามข้อบังคับไม่ใช่ทางออก เพราะอาจทำให้ชุมชนลำบากทั้งด้านเศรษฐกิจ กายภาพ และสังคม ตลอดจนการบริการสาธารณูปโภค และสาธารณสุข ที่สมควรได้รับด้วย

ภาพที่ ๑๑-๑ องค์ประกอบที่ส่งเสริมให้เกิดศักยภาพในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544.

จากข้อมูลข้างต้นของพื้นที่ศึกษา ได้จัดแบ่งหัวข้อในการศึกษาออกเป็น 3 ลักษณะคือลักษณะถ่ายภาพกายภาพ ด้านสังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ ประกอบกับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยเพื่อเสนอประกอบแนวคิดในการอนุรักษ์ และพัฒนาชุมชนมอญเกาะเกร็ด

1. **ด้านกายภาพ:** รูปแบบทางกายภาพที่บ่งบอกความเป็นชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้นมีประเด็น คือ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การรวมกลุ่มของอาคาร กิจกรรมสังคม และโครงข่ายการสัญจร จากข้อมูลประวัติความเป็นมา และสภาพปัจจุบันของชุมชน พบว่า ชุมชนริมน้ำเดิมอย่างชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้น มีการใช้พื้นที่, กลุ่มอาคารสาธารณะ และแหล่งนันทนาการ รวมถึงการเข้าถึงพื้นที่ ที่คำนึงถึงการจัดลำดับความสำคัญ, มีขอบเขตของพื้นที่อย่างชัดเจน และมีที่หมายตาในการเข้าถึงพื้นที่ เพื่อรับรู้ถึงตำแหน่งของสถานที่นั้นๆ

ยกตัวอย่าง ตำแหน่งถิ่นฐานชุมชนเป็นที่ดอนมั่นคงใช้การเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น ๆ ได้ด้วยการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก ทั้งมีความผูกพันกับศาสนสถานอย่างแนบแน่น จึงแสดงตำแหน่ง และขอบเขตความหมู่บ้าน และชุมชนที่มีความเป็นกลุ่มเฉพาะโดยใช้วัด-ลานวัด และลำน้ำ-คูคลอง ดังนั้นบ้านเรือนภายในชุมชนจึงมักเกาะตัวอยู่ตามเส้นทางคมนาคมสำคัญ ทั้งทางน้ำ และทางบก โดยการสัญจรทางบกนั้นมีทางเดินเท้าเชื่อมโยงภายในชุมชน การที่มีคูคลองกันเป็นขอบเขตระหว่างหมู่บ้านและชุมชน ทำให้การเข้าถึงชุมชนด้วยทางเดินเท้า มักพบเห็นสะพานที่ใช้เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน หรือชุมชน ส่วนการสัญจรทางน้ำมีที่น้ำเชื่อมชุมชนสู่ชุมชน โดยมีวัดเป็นจุดชุมทาง และเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน และชุมชนเป็นสำคัญ

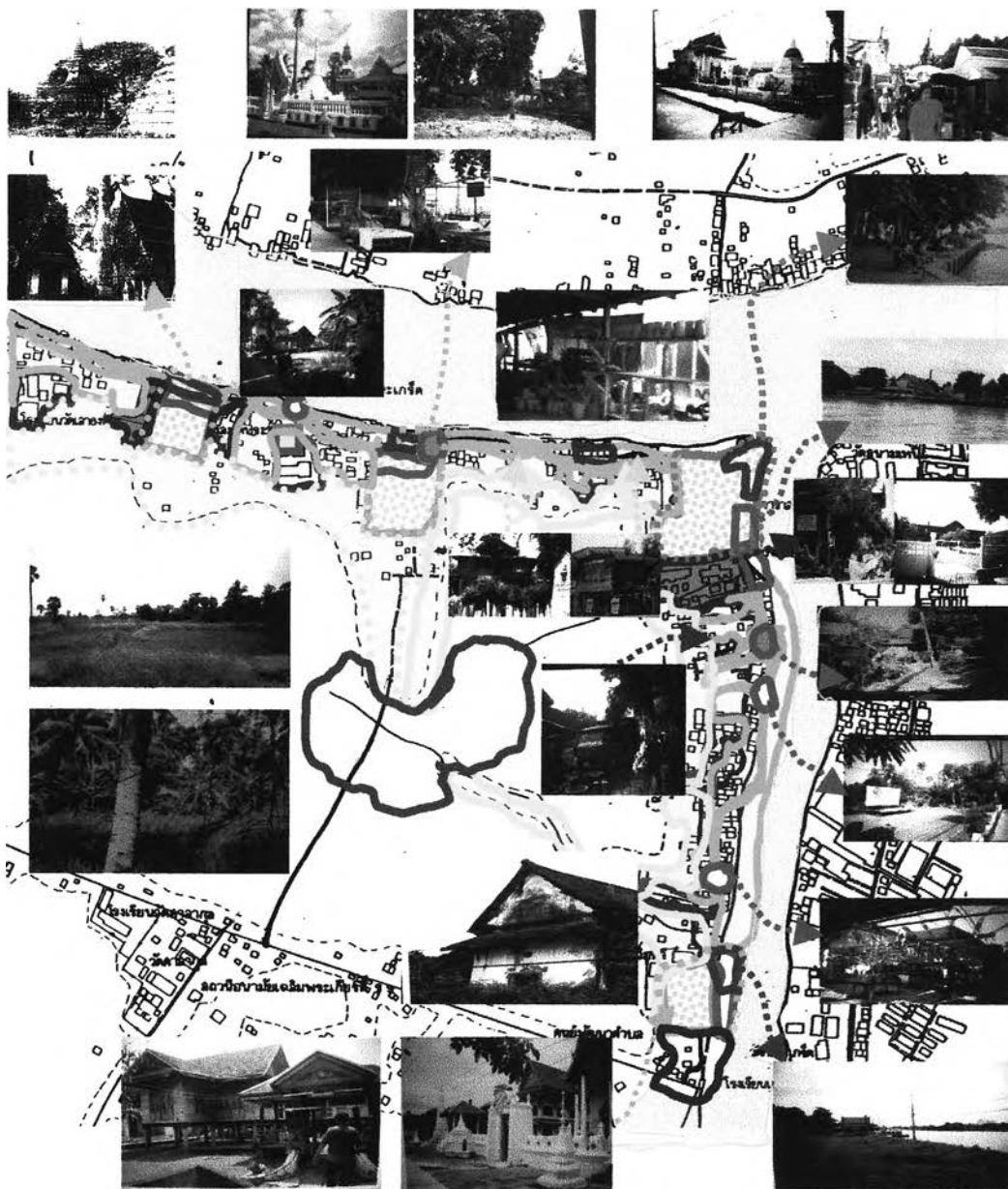
ดังนั้นจึงแบ่งกลุ่มตามแนวคิดในการอนุรักษ์ และพัฒนาที่อยู่ในกรอบจากทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นในการพิจารณา ดังนี้

1. **กลุ่มอนุรักษ์:** เป็นเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีประเด็นพิจารณา ขอบเขตของกลุ่มพื้นที่, Neighborhood Unit, ที่วางพื้นที่พักผ่อน และระบบถนนภายใน พบว่า มีกลุ่มศูนย์กลางชุมชน, กลุ่มศูนย์ย่อย, กลุ่มเขตชุมชน และกลุ่มลานกิจกรรม, กลุ่มเขตอุตสาหกรรม, กลุ่มสวนสาธารณะ และกลุ่มสถานที่ราชการ (ภาพที่ 3.58)

2. **กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนา:** มีการรวมกลุ่มอาคาร กลุ่มวัดและร้านค้า, กลุ่มบ้าน-ร้านค้าและศาลมี, กลุ่มโรงเรียนและเตาเผา รวมทั้งกลุ่มโรงเรียน โดยพิจารณาจากลักษณะเฉพาะของกลุ่มอาคาร ความหนาแน่น ความสูง, วัสดุ-โครงสร้าง, สี, อายุ และสภาพอาคาร ส่วนกิจกรรมทางสังคมมุ่งประเด็นพิจารณาที่แหล่ง ประเภท และระบบ พบว่ามีกลุ่มบ้าน กลุ่มหมู่บ้าน และกลุ่มชุมชน ที่ลำดับความสำคัญของพื้นที่ด้วยการใช้สอยของกลุ่มคนเป็นหลัก ซึ่งแสดงถึงแหล่งตำแหน่ง, ประเภทกลุ่มพื้นที่ และระบบความสัมพันธ์ของพื้นที่ในแต่ละกลุ่ม และส่วนโครงข่ายการสัญจรมุ่งประเด็นพิจารณาที่เส้นขอบ, เส้นทาง, ศูนย์รวม และที่หมายตาพบว่ามีกลุ่มจุดชุมทาง และกลุ่มเส้นทางในการเข้าถึงพื้นที่ระดับต่างๆ เช่นระดับชุมชน, หมู่บ้าน และบ้าน(ภาพที่ 3.58-3.59)

3. **กลุ่มพัฒนา:** เป็นการเสนอการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยพิจารณาจาก ขอบเขตกลุ่มพื้นที่ชุมชนเดิม และใหม่ ในพื้นที่ตอนในของชุมชนให้พร้อมรับการขยายตัวของชุมชน จึงเสนอกลุ่มชุมทางใหม่ที่สอดคล้องกับโครงสร้างของกลุ่มชุมชนเดิม โดยนำความสัมพันธ์ของเส้นทางสัญจรในระดับต่างๆ ใช้พิจารณาประกอบ(ภาพที่ 3.58-3.59)

ภาพที่ 3.58 คัดถ่ายภาพทางกายภาพของกลุ่มพื้นที่ต่างๆในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:

คัดถ่ายภาพทางกายภาพของกลุ่มพื้นที่

สัญลักษณ์:

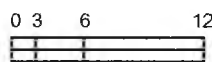
	ศูนย์หลัก		เขตอุตสาหกรรม		บ้าน		โรงเรียน
	ศูนย์ย่อย		สวน		วัด		ร้านค้า
	เขตชุมชน		ลานกิจกรรม		โรงเรียน		ศาลเจ้า
	เขตชุมชนใหม่		ราชการ				

แผนที่:

1

มาตราส่วน:

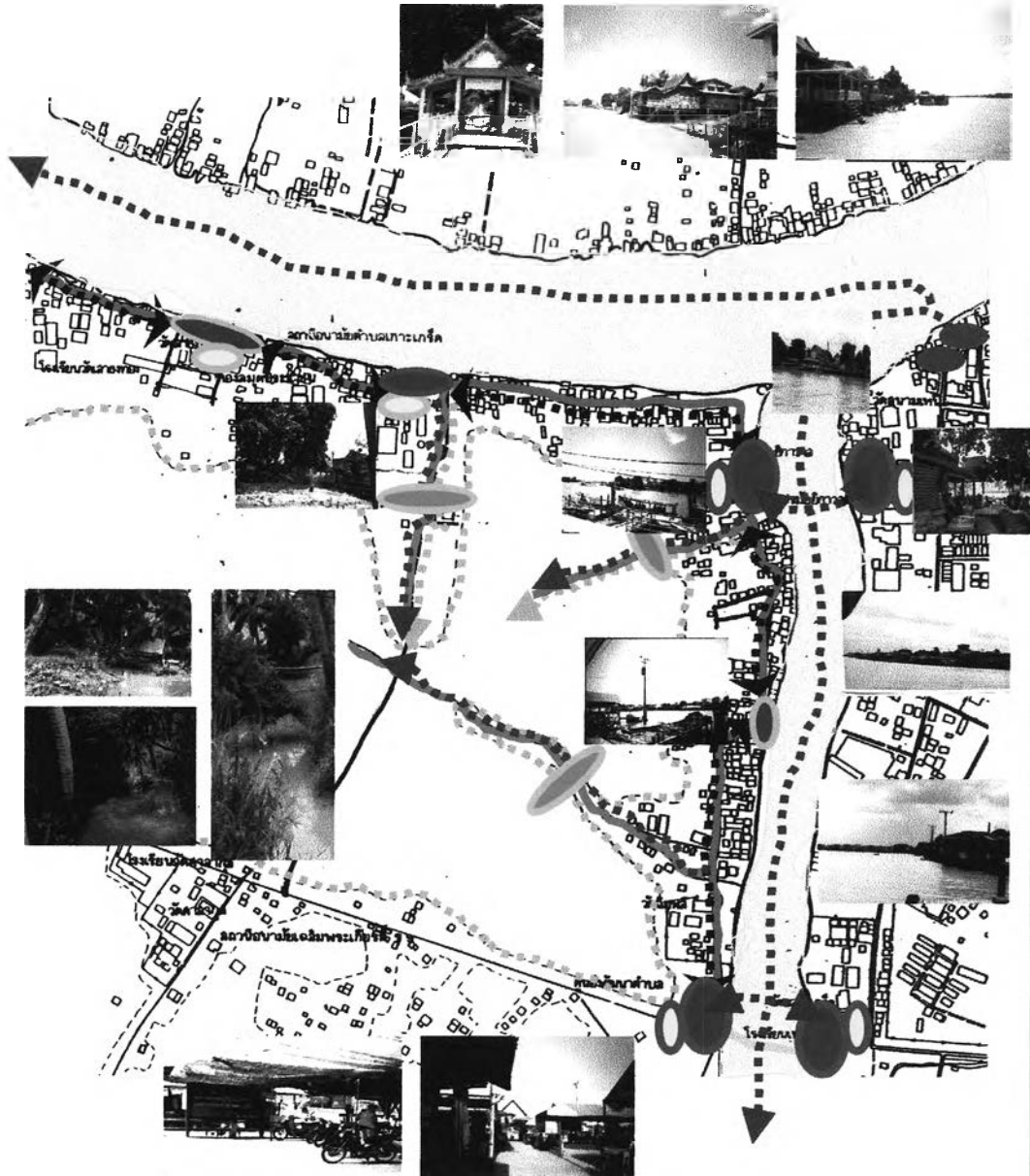

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 3.59 ค่ายภาพทางกายภาพของกลุ่มพื้นที่ต่างๆในชุมชนมอญเกาะเกร็ด(1)

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

แสดง:

ค่ายภาพทางกายภาพของกลุ่มพื้นที่ต่างๆ(1)

สัญลักษณ์: สัญลักษณ์น้ำ/ สัญลักษณ์ทางบก/ ระดับกลุ่มผู้ใช้

- เส้นทางเรือ
- จุดชุมทางท่าเรือ
- คูคลอง
- แม่น้ำ
- เส้นทางเดิน
- จุดชุมทาง
- ถนนหลัก
- ทางคั่นดิน
- บ้าน
- หมู่บ้าน
- ชุมชน
- ชุมทางใหม่

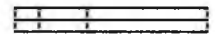

แผ่นที่:

2

มาตราส่วน:

0 3 6 12

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544.

สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

2. ด้านสังคม : รูปแบบทางสังคมที่บ่งบอกความเป็นชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้น มี 3 ประเด็น คือ

1. กลุ่มคนในชุมชน
2. การตั้งถิ่นฐานในชุมชน
3. กิจกรรมทางศาสนา, ประเพณี และวัฒนธรรม

จากการศึกษาข้อมูลความเป็นมาประกอบกับการสำรวจ, สังเกต และสอบถามข้อมูลสภาพปัจจุบันจากผู้เชี่ยวชาญในชุมชน พบว่า ปัจจัยด้านสังคมหลายประการที่คนในชุมชนแสดงถึงความผูกพันกับถิ่นฐานเดิม

1. กลุ่มคนในชุมชน: มี 3 กลุ่มหมู่บ้าน ประกอบด้วยกลุ่มคน 4 กลุ่ม โดยใช้ชื่อเดิมที่เรียกกลุ่มคนในถิ่นฐานเดิมมาใช้กับถิ่นฐานใหม่พร้อมตั้งชื่อเป็นหมู่บ้านในชุมชนใหม่ด้วย แต่ชื่อปัจจุบันที่เป็นทางการทั่วไปนั้นคือ ชื่อตามสภาพแวดล้อมของถิ่นฐานใหม่ และนำความสัมพันธ์ถึงความผูกพันกับถิ่นฐานเดิมมาเกี่ยวพันให้สอดคล้องกับสิ่งที่คนในชุมชนแสดงออกมา เช่น หมู่บ้านลัดเกร็ด: =ชื่อใหม่ตามสภาพการขุดคลองลัดเกร็ด และชื่อเดิมของกลุ่มคนในถิ่นฐานเดิม “กวางฮะดาว และฮาโม” แปลว่าบ้านบน และล่างตามลำดับ

2. การตั้งถิ่นฐานในชุมชน: บ้านเรือนส่วนใหญ่อยู่ใกล้กันเป็นกลุ่มญาติพี่น้อง และอยู่ใกล้เคียงกัน จึงมีความใกล้ชิดกันระหว่างกลุ่มบ้าน และแสดงความผูกพันกับถิ่นฐานเดิม ด้วยการตั้งบ้านเรือนหันหน้าสู่ถิ่นฐานเดิม ต่อมาสภาพความเจริญ และทันสมัยเข้าถึงชุมชน ความสัมพันธ์การตั้งถิ่นฐานตามทิศถิ่นฐานเดิมลดลง แต่ให้ความสำคัญตามองค์ประกอบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการที่สำคัญของชุมชน รวมถึงตามเส้นทางสัญจร ซึ่งต่อมาเส้นทางน้ำได้ลดบทบาทลง เนื่องจากการคมนาคมทางบกเข้าถึงได้ง่าย และสะดวกกว่าอย่างไรก็ตามชุมชนคงมีการใช้เส้นทางน้ำ และบกที่จัดลำดับความสำคัญตามการใช้สอยของหมู่บ้าน และชุมชน

3. กิจกรรมทางศาสนา, ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน: เป็นสิ่งสำคัญที่คนในชุมชนสื่อให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของกลุ่มที่ประสานด้วยกิจกรรมภายในชุมชนอย่างเหนียวแน่น โดยกิจกรรมดังกล่าวมีทั้งทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมที่มีกระทำหมุนเวียนใน 12 เดือน อันแสดงถึงความเชื่อในพระพุทธศาสนา ความผูกพันของถิ่นฐานเดิม และวิถีชีวิตที่มีความเป็นกลุ่มเดียวกันในชุมชน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวมีลำดับความสำคัญตามกลุ่มคนที่กระทำกิจกรรม เช่นกลุ่มคนในครัวเรือน กลุ่มคนในหมู่บ้าน และกลุ่มคนในชุมชน โดยใช้พื้นที่ประกอบกิจกรรมดังกล่าวในพื้นที่ตามลำดับความสำคัญเช่นกัน เช่น บริเวณบ้านใช้ทำกิจกรรมในครอบครัว, ลานของหมู่บ้านใช้ทำกิจกรรมของกลุ่มบ้านทั้งหมดในหมู่บ้านหนึ่งๆ , ส่วนลานวัดของหมู่บ้านใช้ทำกิจกรรมเฉพาะกลุ่มกิจกรรมในกลุ่มบ้านเช่นกัน และส่วนลานวัดของชุมชนใช้ทำกิจกรรมสาธารณะของชุมชนที่อาจมีคนจากภายนอกเป็นกลุ่มสังคมอื่นๆเข้าร่วมในการประกอบกิจกรรมได้

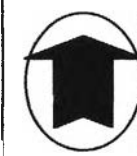
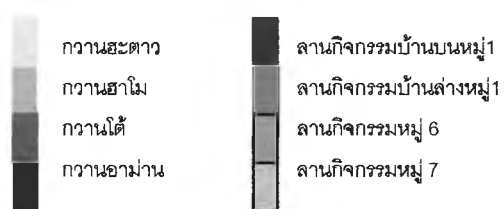
ประเด็นการวิเคราะห์(ภาพที่3.60)ศักยภาพเบื้องต้นที่คนในชุมชนแสดงออกในด้านสังคมควรสนับสนุนทั้งชื่อเดิมของกลุ่มหมู่บ้านที่สามารถเล่าถึงความเป็นมาของกลุ่มคนในชุมชนได้ด้วยความหมายของชื่อเดิมนั้น สำหรับการตั้งถิ่นฐานของคนในชุมชน ควรมองศักยภาพทางกายภาพประกอบ เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการตั้งถิ่นฐานในคตินิยมใหม่ ในการประกอบกิจกรรมสาธารณะ และกิจกรรมเฉพาะกลุ่มของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม อันนำสู่ความสามัคคีภายในชุมชนได้ ด้วยศักยภาพทางกายภาพในพื้นที่ประกอบกิจกรรมต่างๆที่สำคัญต่อชุมชน ควรดูแลรักษา และควบคุมการก่อสร้างที่จะบดบัง หรืออยู่บนพื้นที่นั้นๆ โดยมีเป้าหมายสำคัญให้การดำรงวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้ดำเนินต่อไปได้อย่างปกติสุข

ภาพที่ 3.60 คักยภาพทางสังคมในพื้นที่กิจกรรมของหมู่บ้านในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THE KOEKRET MON COMMUNITY, NONTHABURI PROVINCE

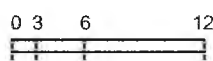
แสดง: คักยภาพทางสังคมในพื้นที่กิจกรรมของหมู่บ้าน
 สัญลักษณ์:

แผ่นที่:

3

มาตราส่วน:

ที่มา: ผู้ศึกษา.2544

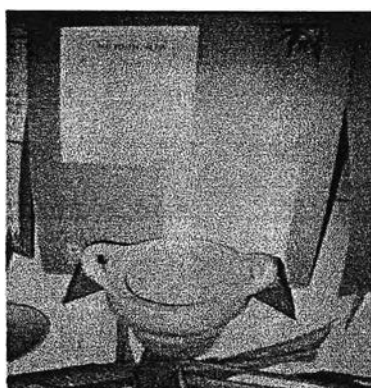
สาขาการออกแบบชุมชนเมือง

3. **ด้านเศรษฐกิจ** : รูปแบบลักษณะทางเศรษฐกิจที่บ่งบอกความเป็นชุมชนมอญเกาะเกร็ด มี 4 ประเด็น 1. อาชีพของคนในชุมชน 2. การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน 3. แรงงานในชุมชน 4. สภาพการเงิน จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และความเป็นมาของคนในชุมชน ที่สื่อออกมาเป็นการกระทำต่างๆ ในวิถีชีวิตพบว่า ด้วยความมีฝีมือจากถิ่นฐานเดิมที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ในขณะนั้นด้วยอาชีพช่างฝีมือทำเครื่องปั้นดินเผาประเภทโถ่ง อ่าง และครก ต่อมาเมื่อความเจริญเข้าสู่ชุมชนความมีฝีมือของคนในชุมชนมีเปลี่ยนแต่วิถีอาชีพที่พบในปัจจุบันเป็นค้าขายอาหารประเภทต่างๆ ที่ประกอบในกิจกรรมทางศาสนา, ประเพณี และวัฒนธรรมของคนมอญ รวมถึงการใช้พืชผัก-ผลไม้ทำเป็นอาหาร เช่น ในช่วงประเพณีสงกรานต์มีข้าวแช่, ในช่วงออกพรรษามีขนมกระยาสารท, หรืออาหารคาวนิยมทานปกติอย่างแกงส้มผลมะตาวที่เป็นพืชผลในชุมชน

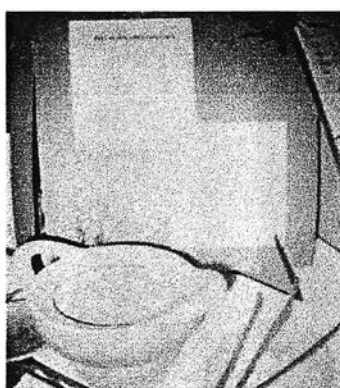
ในส่วนประเด็น การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน, แรงงานในชุมชน และสภาพการเงินมีความเกี่ยวเนื่องกัน กล่าวคือ จากข้อมูลสถิติในประเด็น พบว่า การถือครองกรรมสิทธิ์ในชุมชนลดลงอันสืบเนื่องจากแรงงานภายในชุมชนได้กระจายตัวออกจากชุมชน ตามกระแสของความเจริญที่ทัดเทียมกับภายนอกชุมชน อันส่งผลต่อสภาพทางการเงินของคนในชุมชนที่เริ่มตอบสนองต่อความต้องการมีในสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้น แล้วการยังชีพด้วยความเพียงพอ และอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเรียบง่ายเริ่มลดลง ประเด็นใหญ่อยู่ที่อาชีพที่สร้างสภาพทางเศรษฐกิจให้คล่องได้ ส่งผลต่อการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน ทำให้รักถิ่นที่อยู่ ผูกพัน และสร้างความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้ ส่วนการรักษาแรงงานในชุมชนให้ประกอบอาชีพด้วยวิถีอาชีพเดิมนั้น นับว่ายาก เพราะจากข้อมูลงานวิจัยต่างๆ พบว่าการศึกษาส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพ ดังนั้นการสร้างวิถีชีวิตใหม่ที่ไม่ทำลายวิถีชีวิตเดิม แต่ให้ประสานกันด้วยจุดประสงค์สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนที่ดีขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานการมีโครงสร้างทางกายภาพที่ดีด้วย ผลดีตามมาสู่ระบบสังคมในชุมชนมีความเหนียวแน่น และสามารถเพิ่มขึ้น

ดังนั้น จุดประสงค์ในการส่งเสริมศักยภาพทางเศรษฐกิจในชุมชน ควรส่งเสริมวิถีอาชีพใหม่ที่คงอยู่บนพื้นฐานวิถีชีวิตเดิม โดยการเสริมให้โครงสร้างการเงินในชุมชนเข้มแข็งขึ้นด้วยวิถีอาชีพที่คนในชุมชนมีอยู่เดิมนำไปสู่การร่วมมือในการดูแลรักษาสภาพทางกายภาพที่มีคุณค่าต่างๆ ในชุมชนให้อยู่ในสภาพที่ดี และมีสภาพแวดล้อมในชุมชนที่สะอาด, ปลอดภัย ส่งผลต่อความสงบสุขในชุมชน และสังคมได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 3.61 แสดงภาพตัวอย่างอาหารที่เสริมศักยภาพทางเศรษฐกิจในวิถีอาชีพของคนในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

แกงส้มผลมะตาว
อาหารที่ใช้พืชผักในท้องถิ่น

แกงส้มหน่อกะลา
อาหารที่ใช้พืชผักในท้องถิ่น

ข้าวแช่
อาหารประจำเทศกาลสงกรานต์

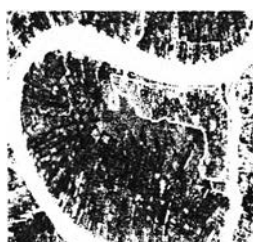
ที่มา: ผู้ศึกษา.2544.

สรุปความสัมพันธ์ด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจในการอนุรักษ์ และพัฒนา

จากการศึกษาข้อมูลของพื้นที่ศึกษาตั้งแต่อดีตความเป็นมา และสภาพปัจจุบัน รวมถึงศักยภาพของชุมชนมอญเกาะเกร็ดทั้งทางกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ ได้ข้อสรุปเป็นแนวคิดในการอนุรักษ์ และพัฒนา รูปแบบทาง กายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ ดังนี้

กลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญในชุมชนมอญเกาะเกร็ดนั้น มีการใช้ที่ดิน และพื้นที่ว่างในด้านการรวมกลุ่มอาคาร-สิ่งปลูกสร้างโบราณสถาน, การเข้าถึง-ระบบการสัญจร และการบริการสาธารณะ รวมถึงแหล่งนันทนาการ-พักผ่อน ออกเป็นกลุ่มหมู่บ้านซึ่งการใช้ที่ดิน และพื้นที่ว่างภายในชุมชนนั้น สื่อความบ่งบอกถึงกลุ่มคนในชุมชน, การตั้งถิ่นฐาน และกิจกรรมต่างๆทางศาสนา, ประเพณี และวัฒนธรรมที่กระทำทั้งในรูปแบบของประเพณีชีวิต และสังคม อธิบายความเข้าใจถึงวิถีชีวิตทางอาชีพ, การถือครองกรรมสิทธิ์ และระบบแรงงาน รวมทั้งสภาพทางการเงินของคนในชุมชนได้ด้วยความสัมพันธ์ในด้านต่างๆของชุมชนที่มีการจัดชุมชนด้วยรูปแบบการจัดชุมชนอยู่ 3 ประการ คือ การจัดชุมชนโดยใช้การลำดับความสำคัญของพื้นที่ การกำหนดขอบเขตของพื้นที่ และการสื่อแสดงความหมายของพื้นที่ หรือที่หมายตาสำคัญของพื้นที่ เพื่อจุดประสงค์ในการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม อันนำไปสู่ความสามัคคี ความเป็นหนึ่งเดียวกัน และความผูกพันร่วมกัน ทั้งเรื่องการจัดตั้งถิ่นฐานที่รวมกลุ่มชุมชนอยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะ และสื่อองค์ประกอบทางกายภาพที่ชัดเจนในความเป็นชุมชนด้วยวัดมอญอันมีสถาปัตยกรรมเจดีย์มอญที่แสดงถึงความหมายในความผูกพันถิ่นฐานเดิม ส่งผลให้ทางด้านสังคมมีการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ณ ที่สำคัญของชุมชนเพื่อประกอบกิจกรรมทั้งประเพณีทางชีวิต และสังคม ด้วยพื้นฐานด้านเศรษฐกิจมีส่วนส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ในกิจกรรมต่างๆ

ภาพที่ 3.62 ตัวอย่างความสัมพันธ์บางประการในแนวคิดอนุรักษ์ และพัฒนาทางกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ

ขอบเขตพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด

ศาสนสถานที่สำคัญ วัดปรมัยยิกาวาส จุดหมายตาที่สำคัญของชุมชนมอญ

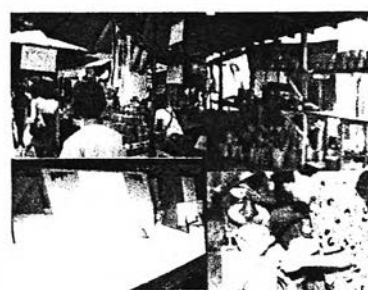
พื้นที่ประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรมของคนในกลุ่มหมู่บ้านมอญ

รวมกลุ่มแสดงวัฒนธรรมประเพณีชีวิต-สังคม

ศาสนสถานที่สำคัญ วัดไผ่ล้อม จุดหมายตาที่สื่อความถึงถิ่นฐานเดิม

วิถีอาชีพของคนในชุมชนตามความสามารถของกลุ่มคน

สรุปลักษณะเฉพาะท้องถิ่น และความสัมพันธ์ของรูปแบบในชุมชนมอญเกาะเกร็ด

กรอบแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการหาลักษณะเฉพาะท้องถิ่นชุมชนมอญที่เป็นภาพนิ่งขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์ทั้งทางกายภาพ และวัฒนธรรม(Miosseo:1975)สอดคล้องกับLynch(1960) จินตนาการเกิดขึ้นอาศัยเอกลักษณ์ โครงสร้าง และความหมายซึ่งWorsket(1969)อธิบายว่า เอกลักษณ์นั้นแสดงออกในรูปการรวมกลุ่มอาคาร โครงข่ายการสัญจร กิจกรรม และภูมิประเทศ

ลักษณะเฉพาะท้องถิ่นชุมชนมอญเกาะเกร็ด: ให้ความสำคัญกับการจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่ มีการแสดงขอบเขตของพื้นที่ และมีการสื่อความด้วยองค์ประกอบทางกายภาพที่แสดงความหมายของพื้นที่นั้น ด้วยการสื่อลักษณะทางกายภาพที่เป็นลักษณะเฉพาะท้องถิ่นในเรื่อง

1. การใช้ประโยชน์ที่ดิน
2. การรวมกลุ่มอาคาร
3. การประกอบกิจกรรมในชุมชน
4. การสัญจร

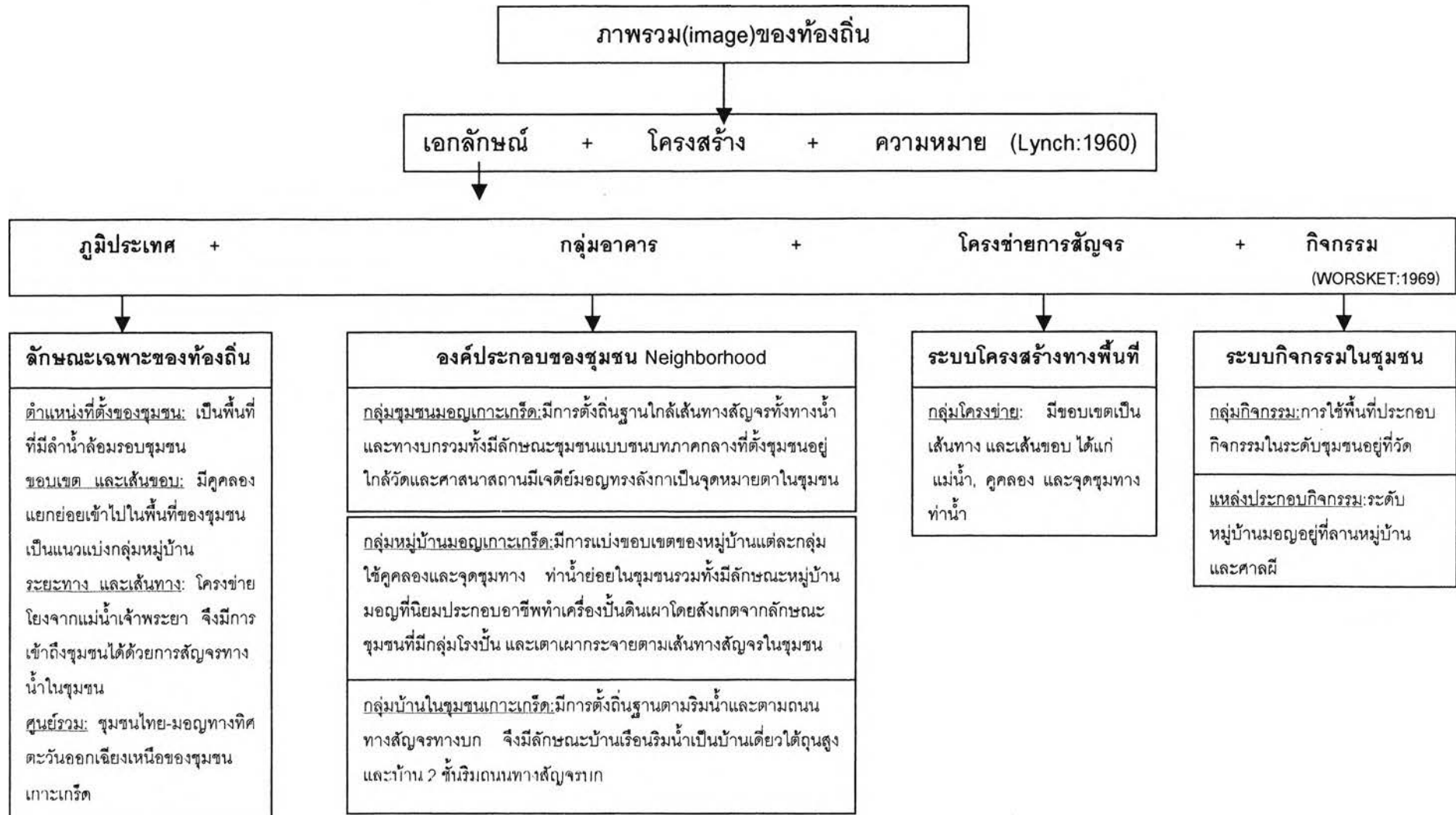
ความสัมพันธ์ของรูปแบบทางกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจในชุมชนมอญเกาะเกร็ด:

1. ภูมิประเทศ: มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน ตามการจัดแบ่งกลุ่มพื้นที่ของประชากรทั้ง 3 กลุ่มหมู่บ้านในชุมชนมอญเกาะเกร็ด โดยมีลักษณะอาชีพทำงานใกล้เคียงแหล่งที่อยู่ ตามวิถีชีวิตของชุมชนเกาะเกร็ด
2. กลุ่มอาคาร: มีการรวมกลุ่มอาคาร ตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ริมน้ำเป็นบ้านชั้นเดียว ใต้ถุนสูง พื้นที่ริมถนนหลักและถนนรองเป็นบ้าน2ชั้น รวมทั้งมีสิ่งปลูกสร้างโรงปั้น เต้าเผา และศาลผีอยู่ในพื้นที่ของชุมชน โดยการถือครองกรรมสิทธิ์มีในสัดส่วนที่ต่างกันแต่ละกลุ่มหมู่บ้าน
3. กิจกรรม: มีแหล่งประกอบกิจกรรม ตามประเภทของกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี และศาสนา ในพื้นที่ลานชุมชนและหมู่บ้าน โดยมีกลุ่มผู้ใช้ที่มีความผูกพันกับถิ่นฐานต่างกันตามสัดส่วนการคงอยู่ของแรงงานในท้องถิ่น
4. โครงข่ายการสัญจร: เป็นโครงข่ายพื้นฐาน ตามกลุ่มผู้ใช้โครงสร้างทางกิจกรรมในชุมชน กลุ่มครอบครัว-หมู่บ้าน และกลุ่มชุมชน-สังคมในเส้นทางน้ำ และทางเดินผ่านพื้นที่ต่างๆในชุมชน ขึ้นอยู่กับรูปแบบการสัญจรในแต่ละกลุ่มผู้ใช้

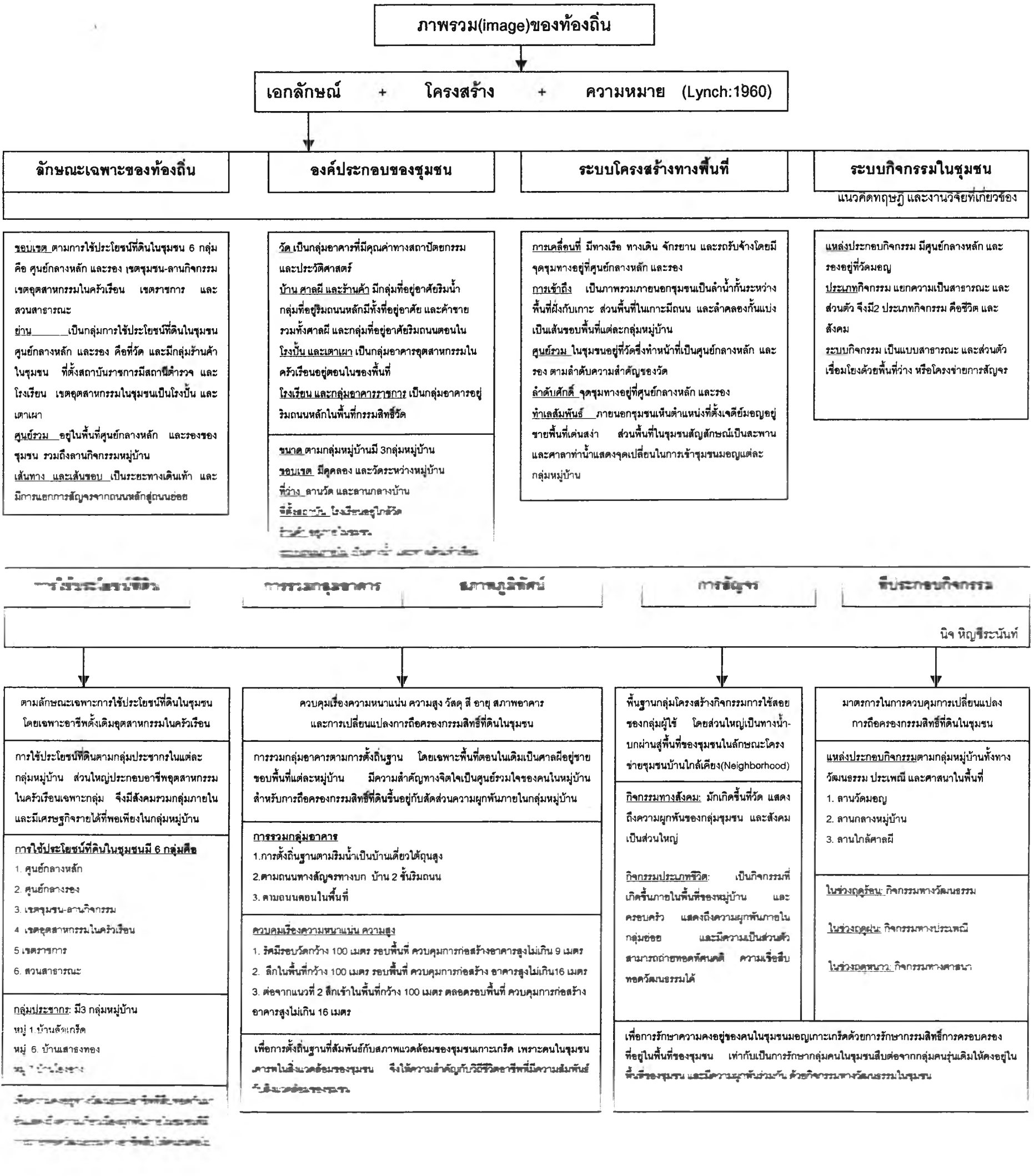
แนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนมอญเกาะเกร็ด: จากประเด็นลักษณะเฉพาะท้องถิ่นชุมชน และความสัมพันธ์ของรูปแบบทางกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจได้แนวทางในการอนุรักษ์ -พัฒนาทางกายภาพ

1. กลุ่มอนุรักษ์: การใช้ประโยชน์ที่ดิน ตามขอบเขตของพื้นที่ในการใช้ประโยชน์เฉพาะชุมชน
2. กลุ่มอนุรักษ์ และพัฒนา: การรวมกลุ่มอาคารตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานเดิมของชุมชน มีกิจกรรมทางสังคมตามประเภทของกิจกรรมที่กระทำในแหล่งประกอบกิจกรรมเดิมของชุมชน และมีโครงข่ายการสัญจรตามรูปแบบการสัญจรเดิมที่ใช้การสัญจรเชื่อมโยงพื้นที่ต่างๆในชุมชน
3. กลุ่มพัฒนา: กลุ่มพื้นที่เขตชุมชนใหม่ที่ใช้ขอบเขตการใช้พื้นที่ของชุมชนที่อยู่อาศัยเดิม และรูปแบบการรวมกลุ่มอาคารในการตั้งถิ่นฐานเดิมของชุมชน

ภาพที่ 3. 63 แสดงแผนภูมิสรุปลักษณะเฉพาะท้องถิ่นชุมชนมอญเกาะเกร็ดตามความสัมพันธ์จากแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 3. 64 แสดงแผนภูมิสรุปความสัมพันธ์ของรูปแบบทางกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจในชุมชนมอญเกาะเกร็ดตามความสัมพันธ์จากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 3. 65 แสดงแผนภูมิสรุปแนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนมอญเกาะเกร็ดตามความสัมพันธ์จากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

